

A KÖNYV

1955. JÚLIUS

V. ÉVFOLYAM

7. SZÁM

A kenyai Omolo Kamariova Móricz Zsigmond egyik könyvét olvassa magyar barátai segítségével

TARTALOM

	Oldal
VARGA IMRE: A fiatal olvasók érdekében	289
PÁLOS ENDRE: Az ünnepi könyvhét tanulságai	292
TÓTH LÁSZLÓ: A mezőgazdasági szakirodalom ügye a parthatározat után.....	297
Traven és a szlovák könyvkiadás	300
NYIRI ZOLTÁN: A szakszervezeti könyvtárak állományának védelme	301
Kitüntetések	302
GASCHLER REZSŐ—SZABÓ ENDRE: Az olvasók társadalmi rétegződésének vizsgálata a könyvtárakban.....	303
SZELESTEY GYULÁNÉ: Új módszerek a kerületi Szabó Ervin könyvtárak munkájában	307
G. GY.: Somogy megyei jegyzetek	309
SALLAI ISTVÁN: A román közművelődési könyvtárakban szerzett néhány tapasztalat.....	311
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári munka. A raktári rend	314
LÉKAY OTTÓ: „Üzenet az íróknak.” Az olvasók véleménye.....	317
Pillanatképek a múltból	319
KÉKI BÉLA: A könyv történetéből. A könyvillusztrálás modern eszközei	321
ZOLNAY VILMOS: Szép testben szép lélek	321
L. O.: Egy vidéki könyvkiadónk	328
KATONA JENŐ: Húsz év előtt halt meg Barbusse.....	329
Gondok és eredmények:	
KÖRTÉS JÚLIA: A soproni könyvtári albizottságról.....	331
NÁNÁSI TIBOR: Az olvasók neveléséről.....	331
L. O.: Saját könyvkötőt a megyei könyvtáraknak.....	332
VARGA JÓZSEF: Egy falusi könyvtár harca a zugkönyvtárak ellen	332
VETŐ GYÖRGYNE: A keceli olvasókörokról.....	333
Eseménynaptár (Vajda Pál)	334
Könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Bán Gézané).....	335

A címlap BÜGER GERTRUD (Magyar Foto) felvétele

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI:

Varga Imre, a Népművelés munkatársa — Pálos Endre, a Kiadói Főigazgatóság munkatársa — Tóth László, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár munkatársa — Nyiri Zoltán, a SZOT kultúr-nevelési osztályának munkatársa — Gaschler Rezső, a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályának munkatársa — Szabó Endre, az Országos Statisztikai Hivatal munkatársa — Szelestey Gyuláné, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztályának munkatársa — Sallai István, az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztályának vezetője — Sebestyén

Géza, a Műszaki Egyetem központi könyvtárának osztályvezetője — Kéki Béla, a Műszaki Egyetem központi könyvtárának osztályvezetője — Körtés Júlia, a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályának munkatársa — Nánási Tibor, a Fővárosi Villamosvasút könyvtárának vezetője — Varga József tanár, rábacsanaki népkönyvtáros — Vető Györgyné keceli népkönyvtáros — Katona Jenő, a KÖNYV főszerkesztője — Zolnay Vilmos, a KÖNYV felelős szerkesztője — Lékay Ottó, a KÖNYV belső munkatársa.

A KÖNYV

Példányszám: 5370

A Népművelési Minisztérium lapja. — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-285, 221-293 — Terjesztik: Budapesten a Főposta Hírlapterjesztő Üzeme, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalok. Előfizetés: a Posta Központi Hírlap Iroda vállalatánál, Budapest, V., József nádor tér 1., távll.: 180-850. Negyedévi előfizetési díj: 9,— Ft. Csekk számlaszám: 61 038.

A fiatal olvasók érdekében

AHHOZ A NAGY JELENTŐSÉGŰ határozathoz, melyet a DISZ Központi Vezetősége és a Népművelési Minisztérium kollégiuma hozott a dolgozó ifjúság kulturális nevelésének megjavítására, néhány gondolatot szeretnék fűzni, mint viszonylag »régi« népművelési ember, úgy is, mint sokkalta idősebb olvasó, s ha szabad, úgy is, mint olvasóért aggódó induló író — természetesen olyanképpen, hogy ezeknek a mindennapi könyvtári munkát végzők is hasznát vegyék ténykedésük során.

Azt hiszem, nem árt előljáróban egy alapvető igazságot megállapítani. Magunknak kell világosan látnunk, hogy nincs igazság a mögött az állítás mögött, hogy a tőkés-földesúri világban is művelődhetett, olvashatott az, aki komolyan ráadta magát, egyszóval, aki — akart. Mert ugyan hány olyan könyvtár volt a vidéken, mint a Balmazújvárosi Földművelő Egylet könyvtára, melyben egy Veres Péter világirodalmi műveltsége alapjait megszerezte, hány olyan viszonylag korszerű budapesti munkáscsigyleti könyvtár volt, mint az a néhány tucat, melyben a magyar munkásmozgalmak résztvevői képezhették magukat s vajon hány olyan tanyasi parasztszalád volt, mint nagynénémék, akik a száz-kötetes olvasóköri könyvtár elolvasása után a tanító minden könyvét is végigböngészthették?! Hiszen a harmincas évek fiatal százazeinek tömegében elenyésző törpe hányadot alkotott az a vidéki kisvárosok középiskolaiban megjelölhető (s művelődés szempontjából viszonylagosan milyen előnyöket élvező!) tucatnyi diák, kik haladó tanáraik polcáiról megkaphatták a falukutatók vagy a Nyugat-nemzedék nagyjainak kötetét. S ezzel szemben ma van több mint 10 000 közkönyvtárunk, sok-sok millió kötettel, jelentős, s szakmáját egyre értőbb könyvtáros gárdánk és — kicsoda könyveink: a világ- és a magyar irodal-

lom színe-java. Egyszóval: az olvasásra, a könyvekből szerzett, a művelvezettel párosuló tudásszerzésre soha nem volt ilyen mód és lehetőség.

AZ IDÉZETT HATÁROZAT jelentős lépéseket tesz az ifjúság olvasásának fejlesztése érdekében. Ez korántsem jelenti azt, hogy a mostani ifjúság nem olvas, nem jut hozzá könyv, nem leli benne kedvét. *Mennyivel többet és mennyivel jobbat olvas ez az ifjúság — a könyvtárosok éppen a legszavahihe-tőbb megmondható. Emlékszem, hogy lettem én is olvasó. Legalább négyszáz sárga Pesti Hírlap-ponyvát olvastam el, míg az iskolai kötelező olvasmányokon túl kezembe jutott az első Móríc-re-gény s a gimnázium hatodik osztályában ketten-hárman dicsekedhettünk csak ilyen olvasmánnyal is. Vajon ma hány tizenhat éves középiskolás vagy ipari tanuló nem olvasott még Móríc-művet? Még a tanyasi fiatalok is megelik olvasmányukat. Olvasnak a mai fiatalok, csak nem annyit s nem olyan rendszeren, mint alkalmuk van s nem olyan válogatásban, mint amilyen saját fejlődésük érdekében szükséges. Hol van a két évtizeddel ezelőtti maroknyi olvasó fiatal a mai olvasó fiatalok tömegéhez és olvasmányaihoz képest, — elég ha arra mutatok rá: az Olcsó Könyvtár köteteit főként a fiatalok vásárolják, a könyvtárakból ők kölcsönzik — de éppen a fejlődés, a mai ifjúság előtt álló jövő és feladatok teszik égetővé a problémát: az ifjúság zöme, sőt az egész magyar ifjúság legyen a legigényesebb, a leg-szenvedélyesebb olvasó.*

És szeretnék itt egy kicsit hadakozni Veres Péterrel. Azt mondta ő a népművelésről írott cikkében, hogy »nincs minden embernek fogékonysága a könyvbe írt szépségek megérzéséhez és megértéséhez«. Nem szerencsés ezt így általánosítva kijelenteni. Lehetnek ma még olyan, a legnehezebb testi munkába

leegörbödött, annak következtében már szellemi igénytelenségre szokott idősebb emberek, kiknek nem sokat mondhat egy-egy könyv, de bajosan hiszem el, hogy a »legvagányabb«, legfellebbezőbb és legüresebbelkü mai »szépfüűt« is ne lehetne megfelelő könyvtárosi-pedagógiai hatásokkal olvasóvá nevelni. Hiszen ő maga írja idézett cikkében, megmutatva ennek útját-módját is: *»becsületes, lassú, de biztos nevelőmunkával. Az iskolákban kezdjék és a könyvtárakban folytassák.«*

S itt vagyunk az ifjúság olvasása kérdésének lényegénél. Az ma a helyzet, hogy az iskolából kikerülő s ott a java mai irodalmat megismerő fiatalok abbahagyják az olvasást, csak egy részük folytatja a könyvtárakban a legtöbb gyűmölcsöt hozó művelődést, a rendszeres olvasást. A többiek csak később, esetlegesen, férfi, vagy fiatalasszony korukban nyúlnak újra könyvekhez, tehát csak az emberkorban s a legfogékonyabb, legszomjasabb éveiket elvesztik. S ne vegyék zokon a könyvtárosok: jórészt a mi hibánkból, mert a népművelési, a könyvtári dolgozók szinte megfélemedtek erről a 14–24 éves nemzedékről. Úgy gondoltuk, majd a DISZ gondoskodik róluk minden vonatkozásban s mostanában kellett belátnunk, hogy ennek a nemzedéknek nevelésében mi is osztó-zunk a felelősségen, nekünk is mindent

meg kell tennünk sajátos eszközeinkkel, hogy ezt a generációt a legkülönböb neveljük.

JELENTŐS KEZDEMÉNYEZÉSEKET tartalmaz a minisztérium és a DISZ Központi Vezetőségének határozata ennek érdekében. Az irányító szervek megteremtik az eredményes munkálkodás lehetőségeit. A József Attila jelvényt-szerző olvasómozgalom megindítása a könyvtárak és kultúrotthonok segítségével a legjobb könyvek megismerésére jelentősen emeli az olvasók számát s erőteljes módon felkelti az érdeklődést az irodalom kimagasló alkotásai iránt. Ennek nem lebecsülendő hatása az sem, hogy a fiatalok érdeklődését az előadó művészetek felé irányítja. Az »Ifjú könyvbarátok« mozgalom, mely az ifjúság szocialista nevelése szempontjából legfontosabb könyvek olcsó kiadását és előfizetési megrendelését teszi lehetővé, a magánkönyvtárak alapítására serkenti majd az ifjakat. Ugyanezt segíti az iskolai könyvtársorozatban megjelenő klasszikus művek hozzáférhetővé tétele is. Sőt még egy könyvsorozat is gazdagítja a fiatalok olvasási lehetőségeit: a még ritkán olvasó, a könyvektől idegenkedő fiatalok, nem utolsósorban a falusi fiatalok számára pár forintot áron romantikus, olvasmányos ifjúsági sorozatot is indítanak kiadóink. Nem kétséges, hogy mindezek a fiatalok részére rendezendő könyvnapokkal egyetemben lehetően serkentik fiataljainkban a könyvek iránti érdeklődést, feltámasztják az olvasási kedvet.

Ezek az intézkedések azonban önmagukban nem oldhatják meg az ifjúság olvasásának kérdéseit. A könyvtárosok mindennapos aprómunkája által válik mindez valósággá. A közös határozat ehhez is ad segítséget, amennyiben közli azokat a módszereket, amelyek biztosan hasznosak lesznek. Az ifjúsági- és gyermekkönyvrészlegek kialakítása, továbbbi fejlesztése, az ifjúság különböző rétegei és korosztályai számára kidolgozásra kerülő ajánló bibliográfiák használata, a módszertani kézikönyvek tanulmányozása kétségtelenül megadják az alapot a jó munkához. Ám a helyes és eredményes segítő elveket, intézkedéseket, módszereket a mindennapos könyvtáros gyakorlat pedagógiai munkájával kell közhasznúvá tenni. Helyes az, hogy ifjúsági könyvrészlegek lesznek s lesznek is benne elegendő számmal olyan könyvek, melyek alkalmasak egyrészt az olvasás iránti érdeklődés felkeltésére, vagy a meglevő igény kielégítésére, helyes irányba növelésére, az is hasznos, ha a könyvtárosok kezében ott lesznek a bibliográfiák, melyek ifjú-

A csepeli Rákosi Mátyás Művek mellett működő 1. sz. MTH-intézetben

munkások, falusi parasztleányok, nagyvárosi, vagy még népviseletben járó falusi leányok, a serdülőkor problémáival küzdő, vagy a házasság első próbáit kiálló fiatalok részére javasolja a megfelelő műveket, mindez azonban csak akkor lesz az ifjúság szocialista nevelésének segítőtje, ha megtaláljuk a kulcsot minden egyes fiatal olvasónk lelkéhez.

A személyenkénti könyvtárosi nevelőmunka különösen fontos, pótolhatatlan a fiatal olvasóknál. Türelem, megértés, érzékenység, tapintat, biztos ízlés és tekintélyt adó műveltség — ez az alfája és ómegája a fiatalokkal való könyvtárosi munkának. Túlzottnak mondható ez a követelmény? — Lehet annak is mondanunk, de akkor ugyan milyen propagandai és agitatorai vagyunk a szocialista építés ügyének? Akkor mekkora benünk a könyvtárosi hivatástudat, a legfontosabb népnevelői felelősségérzet?

Bulgáriában jártamkor tapasztaltam, hogy nem elégednek meg a kisebb csitálistékban (népi olvasóköroökben) sem azal, hogy külön ifjúsági könyvrészelet állítanak fel, külön katalógust bocsátanak a fiatal olvasók rendelkezésére, külön olvasótermet nyitnak, ha van rá egy szobányi lehetőség, de ott vannak mindenhol az ifjú könyvtárosok, a könyvtár fiatal aktivistái, akik elviszik a könyvet társaikhoz, akik lelkes propagálói az olvasásnak. Nyilván felvetődik az ellenvetés: mi már túlfejlődöttünk ezen a fokon. Lehetséges, hogy a fővárosi, vagy pár vidéki nagyvárosi könyvtárban felesleges ez a módszer, ám meg szabad-e feledkezni a falusi ifjak száz-ezreiről, kiknek csupán a tánc és az italbolt a szórakozás, vagy a most üzembe került fiatalokról? Húnyjuk le szemünket és ne lássuk meg, hogy még mindig olvasóra találnak a legsilányabb és valahonnan előkerülő ósdi ponyvafüzetek is? Igenis a könyvtárosok a

A győri 400-as sz. MTH tanulóothon lakói foglalkozás után lakószobájukban olvasnak

DISZ-aktivistákkal menjenek el a fiatalokhoz, mindjárt iskoláik befejezése után s vigyék őket a felnőttek iskolájába: a könyvek közé! Ha a kultúrotthon, a könyvtár és a DISZ-szervezet összefog ennek érdekében, az első lépések után — melyek telve lehetnek csalódásokkal is — megmutatkozik az eredmény. Akkor már »könnyen« megy a megfelelő könyv találása, az elszállítás a ponyvától, akkor a kalandregényektől könnyebben jutnak el a fiatalok a romantika nagy mestereihez, a partizán és háborús regényekhez s onnan egy lépés a ma irodalma. Tudom, számtalan probléma, gond, nehézség akadályoz majd, nehezíti munkánkat, mégis — nem az a legfontosabb, hogy fiataljaink nálunk sokkalta műveltebb, közösségibb, emberibb emterek legyenek? Ebből a harcból a munka és felelősség jelentős részét a könyvtárosok vállalják magukra. Csak meg kell kezdeni, aztán ráérünk vitatkozni a módokon. A nemzet jövődjéről van szó.

Varga Imre

A SZAKSZERVEZETI ÉS VALLALATI KÖNYVTARAK könyvvállományának védelméről az Építő Szakszervezetének elnöksége és az Építésügyi Minisztérium együttes határozatot készített és adott ki. A határozat intézkedik a könyvtárosok kötelezettségeiről, a könyvtáros felelősségéről, a könyvek feltárolásáról, elhelyezéséről, a beiratkozás és a könyvkölcsönzés szabályairól, a megrongált könyvek újrakötéséről. A határozat előírja a vállalat kötelezettségeit is: a könyvtár elhelyezéséhez szükséges dologi feltételek biztosítását, a területi könyvtártól kapott könyvekért való felelősségvállalást, a könyvtáros és a könyvtárba beiratkozott dolgozó áthelyezése, vagy munkaviszonya megszűnése esetén szükséges intézkedések megételét. Azonkívül szabályozza az olvasó kártérítési kötelezettségeit, ha az a kölcsönzött könyvet nem szolgáltatja vissza, illetve megrongálja. A hatá-

rozat vegyes rendelkezéseiben intézkedik a könyvtári könyvek ajándékozásának és az üdülők könyvkölcsönzésének kérdéseiről. (K. Gy.)

KÖNYVJUTALOMBAN RÉSZESÜLT LEVELEZŐINK

Réfi Antalné, Weltner Rudolfné, Kellner Béla, Farkas József, Bánki Gyula, Czihák József, Id. Molnár Márton, Békés György, Solt Andorné, Nyíri Zoltán, Baj Irén, Francz Gyula, Rostás Lászlóné, dr. Touttenai Tiborné, Arr Magdolna, Feké Erzsébet, Molnár Gáborné, Kiss Lajosné, Frang József levelezőinknek könyvet küldtünk ajándékba.

Az ünnepi könyvhét tanulságai

Az idei ünnepi könyvhétnek különös jelentőséget adott, hogy hazánk felszabadulásának 10. esztendejében rendeztük meg. Fel kellett használnunk arra, hogy bemutassuk új irodalmunk tízéves fejlődését, könyvtármozgalmunk eredményeit. Az ünnepi könyvhét feladata volt az idén is az olvasótábor gyarapítása, az új magyar irodalom megismertetése. Feladatunk volt emellett a politikai irodalom propagálása, továbbá a szakkönyvek, elsősorban az alsófokú, a termelésben közvetlen segítséget nyújtó műszaki könyvek és a népszerű mezőgazdasági szakkönyvek ismertetése, terjesztése.

Vizsgáljuk meg, sikerült-e ezt a célt elérnünk?

A könyvhét végleges eredményei a lap nyomdábaadásakor még nem állnak rendelkezésre, annyi azonban megállapítható, hogy a könyvtárak olvasótáborai ismét gyarapodott, az eladott könyvek száma a tavalyi jó eredményeket is felülmúlja, az irodalom, az olvasás népszerűsítése terén ismét nagy lépést tettünk előre.

1.

A könyvtárak dolgozói ismét lelkes munkát végeztek. A megyei könyvtárak nemcsak a központi rendezvényeket szervezték meg gondosan, hanem segítséget nyújtottak az irányításuk alá tartozó könyvtáraknak is. Nagy sikerrel rendezték meg valamennyi megyeszékhelyen »Az irodalom és könyvkiadás tíz éve« c. nagyszabású kiállítást. Sok helyen bemutatták a megyék könyvtárhálózatának fejlődését is. Vamennyi járási könyvtár és számos falusi könyvtár is rendezett könyvkiállítást. Hajdú megyében pl. három városi, három járási, tíz önálló községi és száznegyven népkönyvtár rendezett kiállítást. A kiállítások igen látogatottak voltak, pl. az ózdi kiállítást ezerszázszáz tekintették meg. Nagy segítséget nyújtottak a könyvtárak az irodalmi előadások rendezésében. Kisvárdán pl. hatszázán jelentek meg az irodalmi esten, a siker a jó szervezés mellett a könyvtárnak az olvasókkal való jó kapcsolatát bizonyítja.

Igen határos volt a helyi írók részvétele is a rendezvényeken, amelyek sikere a könyvtárak mellett a TIT munkáját is dicséri. Hasznos javaslatok születtek az olvasómegbeszéléseken. Az olvasók a könyvbeszerzés megjavítására tettek javaslatokat, továbbá katalógust kértek. A dorogi járási, a váci járási és a tatabányai megyei könyvtárban a könyvkiadói terveket beszélték meg. Olyan kis

könyvtárban, mint a Hajdú megyei kis-marmányi, harminc olvasó jelent meg a megbeszélésen.

Előfordult azonban — ha ritkábban is, mint az előző években — bizonyos kapkodás és szervezetlenség is. Szombathelyen helyiség hiányában más rendezvénnyel kellett összevonni a megnyitót, Kőszegre félreértés következtében nem érkezett meg az író, Miskolcon és Szegeden pedig nem fordítottak elég gondot a közönségszervezésre. A Tolna megyei könyvhét bizottság csak elkésvé kapta meg a megnyitóra utazó író nevét.

A könyvhét során több ezer fővel sikerült növelni az olvasók táborát. A Szolnok megyei könyvtár 49, ugyanitt az ifjúsági könyvtár 50 új olvasóval gyarapította táborát. E feladat elvégzése érdekében sok könyvtár, így pl. a fonyódi járás valamennyi könyvtára, meghosszabbított kölcsönzési órákat tartott.

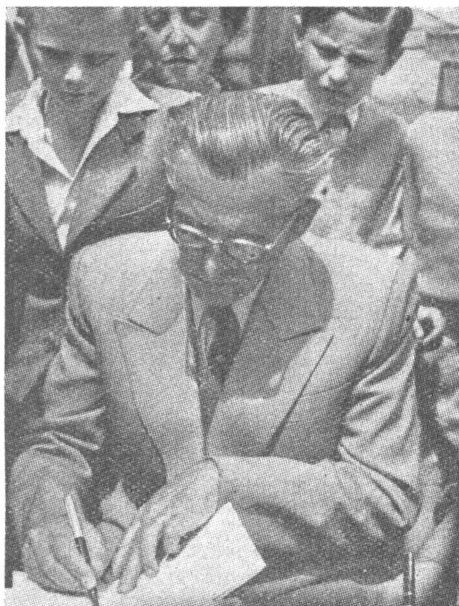
A könyvtárak felismerték, hogy a könyvhét is jó alkalom az ifjúság kulturális nevelésére. Általánossá vált a könyvbálak rendezése, amelyek bevétele a könyvtárállomány gyarapítására fordították. Az idén nemcsak a megyei és járási könyvtárak, hanem számos falusi könyvtár is meseórákkal kedveskedett a legifjabbaknak. Általánossá váltak a szavalóversenyek, irodalmi rejtélypályázatok. Somogyzil községben pl. 300 részvevő jelenlétében zajlott le a szavalóverseny, amelynek döntőjében felnőtt dolgozó parasztok is szerepeltek. Sok könyvtár »Legkedvesebb könyvem« címmel az ifjú olvasóknak hirdetett pályázatot. Baranya megyében a legtöbb előadást filmvetítéssel kapcsolták egybe. Követésre méltó példa a nagykállói könyvtár szavaló- és mesemondó versenyre, amelynek célja a népi hagyományok elterjesztése volt. Mindezek a rendezvények színessé, változatossá tették a könyvhét gazdag programját.

A könyvhét bizottságok sok szakmai ankétot is szerveztek. Ezek többségén az előadást hosszabb vita követte, pl. Heves megyében a hatvani MÁV fűtőházban, Mezőtárkány községben. Az ankétok elősegítették a szakirodalom olvasását, tanulmányozását és ezzel a termelés növelését, a mezőgazdaság fellendítését. Hajdú megyében 35 helyen volt mezőgazdasági szakkönyv-ismertetés. Helyesen jártak el azokban a megyékben, ahol a traktoros napot összekapcsolták az ünnepi könyvhét rendezvényeivel. Szabolcs megyében pl. számos helyen mezőgazdasági jellegű kiállításokat rendeztek és szakkönyvismertetéseket tartottak a traktoros napon.

Az üzemekben is sok sikeres rendezvénnyel találkoztunk. Nagysikerű irodalmi előadás volt pl. az RMI Művekben. Egyes helyeken azonban a rendezvények látogatottsága gyér volt, vagy éppen el is maradtak a rendezvények. A számos nagysikerű előadás azt bizonyítja, hogy egyes megmozdulások sikertelenségének oka nem a dolgozók érdeklődésének hiányában, hanem a rossz előkészítésben, a gyenge szervezésben keresendő.

Íróink is derekasan kivették részüket a könyvheti munkákból. Többségük szívesen vállalkozott többszöri vidéki utazásra. Az irodalmi esteken, olvasómegbeszéléseken általában sikeresen valósult meg a könyvhét egyik lényeges célkitűzése: író és olvasó közvetlen találkozása. A könyvsátrakban való megjelenést, a dedikálást, az olvasókkal való közvetlen megismerkedés formáját azonban sokkal nagyobb gonddal kell a jövőben megszervezni.

Igen helyes volt az a kezdeményezés is, hogy az Írószövetség a könyvterjesztés kiváló dolgozóit közvetlen beszélgetésre hívta meg a könyvhét előtt.

Szabó Pál könyvet dedikál

2.

Az idei könyvhét kiemelkedő eseménye volt a budapesti Nemzeti Szalonban rendezett „A magyar könyv tíz éve” c. kiállítás, mely híven számolt be könyvkiadásunk, könyvterjesztésünk tízéves fejlődéséről, az eredményeket grafikonok, tablók ismertették és büszkén láthattuk, hogy a magyar könyvművészet tíz év alatt mennyit fejlődött. A nagy gonddal szervezett kiállítást több, mint tízezer keresték fel, de ha a propaganda jobban működik, a látogatottság még nagyobb arányú lehetett volna.

A könyvhét hivatalos záróünnepélye a Zeneakadémián rendezett *költői est* volt. Csak sajnálni lehet, hogy az Írószövetség nem gondoskodott a megfelelő szervezésről és a magasszínvonalú művészi műsort mindössze néhány százan hallgatták végig. Pedig más rendezvények, mint pl. a Magvető és az Állami Könyvterjesztő Vállalat közreműködésével rendezett előadás, valamint számos vidéki példa is azt bizonyítja, hogy a közönség szereti a szép verset és szívesen hallgat meg jól összeállított műsorokat. Helytelen gyakorlatnak tartjuk, hogy az Írószövetség az ilyen estjeire elsősorban saját tagjait hívja meg — akik többnyire el sem mennek — ahelyett, hogy plakátokon meghirdetve, elsősorban a nagy közönség részére rendezné őket.

Az idei könyvhét sikerét segítette az is, hogy *Kisfilm* is készült, amely bemu-

tatta tíz év irodalmának, könyvkiadásának, olvasómozgalmának fejlődését.

A sajtó és a rádió munkája is nagyban hozzájárult az eredményekhez. A nagy napilapokon kívül a megyei lapok is jelentős segítséget adtak. Sok riportot közöltek a lapok, azonban a könyvbírálatok, az alapos könyvismertetések számával és minőségével még nem lehetünk teljesen elégedettek. Nem lehetünk elégedettek irodalmi folyóiratainkkal sem. Nem helyes, hogy a Csillag-nak sem a májusi, sem a júniusi száma egyáltalában nem utalt a könyvhétre és véleményünk szerint az Irodalmi Újság is — bár sokat foglalkozott a könyvhét könyveivel és rendezvényeivel — a jövőben külön ünnepi számmal jelenhetne meg ilyen alkalommal.

3.

Az idén a tavalyinál is több utcai és üzemi árusítást szerveztek. Ezt a bő választék, kiadóiink többségének jó felkészülése is elősegítette. A könyvhétre 139 új könyv, több mint egymillió példányban jelent meg. Ezenkívül az év első hónapjaiban nagyobb példányszámban megjelent és még teljesen el nem fogyott kiadványok is természetesen ott voltak a könyvheti árusítóhelyeken.

Vizsgáljuk meg az egyik legjobban vitatott kérdést: vajon helyes volt-e a gazdag választék? Erre a kérdésre határozott igennel kell felelni. El kell

azonban ismerni, hogy a bő választék a vásárlót és eladót egyaránt zavarta bizonyos mértékig. Ezért a jövőben arra kell törekednünk, hogy az ünnepi könyvhét könyvei közül mintegy 30–40 olyan kiadványt kiemeljünk, amelyek jelentőségük miatt különös propagandát kívánnak és amelyeknek a szerzőjét a közönség kevésbé ismeri még és akinek műve feltétlenül érdemes a propagandára. Kétségtelen, hogy a bő választék nem mindig tette lehetővé a könyvek megfelelő elrendezését, nem lehetett valamennyi kiemelkedő művet előtérbe állítani az árusítóhelyeken. Ezért nem is hibáztatjuk a Könyvterjesztőt. Kétségtelenül hiba volt azonban, hogy az egyes kiadók sátrainál (pl. Művelt Nép, Akadémia) nem tűnt ki ezen árusítóhelyek jellege. Hiba volt az is, hogy az ipari megyékben sok helyütt az utcai árusítóhelyeken nem lehetett szakkönyveket találni.

4.

Az idei könyvhét az olvasóközönség ízlésének fejlődését is bizonyítja. Nem mutatkozott meg az a pánikszerű roham egyes könyvek iránt, ami még az előző könyvhétre is jellemző volt. Kétségtelenül ez is a bő választéknak tudható be. Az érdeklődés ezen egészséges fordulatához hozzájárult az is, hogy javuló könyvkiadásunk most már nemcsak egy-egy

olyan alkalomra, mint pl. a könyvhét, gondoskodik a klasszikusok és élő íróink legkeresettebb műveinek megjelentetéséről, hanem évközben is bő választék várja az olvasót a könyvesboltokban.

Az idén végre legnagyobb költőink — Petőfi, Ady, József Attila — költeményei is nagy számban voltak kaphatók. De eleget kell tennünk annak a mindenfélről elhangzott kívánságnak is, hogy más nagy költőink — pl. Arany, Vörösmarty — műveit is mielőbb megjelenessék népszerű, könnyen hozzáférhető kiadásban és hogy a válogatások mellett jelentessük meg a nagy költők összes verseit is.

Az ünnepi könyvhét alkalmával — reméljük, tartósan — sikerült felkelteni az érdeklődést a költői művek iránt. Nemcsak az olyan szerencsés válogatás, mint a »Virágom, virágom« című szerelmes versantológia, vagy Tóth Árpád válogatott verseinek sikeréről számolhatunk be, hanem arról is, hogy többek között Kuczka Péter, Sipos Gyula új kötetét is igen sokan vásárolták.

Budapesten és vidéken nagy példányszámban kelt el Tolsztoj Anna Kareninája. A legtöbb árusítóhelyen hamar elfogytak Thomas Mann novellái és órák alatt az utolsó példányig elfogyott a Lear király — igaz kis példányszámú (3000) — kiadása is. A szovjet írók művei közül különösen Kossetov: Zsurbin-család c. regénye, Groszman: Egy szerelem története c. elbeszélés-kötetét vásárolták. Jól fogyott Pratolini olasz író Szegény szerelmesek krónikája c. műve. Számunkra különösen örvendetes, hogy az új magyar írók műveit is érdeklődéssel fogadták és vásárolták; így többek között Palotai Boris, Tatay Sándor könyveit. Az új magyar irodalom iránt az üzemekben minden eddiginél nagyobb érdeklődés nyilvánult meg.

A humoros könyvek (Darvas és Gádor művei) sikere azt bizonyítja, hogy ezen a téren az eddiginél sokkal többet kell nyújtanunk. Ismét nagy sikert arattak a sorozatok, a jól bevált Olcsó Könyvtár mellett az Érdekes Könyvek és Vidám Könyvek sorozat füzetei is.

A fiatalok örömmel fogadták Thury Zsuzsa, K. Grandpierre Emil és mások ifjúsági műveit. Íróink láthatták, tapasztalhatták, hogy érdemes az ifjúság számára alkotni, fiataljaink hálásak a nekik szánt művekért.

Nagy volt az érdeklődés a politikai művek iránt is. A történelmi materializmus, A politikai gazdaságtan tankönyve, Kállai Gyula: A magyar függetlenségi mozgalom c. művének új kiadása nagy példányszámban fogyott. Teljesen elfogyott Russel: A horogkereszt rémtettei c. mű második kiadása, úgy, hogy

Az Ifjúsági Könyvkiadó sátra a Kálvin téren

harmadik kiadásról kell gondoskodnunk. Elfogyott továbbá Gurjev: Az istenhit-ről c. műve. Nagy sikere volt Vas Zoltán: A fény felé és Kántor Zsuzsa: Feledhetetlen ifjúság c. művének. Nagy számban vásárolták az ismeretterjesztő műveket is, különösen Lipin-Belov: Az ékírás regénye címűt.

Bár a könyvhét elsősorban az új magyar irodalom ünnepe és a propaganda is erre irányult elsősorban, a szakkiadványok iránt is nagy érdeklődés volt. A jövőben szakkiadóinknak a könyvhétre nagyobb számban kell megjelentetniök népszerű műveket.

Nem kis mértékben a gazdag választék tette lehetővé a könyveladás nagy sikerét. Bár a könyvhét időpontja — amit a könyvhét szervezői természetesen nem láthattak előre — nem mindenben kedvezett a könyvvásárlásnak, mégis a tavalyinál is nagyobb volt az eredmény. A Könyvterjesztő és a Szóvosz nem ismeri még valamennyi üzem és földművesszövetkezet könyvárusítási eredményét, hiszen sok helyen a fizetési napokig meghosszabbították a könyvvásárt, de máris megállapítható, hogy legalább 5%-kal felülmúltuk a tavalyit, ami azt jelenti, hogy a tavalyi háromnegyedmillió kötettel szemben kb. nyolcszázezer könyvetadtunk el. Különösen kiemelkedő eredményt értünk el a budapesti nagyüzemekben, ahol a forgalom az októberi forgalmat egyharmaddal túlhaladta. A forgalom összetételét vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy az idén a könyvtárak és más közületek kevesebb könyvet szereztek be, mint tavaly; így a lakosság könyvvásárlása 5%-nál jóval többel nőtt az októberi könyvhéthez képest.

5.

Bár a könyvterjesztés évközben nem mindig tud lépést tartani egyre javuló könyvkiadásunkkal, *elsősorban a könyvterjesztés dolgozóit illeti dicséret a sikerért.* A jövőben azonban a könyvesboltok dolgozóinak és társadalmi aktíváknak már előre meg kell ismerkedniök a jelentősebb művekkel. Nem elég ismertetőjegyzékeket kiadni, hanem gondoskodni kell arról, hogy ezeket a jegyzékeket és a jelentősebb kiadványokat a könyvterjesztők olvassák, tanulmányozzák. Ez nemcsak a könyvhéten feladatunk. Az Állami Könyvterjesztő Vállalatnak állandóan arra kell törekednie, hogy a szervezés mellett a munka tartalmi részével is többet foglalkozzanak dolgozói. Kultúralt könyvterjesztésről mindaddig csak beszélni fogunk, amíg az Állami Könyvterjesztő Vállalat nem valósítja meg azt a célkitűzést,

Könyvárusítás Nádudvaron az Ünnepi Könyvhéten

hogy dolgozói valóban megismerkedjenek a könyvjúdonaságokkal.

A *társadalmi aktívák* az idén is lelkes munkát végeztek. Az üzemekben a szakszervezeti bizottságok és üzemi könyvtárosok nagy segítséget adtak az árusítás megszervezéséhez. Egyes helyeken az MNDSZ, a DISZ is segített. A pedagógusok, bár a könyvhét a tanévvégi nagy munkákkal esett egybe, különösen a falvakban, támogatták a könyvárusítást.

Minden alkalommal különösen érdekes számunkra *a falun elért eredmény.* Idén megdőlt az a balhiedelem, hogy a nagy mezei munkák idején a falvakban nem lehet könyveket eladni. Az eddigi nem végleges adatok szerint a földművesszövetkezetek pl. csaknem annyi könyvetadtak el, mint októberben. Pl. Répcelakon 335 könyvet adott el a földművesszövetkezet 4092 forint értékben, Jánoshalmán 404 könyvet 3920 forint értékben. A földművesszövetkezetek mostani munkájával elégedettek lehetünk, ezért a SZÓVOSZ igazgatóságától azt várjuk, hogy a földművesszövetkezetek rendszeres könyvterjesztési munkáját is a könyvhetihez hasonló lendülettel szervezze meg.

A gépállomásokon, állami gazdaságokban, termelőszövetkezetekben és a falusi iskolákban a Könyvterjesztő számos nagysikerű vásárt rendezett. A jó eredmények ellenére tervezzük, hogy az ősszel mezőgazdasági könyvvásárt rendezünk és ennek során természetesen más irányú könyveket is árusítunk majd. Véleményünk szerint a falun még annyi ki nem használt lehetőség van, hogy helyes, ha egy évben kétszer-háromszor is nagyobb méretű könyvpropagandát fej-tünk ki.

Az ünnepi könyvhét sikerét segítette *a tanácsok népművelési osztályainak, csoportjainak jó munkája.* Bizonyosodott,

hogy egyre jobban irányítják megyéik kulturális életét, s így a jövőben még bátrabban támaszkodhatunk rájuk. Igen helyes volt, hogy pl. Vas megyében a népművelési állandó bizottság kibővített ülésen tárgyalta meg az ünnepi könyvhét tervét. Sok helyen értékes segítséget kaptak a könyvheti bizottságok a pártszervezetektől is (pl. Békés, Heves megyében). Somogyban több községben, pl. Kádárkúton, Siófokon a pártbizottság titkára tartotta a megnyitót.

A könyvhéten a könyvkiadásban, terjesztésben, a könyvtármozgalomban résztvevő szervek együttműködése igen jó volt. Ezt az együttes munkát a könyvhét után is folytatni kell. Miskolcon pl. a könyvtár fiatal olvasóiból alakult kultúrcsoport a külső kerületek könyvsátrainál műsort adott. Tolna megyében a könyvtárak megszervezték a könyvvásári tanácsadást. Ugyancsak itt érdekes kísérlet volt, hogy a könyvkiállításon ízelítőt adtak a nyomdatechnikából is; egyúttal népszerűsítették a megyei nyomda kiváló dolgozóit. Valljuk meg, hogy eddig az ünnepi könyvhéten kevés szó esett a nyomdászok-ról. Pedig most is — a kiadók dolgozói mellett — ők segítettek elő a művek időre történő megjelenését és főképpen nekik tartozunk hálával a számos szép kiállítású, művészi színvonalú könyvért. Bár az idei könyvhéten már több nyomdai dolgozónak is átnyújtották a népművelési miniszter kitüntető jelvényét, mindez csak szerény kezdet és a jövőben az ünnepi könyvhetet a nyomdák dolgozóinak ünnepévé is kell tennünk.

6.

Végül vizsgáljuk meg a legtöbbet vitatott kérdést: *helyes volt-e ismét visszatérni a hagyományos júniusi időpontra.* Szándékosan maradt utoljára ez a kérdés, mert az eddigiekkel is bizonyítani akartuk, hogy helyes volt a nyári hónapok elején megrendezni a könyvhetet. Valószínűleg kevesebben vitatják azt, hogy árusítás szempontjából feltétlenül helyes e zaz időpont. Az időjárás jobban kedvez ekkor az utcai árusításnak, ami különösen azért fontos számunkra, mert a »véletlen« könyvvásárló is, aki egyé-

ként a könyvesboltba nem tévedne be, könnyen vásárlóvá válik. Helyes ez az időpont azért is, mert az őszi hónapokban amúgyis többen vesznek könyvet. A nyári időszak mellett szól az is, hogy kiadóink és nyomdáink jobban fel tudnak készülni rá. Október túl közel esik decemberhez, az év másik nagy »könyvhónap«-jához, így tehát a könyvhétnek az első félév végén való megrendezésével egyenletesebben oszlanak meg a kiadói és nyomdai munkák. A mostani időpont mellett szól az a körülmény is, hogy a földművesszövetkezetekben az őszi csúcsforgalom, a Könyvterjesztőnél pedig a tankönyvidény alaposan kifutlasztja a dolgozókat, mire az őszi könyvhéthez érnek.

Sokkal vitatottabb már a könyvtári munka szempontjából az időpont. Könyvtárosaink nagy része ellenzi a júniusi időpontot, szeretnénk mégis szembe szállni ezzel a nézettel, éppen az egyik könyvtáros elvtárs érvelésével támasztva alá igazunkat. Ez az elvtárs arra hivatkozik, hogy az olvasóidény küszöbén a propagandába fektetett energia azonnal, közvetlenül érzékelhető az olvasómozgalomban és számszerű eredményekben jelentkezik. Véleményünk szerint a könyvtári propagandában a könyvárusításban hasonló a helyzet és éppen a nyári hónapok előtt van szükség nagyobb propagandára, amikor a kölcsönzések, a könyvolvasás visszaesésével kell számolni. A Baranya Megyei Könyvtár pl. azt jelentette, hogy »az olvasók számának szokásos nyári csökkenését a könyvheti propaganda hatására most emelkedés váltotta fel«. El kell fogadnunk viszont azt az észrevételt, hogy a júniusi időpont a legértékesebb segítőtársaktól, a pedagógusoktól és a tanulóifjúságtól foszt meg bennünket. Ezért felvetjük a kérdést: nem lenne-e jó néhány héttel előbbre hozni a könyvhét időpontját?

A *tanulmányokat összegezve* megállapíthatjuk: célunkat elértük, növekedett az olvasótábor, újabb tömegekkel ismertettük meg az új magyar irodalmat. A tanulmányok alapján sikeresebben tudjuk megszervezni a legközelebbi könyvhetet és ami ennél is fontosabb, évközben is fel tudjuk használni a tapasztalatokat.

Pálos Endre

A mezőgazdasági szakirodalom ügye a párthatározat után

Könyvtáraink, főleg vidéki könyvtáraink elsőrendű feladata most, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének »A mezőgazdaság szocialista átszervezésének és a mezőgazdasági termelés felfejlesztésének további feladatairól« hozott júniusi határozata végrehajtását teljes erejükkel elősegítsék, vagyis minél több és jobb mezőgazdasági tárgyú könyvet adjanak a mezőgazdasággal foglalkozó olvasók kezébe, hogy ezáltal emeljék, mélyítsék szakmai tudásukat.

Ehhez mindenképp könyv, elegendő és megfelelő könyv szükséges.

I.

A vidéki könyvtárosok jogosan panaszkodnak arra, hogy az elmúlt években a mezőgazdasági könyvek többsége túl magas színvonalon, főleg képzettebb szakemberek számára íródott, külalakja pedig sokszor igénytelen, szürk, túlegyszerű volt. Az alsófokúaknál is ugyanez volt a helyzet, legfeljebb terjedelmük volt lényegesen kisebb.

A Mezőgazdasági Kiadó az utóbbi időben különös gonddal vigyáz az általa kiadott könyvek külső formájára, nyelvezetére, a téma helyes megválasztására. A lektorok, a szerkesztők 1953-tól nemcsak szakmailag, de stílusban is felülvizsgálnak minden könyvet. Ennek következtében a felső káderek részére készült könyvek nyelvezete is fokozatosan elveszti »tudományos zsargon«-jellegét, kezd kialakulni a magyar szaknyelv. A lektorok arra is vigyáznak, hogy az idegennyelvű könyvek fordítása se legyen szolgai, idegen szavakkal, szakkifejezésekkel teletűzdelt.

A könyvek címlapja és a kiállítása azonban még ma sem kielégítő. Az Állami Könyvterjesztő Vállalat joggal kifogásolja pl. a Hajós-Hódosy: Védekezés a baromfibetegség ellen c. 1955-ös kiadású könyv túlegyszerű, sárgaszínű fedőlapját, a bennelevő kevés ábrát, amelyek közül egyetlenegy sem ábrázol baromfit. Színes fedőlap, több kép kellett volna ebbe a könyvbe.

Nagyon kezdetleges, művésztelen jellegű a Földművelésügyi Minisztérium kiadásában nemrég megjelent »Borjúnevelési ABC« címlapja, brosúraszzerű formája sem kedvelt.

Szerencsére a mezőgazdasági jellegű művek legnagyobb része, különösen azok, amelyek az utóbbi egy éven belül jelentek meg, címlap, nyelvezet szempontjából már-már kifogástalanok.

Az alapfokú könyvek megírására azonban nem szívesen vállalkoznak szakembereink. A megállapított szerzői díj ugyanis olyan alacsony, hogy nem ösztönzi szakíroinkat népszerű könyvek írására; holott az ilyen könyvek megírása bizonyos vonatkozásban nehezebb, mint a felsőbbfokú szakkönyveké, mert a lényeges dolgokat itt is félreérthetetlenül, világosan, élvezetesen, s emellett tömören kell összefoglalni.

Vidéki könyvtárainkban legkeresettebbek a háztáji gazdálkodást érintő könyvek. Ez a tény arra is figyelmeztet, hogy olvasóik jelentékeny része nem parasztember, főleg nem termelőszövetkezeti paraszt, hanem inkább kerttel bíró iparos, vasutas, postás, nyugdíjas. Népszerűségükből helytelenül következtetnénk a parasztság olvasási kedvére és érdeklődési irányára. Inkább arra kell, következtetnünk, hogy még mindig gyenge a dolgozó parasztság körében kifejtett mezőgazdasági propagandamunka és még mindig nem kielégítő a dolgozó parasztság, érdeklődése a mezőgazdasági szakirodalom iránt.

A magyar mezőgazdasági szakkönyvek általában drágák. Ezen hamarosan segítenünk kell, ha azt akarjuk, hogy falun is elterjedjenek.

A Mezőgazdasági Kiadó 1953. június óta fokozottabban törődik az egyénileg dolgozó parasztok igényeivel is, anélkül azonban, hogy a nagyüzemi termelést szem előtt tévesztené. Az egyénieknek szóló könyvekben is bőven hoz a nagyüzemi termelésből vett példákat, hogy ezzel is rámutasson a nagyüzemi termelés előnyösebb voltára. A Mezőgazdasági Kiadó a júniusi határozat óta nem adott ki egyetlen olyan könyvet sem, amely kizárólag egyénileg dolgozó parasztoknak szól.

Kiadványainak népszerűsítésére vidéken sikeres ankétokat tart. Vigyázni kell azonban arra, hogy ezek az ankétok ne váljanak szakmai ankét jellegűvé, több szó essék rajtuk a könyvekről, főleg az olyanokról, amelyek még nem fogytak ki. Ezért is fontos a kiadó és az Állami Könyvterjesztő Vállalat szorosabb együttműködése; fontos ez az évi terv helyes megállapítása szempontjából is. Figyelemreméltó, hogy a Mezőgazdasági Kiadó a mostani párthatározatban kiemelt témákon kívül a jövő évre főleg házagpótló könyvek kiadását tervezi (többek között pillangósvirágú takarmánynövények magtermesztése, mezőgazdasági zsebnaptár, gyümölcsstermesztési zsebkönyv, vadászati kézikönyv, ku-

tyatényesztés, silózás, stb.), figyelembe kell azonban venni az ÁKV javaslatát is, amelyben mintegy 50 téma szerepel, köztük pl. munkaegységkönyv, vezérkönyv a tsz elnökök részére, stb.

2.

Könyvtárainkon és a Mezőgazdasági Kiadón kívül az *Állami Könyvterjesztő Vállalat*nak is nagy szerepe van a mezőgazdasági szakkönyvek terjesztésében, abban, hogy a megfelelő könyv megfelelő kézbe kerüljön. Az ÁKV igyekszik a cél érdekében minden tőle telhetőt megtenni.

Rendszeresen plakátokat helyez el állami gazdaságokban, gépállomásokon, nagyobb tsz-ekben. (Helyes lenne azonban ezeknek a plakátoknak a keretét újabbra, élénkebbre, aktuálisabbra kicserélni.) Az ÁKV levelező hálózatot épített ki központja és állatorvosok, agronómusok, állattenyésztők, ezüstkalászos gazdák között. Vidéki boltjai az országos jellegű mezőgazdasági könyvvásáron kívül időnként kiszállnak a körzetükben levő tsz-ekbe, gépállomásokra, állami gazdaságokba, vagy 3–4 napra kitelepülnek falura, ahol rendszerint a kultúrotthonban állítják ki a tájjellegnek meg-

felelő mezőgazdasági és egyéb könyveiket is. Az önálló boltok gazdakörökbe is visznek ki könyveket vagy a járási mezőgazdasági osztályok értekezlete idején kiállításal egybekötött vásárt tartanak (Püspökladányban volt ennek legutóbb különösen nagy sikere). Az ÁKV a könyvesboltokon kívül jelentős megbízott hálózatot épített ki falun. A egész országban kb. 250 szerződéses falusi megbízottja van, akik bizományba kapják a könyveket.

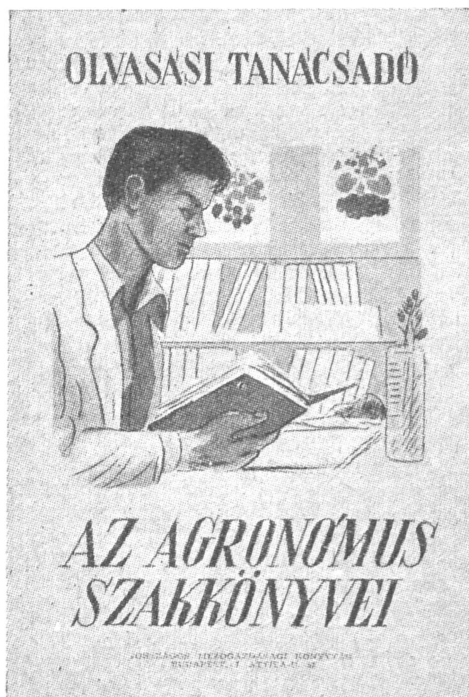
Örvendetes, hogy az utóbbi időben, főleg a decemberi mezőgazdasági könyvvásár óta, dolgozó parasztok is szépen vásárolnak szakkönyvet. Különösen feltűnnek az eredmények Kalocsán, Kunszentmártonban és Baján. Szomorú azonban az, hogy az ÁKV kevés támogatást kap a falusi tanácsoktól és a pártszervezetektől. Sok a panasz a mezőgazdasági könyv-propagandára, különösen falun, főleg akkor, ha ez az ÁKV tevékenységével is kapcsolatos. Még ma is előfordul, hogy egyes vidéki elvtársak, de fővárosiak is (a mezőgazdasági szaksajtó munkatársait és a Magyar Rádió egyes munkatársait is beleértve), sokszor vizsgálgatnak, ha a könyvek népszerűsítése, vagy esetleg eladása érdekében néhány szót kellene szólniuk. A rádióban is nem egyszer hallunk mezőgazdasági előadásokat anélkül, hogy egyetlen szó is esnék arról, hogy az érdeklődő melyik szakkönyvben találja meg a kérdések részletes kifejtését. Nagyon jó példával jár elől a Szabad Föld, amely az utóbbi fél évben 8–10 könyv propagálásával foglalkozott egy-egy szám képes mellékletében, s jó eredménnyel.

A legfőbb kifogás az ÁKV jó propagandamunkája ellenére is az, hogy falura, ahol nincs könyvesbolt, nem tudja eljuttatni a könyvet, tehát éppen azok kezébe nem kerül, akiknek szól. Ennek legfőbb oka az, hogy a földművelőszervezetek, amelyek árusításra átveszik a könyvet az ÁKV-tól, nem törődnek az eladással. Néha hosszú hónapokig fekszenek polcaikon olyan mezőgazdasági könyvek, amelyek országszerte keresettek és máshol régen elfogytak.

Helyes volna, ha az ÁKV-nak minden faluban lenne szerződéses megbízottja, vagy talán még célravezetőbb lenne minél több guruló könyvesbolt beállítása.

3.

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár eddig is segítette az ország könyvtárait, mezőgazdasági intézményeit, szakembereit és dolgozóit a szakkönyvek és folyóiratok propagálásával, feltárással, hozzáférhetővé tételével, elsősorban a

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár kiadványaiból

könyvtárközi kölcsönzésen keresztül. 1954-ben végiglátogatta vagy más módon hívta fel a megyei könyvtárak figyelmét a könyvtárközi kölcsönzés jelentőségére. Ez azonban nem keltett megfelelő visszhangot. *Még mindig kevés vidéki könyvtár fordul az OMgK-hoz könyvért, bibliográfiáért, szakmai tanácsért.*

Az OMgK saját kiadványaival is igyekszik a könyvtárak, a mezőgazdasággal foglalkozó szakemberek, kutatók segítségére lenni. Kiadványai közé tartozik a negyedévenként megjelenő »Új mezőgazdasági könyvek« jegyzéke, amely a könyvtár által beszerzett új műveket foglalja magában, továbbá a színes, tetszetős címlappal megjelenő »Olvasást. Tanácsadó«-k és a »rólapbibliográfiák, amelyeket különösen vidéken igen megkedveltek, mert egyszerűen, világosan ismertetik az egy-egy témakörbe vágó legfontosabb mezőgazdasági könyveket. A szakemberek, kutatók tájékoztatását szolgálja a »Külföldi és Hazai Agrárirodalmi Szemle«, amely havi 8 sorozatban (Agrárgazdaságtan és üzemszervezés, Agrokémia, Talajtan, Öntözés, Kertészet és szőlészet, Gépesítés és építés, Növénytermesztés, Állattenyésztés, Növényvédelem, Erdészet) jelenik meg és ismerteti a világ mezőgazdaságának legfontosabb szakirodalmi termékeit.

Alapos segítséget nyújt a könyvtárosoknak a mezőgazdasági könyvek ajánlásában az OMgK 1954-ben kiadott »Szakkönyvek mezőgazdasági dolgozók részére« című alapkönyvjegyzéke, továbbá ennek a kiegészítéseképpen a könyvtár összeállításában megjelent, a Központi Vezetőség júniusi határozatának egyes pontjaira vonatkozó bibliográfia, amelyet a Széchényi Könyvtár módszertani osztálya a legújabb módszertani útmutató függelékeként a vidéki könyvtáraknak is megküldött. (Az ebben a két jegyzékben nem szereplő mezőgazdasági könyvek zömükben elavultaknak tekinthetők. Még az alapkönyvjegyzékben feltüntetettek között is akadnak olyanok, amelyeket ma már felül kellene vizsgálni.)

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár azonban éppen jellegénél fogva még többre hivatott. Fokozottabb segítséget kellene nyújtania vidéki könyvtárainknak, kutatóintézeteinknek, szakembereinknek és mezőgazdasági dolgozóinknak. Ezt célozza a most készülő törvényerejű könyvtárügyi rendelet, amely az OMgK-nak, mint hálózati központnak hatáskörébe utalja a mezőgazdasági kutatóintézetek és termelőüzemek könyvtárait. Nagyon komoly feladat ez már

kezdetben is, mert hiszen egyelőre a hálózat felépítéséről, megszervezéséről van szó.

A mezőgazdasági termelőüzemek (géppálmások, állami gazdaságok, stb.) könyvtárainak ugyanis évekig nem volt és tulajdonképpen még ma sincs gazdája. A MEDOSZ, amelynek hatáskörébe tartoznak, nem látja el és megfelelő szakmai tudással rendelkező apparátus hiányában nem is láthatja el ezeket a könyvtárakat, annak ellenére, hogy tőle telhetően igyekszik őket támogatni, pl. ebben az évben már 90—95 intézmény (géppálmás, állami gazdaság, stb.) részére küld le központilag könyvanyagot.

Az OMgK és a MEDOSZ együttműködése a hálózat létrejöttéig is szükséges, mert együttesen javíthatnának valamit a jelenlegi nem kielégítő helyzetben.

4.

A MDP Központi Vezetőségének határozata a mezőgazdaság szocialista átszervezésének és a mezőgazdasági termelés fellendítésének további feladatairól nem könnyű munka elé állít mindenkit, akinek ma közvetlenül, vagy közvetve a legkisebb köze is van a mezőgazdasághoz. Ezek sorába tartoznak a cikkben említett intézmények: a vidéki könyvtárak, a Mezőgazdasági Kiadó, az ÁKV és az OMgK is. Mindnyájuk közös célja, hogy minél több jó szakművet lásson napvilágot és kerüljön a tudósok, kutatók, szakemberek, dolgozó parasztok kezébe azért, hogy tudásukat, képzettségüket tovább emelhessek. Külön-külön úton haladva azonban nem tudnak tökéletes munkát végezni. Céljukat csak a legszorosabb együttműködéssel érhetik el.

A Mezőgazdasági Kiadó használja fel az ÁKV, az OMgK és a vidéki könyvtárak tapasztalatait a könyvkiadásban, az ÁKV igyekezzék halura és a vidéki könyvtárakba minél több szakkönyvet eljuttatni, a vidéki könyvtárak javítsák ki sürgősen a mezőgazdasági könyvek szerkesztésében elkövetett hibákat, az OMgK pedig fokozottabban segítse — a felépítendő hálózaton keresztül is — a mezőgazdasági dolgozókat, szakembereket, kutatókat, könyvtárakat, és az így szerzett tapasztalataival a mezőgazdasági könyvkiadást. Tanuljanak egymástól a mezőgazdasági könyvekkel foglalkozó intézményeink, használják fel egymás ötleteit, javaslatait, gyakorlatból merített tapasztalatait, a közös cél: a mezőgazdaság fellendítése, a többtermelés, jólétünk emelése érdekében.

Tóth László

Traven, az ismert író annakidején igen érdekes cikket írt az egyik mexikói lapba. A cikk szerint Traven egyszer levelet kapott Bratislavából. A levélben az egyik ottani könyvkiadó vállalat engedélyt kért a szerző valamelyik könyvének kiadásához. Traven térképet vett a kezébe, hogy megkeresse Bratislavát. Igyekezete hasztalan maradt. (Mentségére legyen mondván, hogy valószínűleg egy régi osztrák—magyar térkép állt csak rendelkezésére, ahol Bratislava magyar, illetve német néven szerepelt.) Tovább olvasta az ismeretlen városból érkezett levelet és abból megtudta, hogy a Szlovákiai Könyvkiadó vállalat 10 000 példányban akarja kiadni egyik könyvét. Travennek az volt a szilárd meggyőződése, hogy itt minden bizonnyal valami tréfáról van szó. Hiszen a szóbanforgó könyv eredeti angol kiadása mindössze 3000 példányban jelent meg Amerikában és még ennek is egy része eladatlanul hevert a könyveskereskedők raktáraiban.

A szerző nem foglalkozott tovább ezzel az ügygel, hanem meghagyta ügyvédjének, írja meg a bratislavai embereknek, hogy kiadhatnák tőle amit akarnak és úgy, ahogy akarják, s ha valóban makacsul ragaszkodnak hozzá, hogy ilyen érthetetlenül magas példányszámú kiadásokkal csődbe vigyék önmagukat, ő, Traven nem akadályozhatja meg lehetetlen vállalkozásukat.

Traven meglepetése azonban még jobban fokozódott, amikor bizonyos idő elteltével Bratislavából egy új levél érkezett. Ebben a levélben a kiadó köszönetet mondott az írónak a megadott engedélyért és egyben közölte azt is, hogy a szóbanforgó mű első kiadása három hónap leforgása alatt teljesen elfogyott és most készítik sajtó alá a második kiadást, ugyancsak 10 000 példányban. Tréfára még gyanakodni sem lehetett, mert hiszen a levél mellékleteként megérkeztek a gyönyörű nyomtatású, szép kötésű mutatványpéldányok. Ez a tény annyira zavarba hozta Travent, hogy azonnal cikket írt az egyik mexikói lapba. Cikkében ilyen kérdéseket tett fel:

Mondják meg, hogyan lehetséges ez? Mit kezdenek azok az emberek 20 000 kötet könyvvel?

Travent tehát meglepte ez az eredmény. Csehszlovákiában azonban senki sem csodálkozik az ilyen nagy példányszámon, sőt az olvasók állandóan sürgetik az újabb és újabb kiadásokat. Köztudomású pl., hogy a prágai Városi Könyvtár kénytelen volt pótlólag még 1000 példányt rendelni Azsájev: »Távol Moszkvától« című művéből, hogy az olvasókat kielégítse.

A könyveket olyan gyorsan szétkapkodják, hogy sok olvasó nem is tudja idejében megvásárolni az újdonságokat és ezért sürgősen felkeresi a könyvtárat, hogy onnan vegye kölcsön.

Egy másik mexikói példa: Mancisidor »Szélrózsá«-ja 18 000 példányban jelent meg Csehszlovákiában. Az író őszintén bevallotta, hogy ez a szám több, mint az általa eddig írt és Mexikóban közreadott tíz könyvének példányszáma együttvéve.

Mexikónak 25 millió lakosa van, ezeknek a fele írástudatlan, vagy annyira szegény, hogy talán egész életében egyetlenegy könyvet sem tud vásárolni. De a Mexikóval szomszédos országokban sem jobb a helyzet. Az USA-ban még a komoly, nagy, új regényeket sem adják ki 3000-nél több példányban. Az eladáshoz viszont arra van szükség, hogy a könyv »bestseller«-ré váljék.

A Csehszlovákiában megforduló külföldiek nem akarják elhinni, hogy a 13 000 000 lakosú Csehszlovákiában — amely még ráadásul két nyelven, azaz csehül és szlovákul adja ki könyveit — nem ritkaság a 100 000 példányszámban megjelent mű.

Csehszlovákia büszkén is vallhatja magát valóban kiadói nagyhatalomnak, mert hiszen még a kezdő írók művei is nagyobb példányszámban jelennek meg, mint Amerikában a befutott írók könyvei. Míg nyugaton csak néhány száz példányban adják közre a verses köteteket, addig Csehszlovákiában gyakran 10 000-es példányszámban kerülnek forgalomba a költők alkotásai. (A Čtenár cikke alapján.)

A szakszervezeti könyvtárak állományának védelme

Bármelyik könyvtári hálózathoz tartozó könyvtárnak komoly gondot okoz és feladatot jelent állományának megőrzése. A könyvállomány védelme a szakszervezeti könyvtáraknál különösen jelentős. Itt ugyanis mindössze 2% a főhivatású könyvtáros, szemben a társadalmi munkás-könyvtárosok több mint tízezres lelkes táborával. Az utóbbiak bármilyen lelkesen is végzik munkájukat, az a könyvtárak belső rendjében, nyilvántartásában sok kívánnivalót hagy maga után. Az itt mutakozó jelentős hibák is elősegítik a könyvek elveszését. Sajnos, a vállalatok gazdasági szervei sem érezték kötelességüknek, hogy a könyvtárak állományát mint társadalmi tulajdont megvédjék, vagy annak megvédésében segítsenek. Ugyanez mondható el az üzemi szakszervezeti bizottságok egy részéről is.

Sok könyvtárosnak már eddig is komoly munkát és feladatot jelentett a könyvek visszaszerzése, de ez sok esetben szélmalomharc volt, mert kizárólag a könyvtáros, vagy a könyvtáraktívák meggyőző nevelőmunkájára volt alapozva. Természetesen a nevelés elsőrendűen fontos, de a gyakorlat azt bizonyította, hogy adminisztratív eszközök nélkül túl sok eredménye nem volt. Ennek tudható be, hogy évek folyamán a szakszervezeti könyvtárakból sok ezer könyvet tulajdonítottak el. A könyvvédelem terén adminisztratív intézkedések végrehajtása a vállalatok feladata lett volna, de mivel erre érvényes jogszabály őket nem kötelezte, egy-két kivétellel nem tettek semmit. A SZOT elnöksége által 1951-ben kiadott működési szabályzat, majd az 1952-es minisztertanácsi határozat és az 1953-ban kiadott népművelési miniszteri utasítás a könyvállomány védelmére javított az akkori tarthatatlan helyzeten. De még ezek után is főleg csak ott foglalkoztak érdemileg a könyvvédelemmel, ahol a könyvtáros harcolt ezért. Ezután már sok helyen elérték azt, hogy az üzem vagy vállalat kötelezte kilépő dolgozóit arra, hogy a könyvtáros aláírásával igazolja: nincs nála könyvtári könyv. Azonban a kártérítés kérdése még mindig nem lett megoldva, mivel a könyvállományt nem tekintették az üzemhez tartozó társadalmi tulajdonnak.

A könyvvédelem igen fontos kérdésének megoldását segítette elő a SZOT Elnökség 1955-ös határozatának az a pontja, mely a szakszervezetek feladatává teszi, hogy a szakminisztériumokkal közösen könyvvédelmi rendeleteket

adjanak ki. Ez idő szerint valamennyi szakszervezet elnöksége, illetve minisztérium foglalkozik ezzel a kérdéssel: a kohóipari, illetve vasipari dolgozók szakszervezete és a Kohó és Gépipari Minisztérium, valamint az Élelmézésipari szakszervezet és az Élelmézési Minisztérium idevágó rendelete már meg is jelent.

A könyvvédelmi rendelet határozottan leszögezi, hogy a könyvtár éppen olyan társadalmi tulajdon, mint az üzem vagy intézmény bármely felszerelése vagy berendezése. Tehát a könyvállományért a vállalat vagyonjogilag is felelős. Másik fontos része az, hogy az igazgatót és az üzemi szakszervezeti bizottságot kötelezi, hogy a könyvtár részére a lehetőségeknek megfelelő helyiséget és berendezést biztosítson.

A rendelet megjelenése után a vállalatoknál is nyilvántartják a könyvtár olvasóit. Az a dolgozó, aki könyvtári tag, csak akkor kapja meg a végelszámolását, ha a könyvtáros igazolja, hogy könyvtartozása nincs.

Tiszta a kárterítésének kérdését is. Ez azért is fontos, mert az utóbbi másfél évben elég sűrűn előfordult, hogy egy-egy beszerezhetetlen művet a könyvtártól kölcsönvettek, majd bejelentették, hogy elveszett, s az árát kifizették. A rendelet úgy intézkedik, hogy beszerezhetetlen művek elvesztésénél, illetve el tulajdonításánál a mű árának háromszorosát kell megfizettetni. Ennek már eredménye is mutatkozik, mert a könyvek egyszerre előkerülnek, mikor a könyvtárosok a háromszoros árát kérik. Ehhez a kérdéshez tartozik a késedelmi díjak bevezetése is, melyet a rendelet kötelezően előír. Ezt is elhanyagolták a könyvtárosok, hivatkozva arra, hogy nem zaklatják vele az olvasókat. Ez helytelen felfogás, mert anyagilag ez nem nagy összeg, de elősegíti néhány gondatlan olvasó rendre és pontosságra való nevelését.

A rendelet meghatározza azt, hogy az üzemi bizottság és az igazgató együttesen bízta meg a könyvtárost a könyvtári teendők ellátásával. Könyvtárosváltás alkalmával a könyvállomány átadása az üzemi bizottság és az igazgató képviselőjének jelenlétében történhet csak meg. Ez lényegében azt jelenti, hogy megszűnik az eddigi elég gyakori szokás, hogy leltár és állományellenőrzés nélkül adták át a könyvtárat, és azt is jelenti, hogy nagyobb gondot fordítanak majd a könyvtáros kiválasztására.

Az eddig kiadott könyvvédelmi rendeletek gyakorlati alkalmazása most kezdődik. Hatását értékelni még korai lenne. Azonban az már tapasztalható, hogy a vállalatok, üzemek gazdasági szervei a könyvtár helyes nyilvántartását jobban megkövetelik és e munkához segítséget is jobban adnak. Például a Klement Gottwald Villamosági Gyar könyvtárában a meglévő leltárkönyv nem jó. Hosszú ideje kéri a vállalatot, hogy adjon segítséget egy új leltárkönyv elkészítéséhez — a kérés csak most fog teljesülni, a rendelet hatására. A példák hosszú sorát lehetne felsorolni, hogy az üzemi szakszervezeti bizottságok és a könyvtárosok mellett végre a gazdasági vezetés is kezd a könyvtárakkal foglalkozni. Bár érdeklődése még nem a könyvtárak tartalmi munkájára irányul, hanem csak vagyoni jogi kérdésekre, de ez is eredmény. Most a könyvtárosokon és a kultúrmevelési felelősökön van a sor, hogy ezt felhasználva, a könyvtár tartalmi munkájában is javulást eredményezzen.

Találkozunk persze olyan esetekkel is, ahol a rendeletet félreértve — pl. a MÁVAG-ban, bár a jó szándék vezette őket, de túlzásba estek — azt hitték, hogy a könyvtár egész irányítása most már a gazdasági vezetés feladata, külön szabályzatot akartak a könyvtár számá-

ra készíteni. stb. Az ilyen jelenségek elég ritkák. Ilyen esetben meg kell magyarázni, hogy a könyvtár irányítása a szakszervezet feladata és nem a gazdasági szerveké. Az ő feladatuk az, hogy a könyvtár működését elősegítsék, valamint a könyvtárban lévő társadalmi tulajdon megőrzését biztosítsák.

A könyvtárosoknak a könyvvédelmi rendelet nagy segítségét, de a segítés mellett, fokozott felelősséget is jelent. A rendelet előírja a könyvek, illetve az állományvédelmet csak így lehet megvalósítani. A hiányos nyilvántartás következtében vissza nem szerezhető könyvekért a könyvtáros a felelős. Amennyiben a könyvtáros pontos nyilvántartás alapján — a meghatározott időben — közli a vállalattal a könyveltulajdonitást, illetve a késedelmes visszahozást, a vállalat ennek alapján teszi meg intézkedéseit. Ha a könyvtáros bejelentése ellenére a vállalat ezt elmulasztja, az elvesztett könyvekért a vállalat a felelős.

A könyvvédelmi rendelet kiadása komoly jelentőségű a szakszervezeti könyvtárhálózatban. Az állományvédelem mellett hozzájárul a könyvtárak belső rendjének megjavításához, a könyvtárak tervszerűbb munkájához, s ezek nyomán az olvasószolgálat jobb ellátásához.

Nyíri Zoltán

Kitüntetések

MUNKA ERDEMRÉNDLET kapott:
Varjas Béla, az Országos Széchényi Könyvtár vezetője.

SZOCIALISTA MUNKAÉRT ERDEMRÉMET kaptak:

Fajth Tibor, a Kiadói Főigazgatóság főigazgató helyettese; Köpeczi Béla, a Kiadói Főigazgatóság főigazgató helyettese; Siklós Béla, az Új Magyar Könyvkiadó műszaki osztályvezetője; Urbán Eszter, az Új Magyar Könyvkiadó lektora; Waldapfel Eszter, az Országos Széchényi Könyvtár helyettes vezetője és Zala Imre, az Állami Könyvterjesztő Vállalat igazgatója.

MUNKA ERDEMRÉMET kaptak:

Berza László, a Népművelési Minisztérium osztályvezetője; Fenyő Dénes, az Új Magyar Könyvkiadó főkönyvelője; Gálóczi Györgyné, az Új Magyar Könyvkiadó ellenőrző szerkesztője; Kondor Istvánné, a Népművelési Minisztérium főelőadója; Kovács Miklós, az Ifjúsági Könyvkiadó Irodalmi vezetője; dr. Podonyi András, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; Solt Sándor, a Műszaki Könyvkiadó igazgatója és Szőnyi László, a miskolci Megyei Könyvtár vezetője.

SZOCIALISTA KULTURÁRT kitüntető jelvényt kaptak:

Budavári Emil, az Ifjúsági Könyvkiadó főkönyvelője; dr. Dabis Attila, a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó felelős szerkesztője; Fehér Imréné, a Művelt Nép Könyvkiadó csoportvezetője; Felső László, a Kiadói Főigazgatóság főelőadója; Fülöp Pál, az Új Magyar Könyvkiadó raktárkezelője; Gergely Pálné, az Új Magyar Könyvkiadó felelős szerkesztője; Gonda Pál, a Mezőgazda-

sági Könyvkiadó műszaki vezetője; Gyöngyi László, az Új Magyar Könyvkiadó felelős szerkesztője; Haas Károly, a Kiadói Főigazgatóság csoportvezetője; dr. Hantos László, a Mezőgazdasági Könyvkiadó felelős szerkesztője; Herczeg Albertné, a Szépirodalmi Könyvkiadó csoportvezetője; Kenedi Katalin, az Ifjúsági Könyvkiadó propagandistája; Kollin Andrásné, az Állami Könyvterjesztő Vállalat boltvezetője; Korom Ferenc, a Műszaki Könyvkiadó osztályvezetője; Márkus Bálint, a Műszaki Könyvkiadó főelőadója; Molnár Sándorné, az Új Magyar Könyvkiadó könyvelője; Muraközy Tamás, a Mezőgazdasági Könyvkiadó irodalmi vezetője; Nemes László, az Állami Könyvterjesztő Vállalat főosztályvezetője; Nyíri Ferencné, az Új Magyar Könyvkiadó segéd-szerkesztője; Párczer Ferenc, az Állami Könyvterjesztő Vállalat osztályvezetője; Pásztori Béla, az Állami Könyvterjesztő Vállalat területi irányítója; Pollák Jenőné, az Állami Könyvterjesztő Vállalat osztályvezetője; Popovics Béla, a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó lektora; Rózsa István, a Műszaki Könyvkiadó osztályvezetője; Solyom Gáborné, a Művelt Nép Könyvkiadó szerkesztője; Tamás Imre, a Kiadói Főigazgatóság főelőadója; Török István, a Műszaki Könyvkiadó főosztályvezetője; Tüske Rozália tatabányai népkönyvtáros, Vécsei Tiborné, a Szépirodalmi Könyvkiadó felelős szerkesztője és Wolf Lászlóné, az Új Magyar Könyvkiadó szerkesztője titkára.

MINISZTERI DICSEŐ OKLEVELET kaptak:
Dr. Darabos Pálné, a Népművelési Minisztérium főelőadója és az Országos Széchényi Könyvtár könyvkötő osztályának dolgozója.

Az olvasók társadalmi rétegződésének vizsgálata a könyvtáraknál

I.

Az utóbbi időben a statisztikát egyre szélesebb körben alkalmazzák a könyvtármunkában. Néhány évvel ezelőtt csak a legnagyobb könyvtárak működéséről állottak rendelkezésre részletesebb adatok. Ezzel szemben ma már a tanácsi könyvtárak nagy részénél — le, egészen az önálló népkönyvtárakig — adatok vannak az állomány alakulása mellett az olvasók foglalkozás szerinti megoszlásáról, a kölcsönzött könyvek műfaji bontásáról stb.

Hiba azonban, hogy a könyvtárosok nagy része nem használja fel eléggé munkájában a statisztika nyújtotta lehetőségeket. Ennek oka főleg a kellő szakismeret hiánya.

Az alábbiakban a Központi Statisztikai Hivatal adatainak felhasználásával két könyvtár — az ajkai és a hajdúhadházi önálló községi könyvtárak — működésének jellemző adatait mutatjuk be. Az adatok csoportosítása és az azokhoz fűzött elemzés útmutatásul szolgálhat más könyvtárak adatainak megfelelő értékeléséhez.

Az ajkai önálló népkönyvtár munkája

Ajka községben 1954 március végéig az ajkai Bauxit Vállalat üzemi könyvtára volt a legjelentősebb, amely a vállalat dolgozói mellett a lakosságot is ellátta olvasmánnyal. 1954 novemberében az állomány 2760 kötet volt, a beiratkozott olvasók száma elérte a 400-at.

Az önálló községi könyvtár 1954 április 1-én kezdte el működését. Állománya 1954. november hónapban 1428 kötet volt. Olvasóinak száma 1954 májusától az említett időpontig 264-ről 463-ra — 75 százalékkal — növekedett, míg a kölcsönzések száma november hónapban 1063 kötet volt.

A könyvek kihasználtsága az önálló községi könyvtárban sokkal magasabb, mint az üzemi könyvtárban. Az egy kötetre jutó havi kölcsönzés 1954 novemberében 0,74, az utóbbinál 0,36. Ez azt jelenti, hogy a községi könyvtár állományának mintegy háromnegyedét ki kölcsönözték, ugyanakkor az üzemi

könyvtár állományának közel kétharmada kihasználatlan volt.

Az önálló népkönyvtár forgalmának kedvező alakulása részben az állomány megfelelőbb összetételének, de nem utolsósorban a falusi könyvtár jobb propagandamunkájának köszönhető. Az üzemi könyvtár állományának fele politikai mű, a szépirodalom az állománynak mindössze 40 százaléka (a magyar irodalom annak csak negyede), az ifjúsági és ismeretterjesztő művek száma az egésznek 5,5 százaléka. Ugyanakkor a községi könyvtár több szépirodalmi és ifjúsági könyvvvel rendelkezik, bár az összetétel itt sem a legmegfelelőbb.

Az 1949-es népszámlálás adatai szerint a község lakosságának 11 százaléka a mezőgazdaságból élt, 74 százaléka az iparban volt foglalkoztatva. A község lélekszáma 4448.

Az ajkai népkönyvtár olvasóinak foglalkozás szerinti megoszlása
(1954 november)

Foglalkozási csoport	Olvasók megoszlása	
	számszerint	százalékban
Munkás	50	10,8
Dolgozó paraszt	—	—
Értelmiségi	22	4,8
Tanuló, ipari tanuló ...	325	70,2
Háztartásbeli	32	6,9
Alkalmazott és egyéb ..	34	7,3
Összesen	463	100,0

Az olvasók közül messze kiemelkedik a tanuló, ipari tanuló csoport, amelynek magas létszáma — ha nem is ilyen arányokban — országosan is jellemző. A magyarázat az, hogy a könyvtár első sorban a legkönnyebben szervezhető gyermekeket kapcsolta be olvasótáborába. Ezzel szemben elhanyagolta általában a felnőttek, ezen belül különösen a dolgozó parasztok szervezését. Nem elégtő a munkások és értelmiségiek bevonása sem. Természetes, hogy az olvasók toborzását e csoportoknál fokozni kell.

Ha figyelembe vesszük, hogy Ajkán üzemi könyvtár is működik, a lakosság részvétele az olvasásban nem rossz.

*Az ajkai önálló könyvtár kölcsönzésének megoszlása műfaj és az olvasók foglalkozása szerint
(1954 november)*

Foglalkozási csoport	Politikai	Tudományos szak- és ismeret- terjesztő	Szépirodalmi	Ifjúsági	Összesen
	műfajú kölcsönzött könyvek száma				
Munkás	4	20	78	120	162
Dolgozó paraszt	—	—	—	—	—
Értelmiségi	1	4	24	2	31
Tanuló, ipari tanuló	9	82	189	515	795
Háztartásbeli	—	5	43	19	67
Alkalmazott és egyéb ..	—	2	37	9	48
Összesen	14	113	371	665	1103

S z á z a l é k k b a n

Munkás	3,3	16,4	63,9	16,4	100,0
Dolgozó paraszt	—	—	—	—	—
Értelmiségi	3,2	12,9	77,4	6,5	100,0
Tanuló, ipari tanuló ...	1,1	10,3	23,8	64,8	100,0
Háztartásbeli	—	7,5	64,2	28,3	100,0
Alkalmazott és egyéb ..	—	4,1	77,1	18,8	100,0
Összesen	1,3	10,6	34,9	53,2	100,0

Vonjuk le a táblázat néhány tanulságát: Szembetűnő, hogy a politikai művek forgalma rendkívül alacsony. Ez összefüggésben van azzal, hogy az olvasók túlnyomó része 14 éven aluli gyermek. Az olvasók helytelen jelenlegi arányának megváltoztatása nyilván a kölcsönzött könyvek megfelelőbb arányát is eredményezné. A munkások és értelmiségiek csoportja a politikai és ismeretterjesztő művek olvasásában nem marad el az országos átlagtól. Az alkalmazott és egyéb olvasók csoportjánál azonban indokolatlan a lemaradás.

A hajduhadházi önálló népkönyvtár munkája

Hajduhadháza is függetlenített könyvtáros dolgozik. Lakossága — ugyancsak 1949-es adatok szerint — 13 026, 68 százaléka mezőgazdasági, 15

*A hajduhadházi népkönyvtár olvasóinak foglalkozás szerinti megoszlása
(1954 november)*

Foglalkozási csoport	Olvasók megoszlása	
	számszerint	százalékban
Munkás	25	6,0
Dolgozó paraszt	37	9,0
Értelmiségi	18	4,4
Tanuló, ipari tanuló ...	235	56,9
Háztartásbeli	76	18,4
Alkalmazott és egyéb ..	22	5,3
Összesen	413	100,0

százaléka ipari dolgozó. Az ipari területen működő ajkai népkönyvtár adatait érdekes összehasonlítani a hajduhadházi népkönyvtár munkájával.

A lakosoknak 3 százaléka tagja a könyvtárnak. Ez igen kevés. Sokkal rosszabb a helyzet itt mint Ajkán, ahol üzemi könyvtár is működik. Itt sem kielégítő a felnőtt lakosok bevonása. Kevés a paraszt olvasó, bár a beiratkozottak 9 százaléka felnőtt dolgozó paraszt. Ez azonban nem lehet kielégítő ott, ahol a település lakóinak 68 százaléka mezőgazdaságból él.

A könyvtár forgalmának alakulását az ajkaihoz hasonló módszerekkel vizsgáltuk meg. A kikölcsönzött könyvek aránya igen rossz. A vizsgálat alapján azonnal kiderült, hogy a könyvtár az olvasók nevelését teljesen elhanyagolta. A forgalom 98,5 százalékát szépirodalmi és ifjúsági könyvek adják. Mindössze csak 42 politikai, mezőgazdasági és egyéb ismeretterjesztő mű volt az 1954. novemberében kölcsönzött 2845 kötet között, noha a könyvtár állományában megfelelő arányban találhatók színvonalos, jó, más könyvtárakban keresett ismeretterjesztő, ideológiai és mezőgazdasági stb. művek. Ha figyelembe vesszük, hogy a felmérés novemberben történt — tehát akkor, mikor a pártoktatás már folyik, — még rosszabb fényt vet a könyvtáros munkájára, hogy politikai művet alig kölcsönzött, nyilvánvalóan nem segítette a pártoktatást.

De a statisztikai elemzés olyan kérdé-

sekre is kiterjedhet, hogy egy-egy foglalkozási csoportba tartozó olvasó, pl. egy dolgozó paraszt hány könyvet olvasott el a hónap folyamán, illetve a különböző évszakokban. Ezek a számadatak igen jelentősek a tervekészítés szempontjából. Ezért érdekes az alábbi összehasonlítás.

Egy olvasó november folyamán elolvasott:

Foglalkozási csoport	Ajkán	Hajdúhadházan
Munkás	2,4	5,8
Paraszt	—	8,6
Értelmiségi	1,4	5,3
Tanuló, ipari tanuló	2,4	6,9
Háztartásbeli	2,1	7,3
Alkalmazott és egyéb	1,4	4,9
Átlag	2,3	6,9
		kötet könyvet

Az egy olvasóra eső havi átlagkölcsonzés realisabb Ajkán. Szinte valószínűtlenül magas a hajdúhadházi könyvtárnál, ahol az a törekvés mutatkozik meg, hogy az olvasó kölcsönözzön minél több könyvet. A hihetetlenségig emelt forgalmi számok mellett arra, hogy a könyveket el is olvasták, már semmi biztosíték nincs. A következtetés itt sem más mint az előbb: az olvasók nevelését elhanyagolta a könyvtár. Helyesebb lenne, akár a forgalom rovására is, sokkal többet foglalkozni az olvasóval: megkérdezni, olvasta-e a kölcsönvett könyvet és rávezetni, hogy vigyen szakirodalmat és politikai műveket is. Egyszóval erőteljesebb propagandára és nevelőtevékenységre van szükség, de nem a számok hajhászása, hanem a tényleges nevelőmunka érdekében.

II.

Az olvasók társadalmi rétegződésének vizsgálati módszere

Az olvasók számának társadalmi rétegek szerinti vizsgálata, valamint az egyes csoportok olvasmányainak figyelemmel való kísérése igen fontos feladat. A megfelelően csoportosított adatok nemcsak a kulturális ellátottságról és az egyes csoportok érdeklődési köréről adnak érdekes képet, de megmutatják azt is, hogy a könyvtárnak milyen irányban kell fokoznia munkáját. Komoly tervezés, pl. egyévi terv elkészítése nem képzelhető el, csak az előbbi példákhoz hasonló mélyreható elemzés alapján. Az így elkészülő terv a könyvtár munkájának megjavulásán kívül az olvasók jobb ellátását, eredményesebb propaganda és nevelő tevékenységét fogja eredményezni.

Azzal a céllal közöljük a vizsgálat módszerét részletesen, hogy a könyvtárak az elemzéseket elkészítsék és ezzel munkájukat megjavítsák.

Az olvasók foglalkozási csoportjainak megállapítása a személyi lapok »foglalkozás« rovatának összesítése útján történik. Azonban könnyebben, naponként összesíthető, ha »A tömegkönyvtárak kezelési szabályzatát«-ban a 43. lapon közölt »Olvasók jegyzéke« szerint tartja nyilván a könyvtár a beiratkozott olvasókat.

Az olvasott könyvek műfaj és az olvasók foglalkozása szerinti megállapítása ugyancsak a személyi lapok alapján, a feldolgozási tábla segítségével történik.

Minden foglalkozási csoportról az alábbi táblázatot kell készíteni:

A ..... foglalkozású olvasói kölcsönzések műfaji megoszlása
1955 hóban

Politikai	Tudományos szak- és ismeretterjesztő	Szépirodalmi	Ifjúsági
m ű v e k			

A táblázatok abszolút számokban is sokat mondanak a könyvtár működéséről, de a százalékos értékek még világosabban mutatják meg az arányokat.

Különösen jó segítséget nyújtanak a százalékok, ha valamely könyvtár régebbi adatait kell összehasonlítani a je-

lenlegiekkel, vagy több könyvtár működésének eltéréseire kíváncsi az elemzést végző.

Ha valaki annyit tud pl., hogy 1954. november hónapban az ajkai könyvtárban 371, a hajdúhadházi pedig 1762 kötet szépirodalmi művet kölcsönöztek,

még nem kapott sokoldalú képet a könyvtár munkájáról. Lényegesen jobban összehasonlítható, ha a fenti számokhoz azt is hozzáfűzzük, hogy a 371 kötet az ajkai könyvtár kölcsönzésének 34,9, a hajdúhadházinak az 1762 kötet 61,9 százaléka volt. Ha az összes adatokat százalékban is kifejezi a könyvtáros sokkal világosabb képet kap a vizsgált anyagról. (Lásd a táblázatokat.)

A százalékolás módszere egyszerű. Tudjuk pl., hogy Ajkán összesen 1063 kötet könyvet kölcsönöztek és ebből 565 ifjúsági volt, kíváncsiak vagyunk, hogy az összes kölcsönzés hány százaléka jut az ifjúsági művekre.

A kölcsönzött ifjúsági művek számát (565) el kell osztani az összes kölcsönzések számával (1063), majd — százalékról lévén szó — az eredményt 100-al szorozzuk:

$$100 \cdot \frac{565}{1063} = 53,15 \text{ százalék}$$

A százaléktételeket mindig két tizedesre kell számítani, de a tizedesekből csak egyet tartunk meg, a másodikból a javítást végezzük.

Az egy olvasóra jutó kölcsönzések számát az alábbi módon kell kiszámítani:

Kölcsönzések száma

Olvasók száma

Például a hajdúhadházi könyvtárnak 235 tanuló, ipari tanuló olvasója volt,

akik 1954. novemberben 1621 könyvet kölcsönöztek. A számítás a következő:

$$\frac{1621}{235} = 6,89; \text{ javítással: } 6,9 \text{ kötet.}$$

A könyvtári munka számos más mutatószám segítségével is elemezhető. Ezeket részletesen ismerteti Sallai István »A könyvtári munka« c. könyvének 182—183. oldalán.

Ha a vizsgált könyvtár főbb adatai és az abból számított viszonyszámok már rendelkezésre állnak, megkezdődik a munka legszebb része, az értékelés. Ezen a téren nem lehet minden alkalomra érvényes tanácsot adni. Mintául a közölt elemzések szolgálnak, de sokkal több oldalról is lehetne következtetéseket levonni, mint ahogy cikkünkben tettük.

Végző következtetést azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy a munka ilyen részletes elemzése meghozza gyümölcsét. A munka gyengéi felszínre kerülnek. A statisztikai összesítő alapján — a nyers adatokat tekintve — a hajdúhadházi könyvtár jól dolgozó könyvtárnak mutatkozik. Azonban alaposabb elemzés azonnal felszínre vetette a munka súlyos hibáit.

A cikk tanulságait a megyei és járási könyvtárak módszertani munkatársai szintén levonhatják. Felhívjuk figyelmüket, hogy ellenőrzéseik alkalmával hasznosítsák az elemzés lehetőségeit egy-egy meglátogatott könyvtár munkájának vizsgálatában. Több ilyen vizsgálat adataiból hasznos következtetéseket lehet egy könyvtár munkájáról levonni.

Gaschler Rezső—Szabó Endre

A MŰSZAKI KÖNYVKIADÓ ÚJÍTÁSI PÁLYÁZATA

A vonatkozó minisztertanácsi rendelet értelmében újításnak minősül az olyan javaslat is, amely a szakirodalomban (könyvben, folyóiratban, szakadalmi leírásban stb.) már megjelent közleményen alapul. Ezért a Műszaki Könyvkiadó pályázatot hirdet a műszaki irodalom alapján beküldött újításokra. A beérkezett öt legjobb pályamunka 1000, 700, 500, 200 forint pénzzutalomban, a következő öt pedig könyvjutalomban részesül. Beküldési határidő: 1955. szeptember 30. Az eredmény kihirdetésének időpontja: 1955. október 30. Felhívjuk a könyvtárosok figyelmét, hogy a pályázat kiírásáról értesítsek olvasóikat. Az érdeklődők kérjenek részletes pályázati felhívást a Műszaki Könyvkiadótól (Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky út 22.).

Tudományos könyvtárat nyitott július 8-án Zircen az Országos Széchényi Könyvtár. A kesztői és gyöngyösi könyvtárak mellett ez a Széchényi Könyvtár harmadik műemlékkönyvtára, mely egy múlt századi reprezentatív teremkönyvtárat őriz meg. (O. Sz. K.)

KÖNYVSORSJÁTEKOT RENDEZ AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT. Főnyeremény 5500 forint értékben: rádió lemezejátszóval és kb. 2500 forint értékű könyv. További 665 nyeremény. 40—2000 forint értékű könyvutalvány, tetszés szerint választott könyvekre. A többi sorsjegy névértékét nyeri. Egész sorsjegyek ára 20, fél sorsjegyek 10, negyed sorsjegyek 5 Ft-os árban bármely állami könyvesboltban, zeneműboltban és üzemi könyvbizománysnál kaphatók. — Sorsjegyet postán is lehet rendelni oly módon, hogy a sorsjegy árát az Állami Könyvterjesztő Vállalat 60 547. sz. »Könyvsorsjátéka« számlájára befizetjük. A csekklap hátoldalán fel kell tüntetni, hogy a rendelő hány egész, fél vagy negyed sorsjegyet kíván az átutalt összeg ellenében. Külön levélbeli rendelésre nincs szükség, az csak zavart okozhat.

Építkezés fejeződik be rövidesen a Somogy Megyei Könyvtárban. A megyei tanács 72 000 forintos költséggel kibővíti a könyvtár raktárát, amely kb. 72 négyzetméter alapterülettel nagyobbodik. A városi tanács is támogatja a Megyei Könyvtárat, legutóbb a városban levő fiókhálózat kiépítésére 15 000 forintot adott. (K. B.)

Új módszerek a kerületi Szabó Ervin könyvtárak munkájában

A könyvtári munka minden területén, főleg a felszabadulási verseny hatására, sok ötletes kezdeményezés született a kerületi Szabó Ervin könyvtárakban az utóbbi hónapok során. Az olvasókkal való foglalkozás terén különösen jó eredményeket ért el a IV. kerületi Váci úti könyvtár, amely olvasónaplóban jegyezte fel az érdekesebb, az olvasók nevelése szempontjából értékes beszélgetéseket. Természetesen azt is feljegyezték, mit válaszoltak az olvasók különböző kérdéseire. A Rákosi Kultúrotthonban működő XIII. kerületi könyvtár pedig közvéleménykutatást rendezett négy új magyar író egy-egy regényéről. Az akció eredményeképpen 28 olvasó véleményét juttatták el az Írószövetséghez.

Az irodalmi közvéleménykutatás másik helyes módját a Csepel-királyerdei könyvtár valósította meg azáltal, hogy olvasótanácsának tagjait megkérte: állandóan gyűjtsék az olvasók véleményét az olvasott művekről és a könyvtár munkájáról. A tanács tagjai felosztották maguk között a kölcsönzési napokat és rendszeresen foglalkoznak az olvasókkal kölcsönzés közben is.

Bevált módszer az olvasókkal való színvonalas foglalkozásra a sashalmi könyvtár által szervezett tájékoztató szolgálat is. Náluk a kölcsönzés alatt egy dolgozó a kölcsönzőpult előtt tartózkodik, beszélget az olvasókkal az üveges tárlóban és a kiállításokon elhelyezett könyvekről, a visszahozott, vagy kölcsönzött művekről, általában tanácsokat ad az olvasóknak. A legérdekesebb és a későbbiekben is felhasználható beszélgetéseket írásban rögzítik.

A Vepeléti úti könyvtár a kevéssé használt könyvek népszerűsítése terén ért el komoly eredményt azáltal, hogy értékes, de nem keresett könyveit részletes ismertetéssel látta el és így helyezte el a kirakatokban.

A bibliográfiákat érdekes módon népszerűsítette a XIV. kerületi Ilka utcai könyvtár: »Olvasási tanácsadó« feliratú táblát készített, amelyre úgy függesztette fel a bibliográfiákat, hogy helyben forgathatók, lapozhatók legyenek. A könyvtár állományában meglevő könyveket piros ceruzával jelölik meg a bibliográfiákban és a raktári jelzüket is feltüntetik. A bibliográfiák másodpéldányait pedig tasakkal és könyvkártyával szerelik fel, és kikölcsönzik. A könyvkártyákon levő aláírások száma bizonyítja, hogy a bibliográfiákat valóban sokan használták.

Az olvasók hazafias nevelésének érdekében is sokat tettek a kerületi könyvtárak. A XIII. kerületi Vág utcai könyvtár a saját kerületének történetét sokrétűen, történelmi, társadalmi, néprajzi szempontból ismertette meg az olvasóival, színes, érdekes sorozatos előadások keretében. A kerület történetének ismertetése elsősorban Adamecz: Angyalföld, Gádor: Visegrádi u. 24. c. könyvére és József Attila számos ideillő versére támaszkodott.

Hasonlóan hálás téma egyes utcák, házak történetének feltárása, vagy a névadó életének, életművének, cselekedeteinek ismertetése megfelelő irodalom ajánlásával és kiállítások rendezésével. Erre az újpesti Árpád úti könyvtár nagysikerű rendezvénye a példa: Váradi Sándor volt újpesti partizán személyes élményei alapján emlékezett meg az újpesti nyilasház felrobbantásáról és a víztorony megmentésének vakmerő történetéről. Az előadót ezenkívül Újpest mártírjának, Bán Tibornak az életét is ismertette. Felhívta a hallgatóság figyelmét a Szikra kiadásán »A magyar szabadságért« (A Magyar Kommunista Párt vértanúi) címen megjelent műre, amelynek egy része Bán Tibor emlékével foglalkozik. A könyvtár nagyszabású kiállítással kötötte össze az előadást. A hasonló tárgyú előadásokhoz jól felhasználható a »Hősi harcok emlékei« című gyűjteményes kötet, amelyben a magyar munkásmozgalom több régi harcosa mondja el élményeit.

A gyermekkönyvtárak munkájában is sok követésre méltó kezdeményezés született. Ilyen hasznos kezdeményezés, hogy a III. kerület Fő téri könyvtár két középiskola és két általános iskola felső tagozataival állandó kapcsolatot teremtett az osztályösszekötők révén. A kötelező olvasmányokat úgy biztosítják számukra, hogy egy-egy összekötő a kötelező olvasmányokból három példányt kap és a pedagógusok segítségével gondoskodik róla, hogy az osztály valamennyi tagjához eljusson a könyv.

A gyermekek nagy része mohón, sokat, de felületesen olvas, nem ismeri az írók nevét, a könyvek szerzőit, a katalógust sem használja szívesen. A VIII. kerületi Kálvária téri könyvtár tehát irodalmi társasjátékkal próbálja alaposabb olvasásra szoktatni a gyermekeket. A társasjáték lényege az, hogy a könyvtárban található, az ifjúság számára alkalmas művek íróinak nevét és négy művének címét négy példányban felírják

kártyaalakú kartonokra, mindegyiken más-más művet húzva alá. A játék célja egykézbe összegyűjteni az egy-egy íróra vonatkozó azonos négy lapot. A gyermekek egymástól kéri a hiányzó lapokat, mindig azokat, amelyeken a cím nincs aláhúzva. Eközben egyrészt állandóan gyakorolják az író nevét a könyv címével együtt, másrészt megtanulják, hogy egy-egy írónak milyen műve található meg a könyvtárban. Azonkívül a játék igen alkalmas arra is, hogy a gyermek-könyvtárakban bizonyos időszakokban tömegesen jelenlevő olvasók között a torlódást levezze. Ugyanis az ifjúság szívésen és örömmel foglalkozik a társasjátékkal, amíg sorra kerül.

Az ismertetett játék magasabbrendű formája, hogy a kártyákra írók, tudósok, történelmi nevezetességek, művészek stb. képét, rövid életrajzát és ismert műveit írják. A játék folyamán arra kell törekedni, hogy egykézbe kerüljön valamennyi író vagy költő, művész stb. kartonja. A gyermekek így lassan megismerik, kik tartoznak a különböző csoportokba. A Kálvária téri könyvtár már kb. 25 ilyen kártyát készített a »Híres emberek« című társasjáték számára. A képeket és az életrajzi adatokat az Úttörő című lapból vágja ki, amely ezeket rendszeresen és egységes kivitelben közli.

Ugyancsak az írók és műveik ismertetése, a katalógus használatára és a könyvtárból való kimaradások elleni küzdelem segítésére (téli és nyári szünidő alatt) szervezte meg a IX. ker. Illatos úti könyvtár hatfordulós »Irodalmi fejtörő« című versenyét. Mind a hat forduló egy meghatározott témakörbe tartozó irodalommal ismerteti meg az ifjúságot (felszabadulásunk, 48-as szabadságharc, új magyar költők, stb.). Egy-egy forduló témakörét a könyvtár egy hónappal előbb közli a versenyzőkkel, hogy a fiatalok előzetesen foglalkozzanak az irodalommal. Maga a verseny úgy zajlik le, hogy kb. 40–50, a témakörbe illő kérdésre kell a könyvtárban, írásban válaszolni. Néhány példa a magyar költészet és magyar költők megismertetése érdekében összeállított kérdésekből:

- »Bújt az üldözött s felé kard nyúlt...«
- »Vajh ki ő és merre van hazája...«
- »A néppel tűzön, vizen át...«
- »Rövid a szó, gyorsan hangzó...«

Az idézetekből a versek szerzőjét és címét ki kell találni. Az eredményt a könyvtár pontozza és nyilvánosságra hozza. Minden forduló után összegezik a versenyzők pontszámait. A hatodik forduló után az első hat megfőtt jutalmazták. Azonkívül arra is gondolnak, hogy minden forduló után a helyes feleleteket kifüggeszék, mert ezzel menetközben ellenőrizhetik eredményeiket a fiatal olvasók. A gyermekek a felkészülési hónap alatt komolyan tanulmányozzák a soronkövetkező tárgykör anyagát és a nevelők véleménye szerint a versenyben részt vevő illatos úti környéki gyermekek tanulmányi eredményein érezhető a verseny hatása.

A fenti ötletet az újpesti gyermek-könyvtár úgy vette át, hogy egy alkalmas táblára egyes írók műveiből illusztrációkat készít, vagy prózai, illetve versidézeteket ír fel, s ezeket megszámozza. A megfőtt egy ládácskába dobják a pályázók. A versenylendület fokozása céljából a jutalomkönyveket már a verseny megindulásakor közszemlére teszik a kirakatukban.

Köztudomású, hogy a fiatalok nagyon szeretnek furni-fagni, villanyt szerezni, rádiót csinálni, stb. E hasznos tevékenységükhöz a VII. kerületi könyvtár azzal az segítséget, hogy olyan tábla-sorozatot állított össze, amely a munkához szükséges ismeretterjesztő művek jegyzékét tartalmazza. A kiválasztásnál a könyvtár vigyázott arra, hogy az egyszerű ismeretektől fokozatosan a bonyolultabbak felé vezesse a gyermekeket. A táblasorozatot a könyvtár segítő együttese készítette el. A következő tárgykörökből állítottak össze jegyzéket: Készítsd el magad! Hogyan keletkezett? Hogyan fedezték fel? Minden cím alá két tábla tartozik: az egyik az ajánlott irodalom címjegyzékét és néhány mű ismertetőjét tartalmazza, a másik a tárgykörhöz illő összegyűjtött képsorozatot. Készített a könyvtár egy történelmi táblasorozatot is »Mit olvassunk hazánk történetéről?« címmel. A kisberek kedvelt képes katalógusa az »Ismerd meg az állatvilágot« sorozat, amelyhez a pajtasok gyűjtöttek állatképeket.

A felsorolt ötletek, kezdeményezések a könyvtárosok lelkes, lendületes munkájából, hivatásszeretetéből születtek. A példák követésére és továbbfejlesztésére ezúton is felhívjuk minden könyvtárosunk figyelmét.

Szelestey Gyuláné

Somogy megyei jegyzetek

SEGÍT-E A TANÁCS?

»Nekem a tanács semmiféle segítséget nem adott« — mondja Molnár Gáborné, a szökecenci népkönyvtáros. S a szökecenci népkönyvtár második lett a felszabadulási versenyben a marcali járás könyvtárai között. Eredménye bizonyára még jobb lett volna, ha több támogatást kap. Nem tudunk minden könyvtárban használható tanácsot adni, azonban hadd idézzük egy másik Somogy megyei könyvtáros példáját: »Bekapcsolódtam a felszabadulási versenybe. Felajánlásaim a következők voltak: 1. Havijelentést pontosan küldök; 2. Havonta öt új tagot toborzok; 3. Növelem a kölcsönzési átlagot; 4. Vigyázok a könyvtár rendjére; 5. Állandó könyvkiállítást rendezek. — A versenyívet elvittem a tanácsházára. Kinevettek, s röviden így szóltak: Ez kutyakötelesség volt eddig is!... Régen volt. Azóta minden megváltozott. Gyakran megyek a tanácshoz, ha nem akarnak segíteni, már én jövök a »kutyakötelességgel«. Ilyenkor persze jóváhagyóan mosolyognak. Segít a tanács. Addig törtem őket (így!), míg olvasói lettek népkönyvtárunknak és belátták, hogy nekem is van felelősségem.« — írta Fokli Erzsébet mosdósi népkönyvtáros. Azt hisszük, hogy ha a tanács tagjai törődnek a népkönyvtárral, előbbutóbb olvasókká válnak, vagy ha a könyvtárosnak először azt sikerül elérnie, hogy a könyvtárból könyvet vigyenek, később a hivatalos gondoskodás sem marad el. A lengyeltóti népkönyvtáros arról panaszkodik, hogy bár a tanács vb. ülésen külön napirendi pontként tárgyalta a könyvtár ügyét, a tanács tagjai elmaradnak a személyes példamutatásban. Bizonyára nemsokára a könyvtár olvasói között is lesznek majd tanácstagok, különösen, ha egy kicsit »török« is őket a könyvtárosok.

A KÖZSÉGFEJLESZTÉSI ALAPRÓL

A községpolitikai tervek végrehajtásával lehetővé vált, hogy a könyvtárak szegényes berendezését megfelelő módon, helyi forrásokból kiegészítsék. A kaposvári Megyei Könyvtár nem várta, hogy a sült galamb a szájába repüljön, azaz, hogy a tanácsoknak eszükbe jusson a könyvtár, hanem hatásos módon maga fordult a községekhez, nemcsak kért, hanem segített is rajtuk. A megyei tanács elnöke által körlevélben hívták fel a tanácsok figyelmét a 1010/1955. M. T. sz. határozattal létrehozott községfejlesztési alap felhasználására a könyvtár ja-

vára. Felsorolták az önálló községi könyvtárak és a letéti könyvtárak leg-szükségesebb bűtorszükségletét, s mind-járt mellékelték is a négy legszüksége-sebb bűtoradarab (kölcsönzőasztal, szek-reny, olvasóasztal, könyvtári címtábla) műhelyrajzát is. A műhelyrajzokat a könyvtári szakirodalom alapján a So-mogy Megyei Tanács Építővállalatának tervező csoportja készítette el és fény-másolással sokszorosították 250 példány-ban. De nem elégedtek meg a kiküldés-sel, a népművelési osztály könyvtárügyi előadója személyesen, vagy telefonon is közbelépett, ahol szükség volt rá. Az első eredmények már mutatkoznak is: a so-mogyaszlói tanács 3000 forintot, a ka-poskeresztúri 4000, a somogyszili 8000 forintot, az igali pedig 3000 forintot aján-lott fel könyvtára berendezésére. De a legszebb talán az, hogy Büssében 45 000 forintos költséggel könyvtári szárnyat építenek a kultúrotthonhoz, ebből 20 000 forint értékű társadalmi munka elvég-zését a könyvtárat szerető lakosság vál-lalta.

HÁNY KÖNYVET KÖLCSÖNÖZZÜNK EGYSZERRE?

A Békés megyei könyvtároshíradó lap-jain vita folyik róla, de úgy látszik a kérdés máshol is időszerű. Arr Magdolna lengyeltóti népkönyvtáros arról számolt be nekünk, hogy eleinte örült a gyerme-kek által lebonyolított óriási forgalom-nak. »A gyerekek naponta vitték a köny-veket, meglehetősen párosával. Az ered-mény a tanulásban való hanyatlás és az értelemnélküli könyvfalás lett. Ezen vál-toztatni kellett. Minden tanuló heten-ként csak egy könyvet kölcsönözhet, ki-véve a kitűnő és jeles tanulókat, ők ket-tőt. Milyen örömmel mutatták félévkor a bizonyítványt és még így is az a ta-pasztalat, hogy a jó tanulóknak elég egy könyv a komoly munka mellé.« A gör-getegi népkönyvtáros meg az egyes ér-dekesebb könyvekért folyó nagy versen-gést úgy dönti el, hogy előnyben része-síti azokat az ifjú segítőtársakat, akik a könyvtár mindennapi munkáját támo-gatják. Így aztán nem lehet csodálkozni rajta, hogy mindig akad vállalkozó, ha a házakhoz kell könyvet vinni.

ÚJ ÉS RÉGI KÖNYVTÁROSOK

Meglepődünk, hogy a verseny során legjobban szereplő somogyi könyvtárosok között milyen sok a pár hónappal ezelőtt kezdő népkönyvtáros. Nagyon erős még

mindig a könyvtárosok cserélődése. Reméljük, hogy a felszabadulási verseny a munkájukat szerető könyvtárosok meggyökeresedését eredményezi majd, de a könyvtárosok tiszteletdíjazása is segít. De ne feledkezzenek meg a könyvtárosok arról sem, amire a balatonszemesi népkönyvtáros, Touttenai Tiborné rájött: A könyvtáros tehermentesítésére és a kölcsönzések folyamatosságának biztosítására helyettes könyvtárost állított maga mellé. Bizonyára a munka is nyer ezáltal.

Erdemes azonban a régi könyvtárosokról is megemlékeznünk: Kiss Lajosné görgetegi népkönyvtáros öt éve dolgozik megszakítás nélkül. Munkájának dicsérete helyett idézzük, hogyan foglalkozik olvasóival: »Megkérdeztem a tanácstól, hogy melyik gazda milyen terményre kötött szerződést. Utána személyesen felkerestem a hasonló tárgyú szakkönyvvél. Ha egy gazdánál fejletlen malacokat láttam, elvittem a »Helyes malacnevelés« című könyvet. A kezdő méhésznek Örösi könyvét küldtem el. Asszonytársaimnak a »Hogy kössünk« című mun-

kát, fiatal mamáknak az »Anyák könyvé«-t vittem. Megköszönték, érdeklődtek, hogy milyen könyvem van még. Szerintem, ha a könyvtáros eljut odáig, hogy felkelti az érdeklődést a könyvek iránt, már nyert ügye van. Sokszor lehet irányítani az olvasót abban is, hogy mit olvasson«...

Mi is azt hisszük, hogy ha a népkönyvtáros megnyerte az olvasó bizalmát, megnyerte a sokoldalú olvasóért vívott harc első, legfőbb csatáját is.

BALATONPARTI NÉPKÖNYVTÁROSOK

Kiváló munkát végez a Balaton déli partján Francz Gyula balatonszabadi, dr. Touttenai Tiborné balatonszemesi, Tuli Géza szőlősgyőröki, Jung Antalné balatonberényi, Reöthy Ferenc kőrös-hegyi népkönyvtáros. Júniusi számunkban foglalkoztunk az üdülőkönyvtárak ügyével. Népkönyvtárosainkat külön is kérjük, törődjenek többet az üdülőkkal, segítsék könyvtáraikkal az üdülők nemese, színvonalas nyári szórakozását.

G. Gy.

KIADÓINK TERVEIBŐL

A SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ a harmadik negyedévben előreláthatólag a következő műveket jelenteti meg:

Verseskötetek: Fazekas Mihály Összes versei, Képes Géza: Napkelte Mongóliában és Vörösmarty Mihály Összes versei, valamint Arany László verses regénye: A délibábok hőse, Mai értelmiségi tárgyú regény Erdős Lászlótól a Veszélyes művészet és Mórincz Virág Rosta című regénye. Hamvas H. Sándor: Az acél dala címmel egy gyár tulajdonosainak, munkásainak, s ezen keresztül a magyar kapitalizmusnak történetét írja meg regényében. Új kiadásban jelenik meg Mikszáthtól: A fekete város, Mórincz Zsigmond két egybekötött kisregénye: A rab oroszlan és Az asszony beleszól és a Nagy Lajos Művel című sorozat első kötete, a nemrég elhunyt író három művét foglalja magába: Kiskunhalom, Három boltoskisasszony, Falu. Jókai válogatott elbeszélései I–III, Mórincz elbeszélései I–VII. kötetben kerülnek újabb kiadásra. Thury Zsuzsa Virradat előtt című regénye Budapest ostroma idején játszódik.

Megjelenik Györfly István híres, művészi színvonalú néprajzi műve újabb kiadásban, a Nagykunsági krónika. Barta Lajos öt színművét foglalja magában a Szerellem és más színművek című kötet. Háry Gyula három színművét a Szindarabok. Kiadásra kerül memoár-irodalmunk remeke: Déryné emlékezései és Hermann Istvának a főként a mai problémákkal foglalkozó tanulmánykötet: A magyar drámaért.

A MAGVETŐ, az írószövetség kiadója harmadik negyedévi tervében a következő művek szerepelnek:

Benjamin László: Legkedvesebb verseim, Dutka Ákos: A holnap városa, István Marian: Tájak, Juhász Ferencről, Szabó Lőrincről, Takáts Imréről és Váci Mihálytól pedig egy-egy verseskötet. Megjelenik Barabás Tibortól Beethoven költői arcképe, Goda Gábor: Farkasok közt című el-

beszéléskötete újabb kiadásban, Major Ottó új regénye Vihar előtt és Oravecz Paula új regénye, A Petri család címen, Szabó Pál: Harangoznak című regénye második kiadásban és Tersánszky Józsi Ernő: Egy biciklifik története című műve. Kiadásra kerül Urbán Ernő Három filmforgatókönyve és Kriza János népköltészeti gyűjteménye: Népdalok, balladák, mesék.

A MAGYAR KÖNYVTÁR sorozatban megjelenik Dombi Márton és Gaál László gyűjtésében a Csokonai-emlékek, XVII. századi Széphistóriák gyűjteménye és Jókaitól: A magyar hon szépségei, valamint Ujfalvy Sándor Emlékiratai.

A VIDAM KÖNYVTÁR sorozat harmadik negyedévi kötetei: Jékely Zoltán: Felségs barátom, Maiju Lassila finn írótól A kölcsönkért gyufa és Tabi László kötete, Humorban pácolva címmel.

AZ OLCsó KÖNYVTÁR harmadik negyedévi kötetei: Balzac Goriot apó-ja, Defoe Robinson Crusoe-ja két kötetben. Dumitriunak az 1907-es román parasztfelkelés idején játszódó regénye, a Családi ékszer, a XIX. század első negyedének nagy német klasszikusától, Heinrich Kleist-től a Kohlhaas Mihály; Jack London: Az éneklő kutya c. regénye, Mórictól a Rokonok két-két kötetben, Mikszáth kisregénye, a Kisérlet Lublón, és Tömörkény István elbeszéléskötete: A ravasz Kabók.

1956-os tervét ismertette az Új Magyar Könyvkiadó a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár meghívott kerületi és központi könyvtárosainak. A könyvtárosok elmondották tapasztalataikat az Új Magyar Könyvkiadó eddigi könyveiről. Legtöbb megjegyzésük az utánnomásokhoz fűződött. Tíz kerületi könyvtár vállalta is, hogy a tervezett utánnomásokkal kapcsolatban közlik, hány példányuk van a kérdéses könyvekből és hányan keresik azokat. Ugyancsak közlik, hogy milyen művek vannak elsősorban előjegyzések.

(Sz. E. K.)

A román közművelődési könyvtárakban szerzett néhány tapasztalat

Az elmúlt év végén Romániában járt kulturális küldöttség tanulmányútja során jónéhány román tartományi, járási (raioni), falusi könyvtárat is meglátogattam. Mivel részt vettem a tanulmányúton, úgy gondolom, nem lesz érdektelen, ha néhány olyan tapasztalatunkról számolok be, amely közművelődési könyvtárügyünk számára is tanulságos.

Első benyomásunk az volt, hogy a román könyvtárosoknak is majdnem minden téren ugyanazok a gondjaik, azonosak a megoldandó feladataik. Nagy eredményeik is a miénkre emlékeztetnek, hiszen mind a románok, mind mi a szovjet tapasztalatok figyelembevételével hasonló módon építettük ki hálózatainkat s a szocialista kultúra fejlesztésében is azonos célokat tűzünk ki magunk elé s nagyjában azonos utat tettünk meg.

Meglepő volt számunkra, hogy Romániában általában sokkal nagyobb figyelemmel kísérik és jobban ismerik a mi viszonyainkat, mint mi a románokét. Ez könyvtári területen is megmutatkozott. Ahol csak hozzájutnak, mindenütt olvasásuk szaklapunkat, vezető emberek, könyvtárosok egyaránt. Nem ártana nekünk sem, ha ugyanazt magunk is, ugyanilyen mértékben tennénk. Tanulnivaló és hasznosítható tapasztalat mindkét részről bőven adódik.

Bár a két országban a közművelődési hálózat azonos felépítésű, a mi állami hálózatunk kialakításában, úgy vélem, szerencsésebb utat jártunk. Romániában 1948-ban a falusi kultúrházakban 4800 könyvtár létesült s ez a szám 1949-ben 10 000-re emelkedett. A fejlődés tehát itt is igen rohamos volt. Nálunk a falusi könyvtárak alapítását megelőzte a körzeti könyvtárak szervezése, ennek következtében nálunk a hálózati elv e téren kezdettől fogva érvényesült, falusi könyvtáraink mindjárt a megnyitásuk után — ha nem is mindig a legmegfelelőbb, de mégis állandó — irányítás alatt állottak és noha könyvbeszerzésük is központi volt, azonban az állományukat a körzeti könyvtárak általában a helyi viszonyok figyelembevételével fejlesztették. Romániában a falusi (kultúrotthoni) könyvtárakat úgy alapították, hogy Bukarestből kész könyvtárakat (úgy értendő, hogy összeválogatott könyvanyagot) küldtek a falu kultúrotthonába. Az állomány továbbfejlesztése azonban már kizárólag helyi feladat volt. E kezdeti különbségből adódik, hogy míg nálunk most már jól kialakult és mindenütt működik a le-

téti alap, náluk a letétek rendszere s a könyvek cseréje csak most van kialakulóban.

Az elmondottakból az is kitűnik, hogy Romániában a nem önálló falusi könyvtárak intézményesen a kultúrotthonokba kerültek és szerves részét alkotják a kultúrotthonoknak, ami nálunk — sajnos — még nincs meg mindenütt.

Némi irigységgel vegyes meglepetéssel tapasztaltuk, hogy mind az állam, mind a társadalom milyen hatalmas áldozatokat hoz a könyvtárak fejlesztésére. Hogy csak a falusi könyvtáraknál maradjunk, évente 300 falusi könyvtárat szerveznek *főhivatású* könyvtárossal, a nyitáskor legkevesebb 1500 kötet könyvvel és évi 2000 Lei (kb. 4000 Ft) könyvbeszerzési kerettel. Ugyanez vonatkozik természetesen a tartományi és járási könyvtárakra is. Pl. a sztálinvárosi (brassói) tartományi és a szebeni járási (raioni) könyvtár évi 20 000 Leit fordít könyvvásárlásra, a tordai járási könyvtár pedig 10 000 Leit. A kultúrotthonokban lévő, tehát nem önálló falusi könyvtárak átlagosan 300 Leit fordítanak állománygyarapításra.

Mind a kultúrotthonok építésénél, mind pedig a kultúrotthonok könyvtárainak berendezésénél s könyvanyaggal való ellátásánál nagyobb mértékben támaszkodnak helyi erőforrásokra. Ennek az a következménye, hogy a lakosság sokkal inkább a magáénak érzi a kultúrotthont és a könyvtárat, mint sok helyen nálunk. Pl. a Magyar Autonóm Tartományban Kecsetkisújfalun a lakosság teljesen a maga erejéből épített kultúrotthont és ennek könyvtárát is teljesen a maga erejéből látta el könyvvel. A jól működő kultúrotthonok tiszta bevételek 30 százalékat fordítják könyvvásárlásra. Van ahol 5—600 könyvet is vásárolnak évente. A földművesszövetkezetek tiszta jövedelmük kb. 1 százalékat fordítják könyvvásárlásra.

Még annyit a kultúrotthonok könyvtárainak, hogy a kultúrotthonokba járó újságok, folyóiratok, brosrák öre, gyűjtője mindenütt a könyvtáros. Sajnos, nálunk a legtöbb falusi kultúrotthonban — még ha van is könyvtáros — nem gondoskodnak ezek rendszeres gyűjtéséről, megőrzéséről.

Tanulságos volt számunkra a könyvtárosképzésük is. Nem kívánom itt ismertetni a könyvtárosképzés egész rendszerét, csak azt, ami számunkra is hasznosítható.

A tartományi könyvtárakban 3 hetes továbbképző tanfolyamokat tartanak a járási és falusi könyvtárosok számára. Ezeket nem a tartományi könyvtár, hanem a kulturális osztályok szervezik, a könyvtárnak tehát szervezési, ellátási, stb. gondjai nincsenek; a szakmai előadásokat tartja. Ahol egyetemi könyvtár is van, ott az egyetemi könyvtárak egyes dolgozói is előadnak a tanfolyamokon.

A járási és az önálló falusi könyvtárakban csak olyan dolgozókat alkalmaznak, akik a Népművelési Minisztérium által kijelölt tartományi vagy járási könyvtárban legalább kéthavi időt töltöttek el mint gyakorolók és szakmai minimumvizsgát tettek. Ezen idő alatt a gyakorolók fizetést kapnak.

A felsőfokú oktatás — mint nálunk — a bukaresti Parhon Egyetem filológiai fakultásán folyik.

Az oktatással kapcsolatban meg kell említeni a módszertani munkát is. Romániában központi módszertani kabinet, vagy osztály nincs, ezt a munkát a Népművelési Minisztériumban 3 osztály irányítja. A módszertani munkát sokkal szűkebben értelmezik, mint nálunk. Míg nálunk a módszertani munka minden könyvtári tevékenységre kiterjed, Romániában szinte teljesen a könyvtárak tömegnevelő, propagandamunkájára szorítkozik. Mivel azonban az ajánló bibliográfiák jórészt propagandacélokat szolgálnak, az ajánló bibliográfiák készítését is a módszertani munka keretébe sorolják s a tartományi könyvtárak módszertani csoportjai a módszertani útmutatókon kívül bibliográfiai jegyzékeket, olvasási tervekkel is készítenek, tehát munkájuk lényeges részét teszi ki a bibliográfiai munka. A módszertani munkának a miénknél jobban kiépített területe éppen a falusi könyvtárak területén van. Nálunk a legnagyobb nehézséget éppen az okozza, hogy az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya szemináriumain elmondottak, módszertani útmutatóiban közreadottak a járási, a városi és az önálló falusi könyvtárakig eljutnak ugyan a megyei könyvtárak szemináriumai révén, azonban éppen a falunál rekednek meg s csak legfeljebb írásos úton vagy alkalmi instrukciók útján jutnak tovább, mert a letéti könyvtárak könyvtárosai számára rendszeres szemináriumokat nem tartunk. Romániában a falusi és a kultúrotthon könyvtárosok számára havonta vagy kéthavonként tartott szemináriumok kétnaposak. A járási népművelési osztályok szervezik és a könyvtárosok a kultúrotthon funkcionáriusokkal együtt vesznek részt rajtuk. Az általános kultúrpolitikai, propaganda, stb. anyagot együtt, a könyvtári szakmai anyagot külön dol-

gozzák fel. A tartományi és a járási könyvtárak a szakmai anyaghoz adnak előadót. A költségeket részben a járási tanácsok, részben pedig a kultúrotthonok fedezik.

Az említett néhány példa is igazolja, de a könyvtári munka egyéb területein is tapasztaltuk, hogy a közművelődési könyvtárak nagyon össze vannak forrva a tanácsokkal s a tanácsok komolyan törődnek könyvtárakkal és sok olyan feladatot, amelyet nálunk a könyvtárak magukra hagyva végeznek, ott a tanácsok látnak el. Itt van mindjárt a propagandamunka. A román járási és falusi könyvtárak igen sok felolvasást tartanak. Amíg nálunk a felolvasások, olvasóköri (felolvasás-sorozatokat állandó hallgatóság-gal) eléggé szórványosak és alkalmi jellegűek, Romániában állandósultak. A meglátogatott Gyergyószentmiklóson pl. 25 olvasóköri működik. Megszervezésük azonban nem kizárólag a könyvtár feladata, hanem a tanácsszervek maguk végzik a szervező munka egy részét: aktíváról gondoskodnak. Az olvasókört egy olvasóköri felelős, egy szervező és egy felolvasó vezeti. A tanács által kijelölt szervező a reá bízott körzetben összehozza a hallgatóságot és szorgalmazza a tagok állandó megjelenését; az olvasóköri felelős gondoskodik a megrendezésről, az olvasóköri programjáról; a felolvasó rendszerint pedagógus, agronómus vagy könyvtáros. A könyvtár legfőbb feladatát az anyag kiválasztása és rendelkezésre bocsátása teszi. A felolvasásokat rendszerint házaknál tartják vagy kész kollektívákat (gépállomás, állami gazdaság ibrigádjai, stb.) használnak fel.

A könyvtári propagandáról szólva meg kell említenem, hogy tartalmában azonos a miénkkel, azonban nem mutat olyan változatos formákat. Figyelemre méltó az a törekvésük, amivel a könyvtár anyagát a politikai nevelőmunka és a gazdasági feladatok szolgálatába kívánják állítani. A céltudatos, aktív propaganda tekintetében a mi könyvtáraink elég sok helyen még nem mutatnak olyan tervszerűséget, nem fejtenek ki akkora energiát, mint a román könyvtárak. Pl. a meglátogatott bukaresti 31. sz. városi könyvtárban a 3300 kötet havi forgalomból 405 volt az ideológiái művek száma és ebben 262 volt a marxizmus—leninizmus klasszikusaiból. Hasonlóak voltak az arányok a többi meglátogatott könyvtárban is.

Néhány szót kell szólnom a szakszervezeti könyvtárak irányításáról. Romániában 5172 szakszervezeti könyvtár működik kb. 12 000 műhelykönyvtárral. A Népművelési Minisztérium és a Szakszervezeti Tanács a minisztérium egyes rendelkezéseit a rendelkezések kiadása

előtt megbeszéljük s a minisztérium által kiadott utasítások, rendeletek a szakszervezeti könyvtárakra is kötelező érvényűek. A szakszervezeti könyvtárak irányítását a Szakszervezeti Tanácson belül szervezett, 4 főből álló könyvtári csoport végzi az egyes szakszervezeti központok útján, mint nálunk. Meg kell jegyezni, hogy a szakszervezeti könyvtárak helyzetét, irányítását, szervezettségét egyáltalán nem tartják kielégítőnek.

A szakszervezeti könyvtárak nagy száma és sok könyvtár gyenge működése miatt könyvtáregyesítést kívánnak végrehajtani. Egyes helyeken a vállalati műszaki könyvtárral vonják össze a szakszervezeti könyvtárak, a szakszervezeti központ és az illetékes minisztérium előzetes megállapodása alapján. Ahol nagyobb üzem mellett kis üzemek vannak gyengén működő könyvtárral, az utóbbit beolvasztják a nagyobb üzem könyvtárába, vagy annak fiókjaként működtetik. Azokon a helyeken pedig, ahol kizárólag kis üzemek vannak, ezek könyvtárait a járási könyvtár fiókkönyvtáraivá alakítják. A tervek érdekeselek, érdemes lesz majd figyelemmel kísérni a megvalósításuk során adódó tapasztalatokat.

A Népművelési Minisztérium könyvtárszaktálya a szakszervezeti könyvtárak munkájának felülvizsgálatát a minisztérium által kijelölt brigádok segítségével végzi. A brigádok javaslatait a minisztérium az illetékes szakszervezeti központokkal végrehajtatja.

A könyvtárak belső munkájával kapcsolatosan is van, ami megszívlelendő. Az a gond és dignelem, amit nálunk a legújabb időkben a megyei könyvtárak a katalógusokra fordítanak, Romániában általános jelenség, úgyhogy a tartományi könyvtárak katalógusai teljeselek, kiépültek. Ki kell még emelnem, hogy Romániában a régebben nyílt járási könyvtárakban sokkal inkább megvannak a katalógusok, mint nálunk. Minden meglátogatott járási könyvtárban megtaláltuk a legfontosabb katalógusokat s ezek a teljes forgalmi anyagot tartalmazták. A cédulák nem egyöntetűek ugyan, cím-

leírásuk sem egységes, a katalógusokat csaknem mindenütt könyvtári szabványbetűvel kézzel írják és igen széles körben használják a Könyvtárkamara által kiadott nemzeti bibliográfiájuk kivágatait, de a katalógusok teljeselek, jól tagoltak és használhatók. A román járási könyvtárosok természetesen tartják, hogy katalógus nélkül nem képzelhető el könyvtári munka.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban most olyan tapasztalatról szeretnék szólni, amit már mi is átvettünk. A katalógus-szerkesztés megkönnyítésére a Könyvtárkamara nyomtatott osztólapon készített, amelyeken a szakok megnevezése, a számszámok, utalások megvannak, csak megfelelő sorrendbe kell őket rakni és a katalóguscédulákat mögéjük helyezni. Az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya a mi könyvtáraink számára is megtervezte az osztólaponkat s a Könyvtárellátó rövidesen forgalomba is hozza.

Az érdekesség miatt említést kell tennem a marosvásárhelyi tartományi könyvtár szakkatalógusáról. Mivel a könyvtárban egyenlő mértékben van magyar és román nyelvű anyag, a két nyelvű cédulák váltakozása nehézséget okozott, illetve kényelmetlen volt a csak egyik nyelvet beszélők számára. Külön szakkatalógus pedig azoknak lett volna rossz, akik mindkét nyelvet egyaránt ismerik és megfelelő szakirodalom után kutatva állandóan két szakkatalógusban kellene keresgélniük. A kérdést ikerfiókkal oldották meg, ahol azonos osztólapon két párhuzamosan egymás mellett található egyik oldalon a magyar, a másik oldalon a román és más nyelvű anyag.

Még sok érdekes és hasznos tapasztalatot szereztünk látogatásunk során. Sok területen nálunk fejlettebb a könyvtárügy, erre azonban itt most nem tértem ki, csak a tanulságokról emlékeztem meg. Biztosra veszem, hogy még számos terület van, ahol a jövőben is tanulhatunk egymástól és ezért tovább kell építenünk baráti kapcsolatainkat a román és magyar nép javára, hasznára.

Sallai István

A könyvtárak különleges új típusa Csehszlovákiában a mozgókönyvtár (Bibliobusz). Az első mozgókönyvtárt 1949 elején állították üzembe Prágában. Később, a jó eredmények láttán, további 15 mozgókönyvtárt létesítettek vidéki rendeltetéssel. A mozgókönyvtárak munkája nemcsak könyvkölcsönzésből, hanem széleskörű kulturális és népművelési feladatok ellátásából is áll. A gumló könyvtárakat hangszóróberendezéssel, filmvetítő felszereléssel és bábszínházzal látják el. A mozgókönyvtárak eredményes működésére jellemző, hogy 1954-ben kb. 200 ezer könyvet kölcsönöztek és mintegy 1000 olvasóankétot és filmelőadást bonyolítottak le. (Cienár)

A debreceni Magyar–Szovjet Társaság könyvtár tudományi szakosztálya és az Egyetemi Könyvtár június 15-én ünnepi ülést rendezett az MSZT fermállásának 10. évfordulója alkalmából. Az ünnepi ülés előadója Kóhalmi Béla, az irodalomtudományok kandidátusa volt. A megjelentek előtt a Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügyét méltatta, valamint vázolta a magyar könyvtárügy mai problémáit. Az előadást hozzászólások követték, amelyek különösen az olvasás és az olvasztás kérdését bönölgatták. Az ülés résztvevői melegen ünnepezték Kóhalmi Bélát, aki mint ismeretes, egyik vezető egyénisége volt a Tanácsköztársaság könyvtárügyének. (DEK)

A KÖNYVTÁRI MUNKA

A RAKTÁRI REND

Az olvasók kiszolgálását, a nevelő feladatok ellátását az teszi lehetővé, hogy a könyvtár nagy választékban készen tartja a legkülönbébb irodalmi műveket. *Raktár nélkül nincs könyvtári munka.* Az előre megszerzett, felhalmozott regények, verseskötetek, politikai, tudományos, műszaki stb. könyvek biztosítják, hogy az olvasók legváltozatosabb igényeit is ki tudjuk elégíteni.

A »raktár« szó általában holmi félre-eső, rendetlen, alig takarított helyiség képzetét kelti. Óvakodjunk ettől a szemlélettől könyvtári vonatkozásban! A könyvtári raktárban *ugyanolyan rend és tisztaság kötelező, mint a szem előtt levő helyiségekben.* Nemcsak méltatlan a könyvekhez az elhanyagolt, rendetlen elhelyezés, de lehetetlenné is teszi a munkát.

A renden azonban nemcsak a raktár, a könyvek rendbentartását értjük, hanem az anyag *célszerű elrendezését is.*

Elrendezési lehetőségek

A könyvtár jellegének, méretének megfelelően többféle elhelyezés között lehet választani. Ha a legfontosabbakat fel akarjuk sorolni, a következőket kell megemlíteni:

1. szakrendi elhelyezés,
2. betűrendes elhelyezés,
3. időrendi elhelyezés,
4. földrajzi elhelyezés,
5. nyelvi elhelyezés,
6. mechanikus elhelyezés.

De nem mindegyik egyformán fontos. Leggyakrabban a két első kombinációjával (szakrendi-betűrendes elhelyezés) találkozunk, nagy könyvtárakban viszont az utolsó szokásos. A közbülsők ritkábban, különleges esetekben fordulnak elő.

A szakrendi elhelyezés

A legrégebbi könyvtári elhelyezési rendszer a könyvek tartalmi csoportosítása. Ezt látjuk már az ókor könyvtáraiban. De ma is ez uralkodik a világ könyvtárainak nagy részében. Hazánkban a közművelődési könyvtárak (községi, járási, megyei, szakszervezeti stb. könyvtárak) raktáraiban van a legnagyobb szerepe. Általában a tizedes osztályozás (ETO) valamilyen egyszerűsített változatát alkalmazzák. Közismert az ún. tizenhármass rendszer ugyanúgy az ismeretterjesztő művek 186 csoportot tartalmazó táblázata. Ezekre vonatkozólag bővebb tudnivalókat az alábbi kiadványból meríthetünk: *Könyvtári raktározási táblázatok.* (Szerk. Sallai István.) 2. kiad. Bp. 1954. 63 lap.

(Hogy az anyagot egy-egy szakcsoporton belül hogy lehet könnyen betűrendben tartani a »betűrendi jelek« segítségével, ugyancsak ez a kiadvány igazít útba.)

A részletek helyett itt megelégszünk a szóbanforgó elrendezési lehetőség értékelésével. Négy igen fontos előnye ötlük szemünkbe.

1. A szakrendi elhelyezés elősegíti, hogy a könyvtáros *alaposan megismerkedjék az állománnyal.* A polcon minden könyv rokontartalmúak között foglal helyet. Amikor tehát könyvet keresünk, nemcsak az éppen kiírt könyv kerül a szemünk elé, hanem a többi is, ami arról a tárgyról szól. Észrevétlenül az egyes kérdéskörök egész irodalma bevésoódik az emlékezetünkbe.

2. Közvetlenül a polcra *gyorsan tudunk könyvet választani.* Ez az olvasónak is hasznos, de segítségünkre van kiállítások rendezésénél, bibliográfiák szerkesztésénél is. (Mindkét esetben elengedhetetlen, hogy szembügyre vegyük a könyvet, hogy a leginkább alkalmasakat válasszuk ki.)

3. Ha nincs helyén a kért könyv, nehézség nélkül és rögtön mással tudjuk pótolni.

4. A szakrendi elhelyezés jelzetei *univerzálisak.* Minthogy pl. a 622 jelzet az egész országban (sőt az egész világon!) a bányászatot jelzi, az így megjelölt könyv a könyvtárak egész sorában használható. Ez tette lehetővé, hogy a könyvek központi feldolgozásakor már rá lehetett *aranyoztatni a jelzetet a könyvre.* S ez teszi lehetővé, hogy az állami könyvtárhálózatban a könyvtárak állományát könnyen át lehet csoportosítani. A megyei könyvtárból letétbe adott könyv. pl. *egy másik könyvtárban is minden különösebb eljárás nélkül megtalálja a helyét.*

A fenti előnyökkel szemben azonban jelentkezik némi hátrány is: a *térvesztesség.* A szakrendi elhelyezés *hézagos elhelyezés.* Ha külön csoportosítjuk ugyanis a csillagászat, a kémia, az állattan stb. könyveit, nyilvánvaló, hogy az új csillagászati műveknek a csillagászati szakcsoportba, a kémiaiaknak a kémiai szakcsoportba kell kerülniök stb., tehát mindeütt *kellő férőhelyet kell tartalékolni.* Ezek a rendszeresen közbeiktatott hézagok már a legfutólagosabb szemügyrevételnél is határozott jellegzetességet adnak ennek a rendszernek, *technikailag ez a körülmény határozza meg egész gyakorlatát.* A helyvesztesség az az ár, amit az előnyökért fizetnünk kell. Sőt, a térvesztésen kívül a hézagokkal együtt jár

egy másik bonyodalom is: a kikerülhetetlen *tologatás*.

Az előnyök és hátrányok mérlegelése után már könnyen megválaszolhatjuk a kérdést: mikor indokolt a szakrendi elhelyezés? Akkor, amikor az olvasószolgálat a döntő szempont és a könyvválománnyal nem túlságosan nagy ahhoz, hogy a polcokon való közvetlen keresés lehetlenné válnék. Ezért használják ezt a rendszert a *községi, járási, városi, megyei, szakszervezeti könyvtárak*. Feltétlenül ez a helyes egyéb kisebb könyvtárakban is, ha a polcra választunk könyvet, pl. a *kutatóintézeti, egyetemi, intézeti stb. könyvtárakban*. Még a nagyobb könyvtárak önálló kisebb gyűjteményeiben (*olvasóterem, segédkönyvtárak*) is ez a célszerű. Különleges jelentőséget kap a szakrendi elhelyezés a könyvtári hálózatok esetén, ha az állomány a különféle könyvtárak között mozgásban van.

A mechanikus elhelyezés

A könyvtermelés modern növekedésével komoly gondja lett a könyvtáraknak — főleg a nagykönyvtáraknak —, hogy a raktározásban a tévesztésüket kiküszöböljék. A tévesztés két irányban jelentkezik: vízszintesen és függőlegesen. Az első hézagokból adódik, a másik annak a következménye, hogy a könyvek magassága nem azonos. A vízszintes irányú helyvesztést *zárt sorok alakításával* kiküszöbölhetjük ki. Nem bontjuk tartalmi és egyéb csoportokra az anyagot, hanem egyedül a helykihasználással örököve szorosan, hézag hagyása nélkül rakjuk őket polcokra. Így az új könyv mindig az állomány végére kerül, szabad hely tehát csak ott szükséges. A raktári elhelyezés a beérkezés sorrendjét tükrözi.

Voltak könyvtárak, amelyek a leltári számok szerint rendezték el a raktárakat. Ez is a zárt soros elhelyezés egyik — bár primitív — példája.

Így azonban még mindig megmarad a függőleges tévesztés. Ennek kiküszöbölésére a könyveket *nagyság szerint* szét kell válogatni s más-más polcokra rakni. Nyilvánvaló, hogy ha a kis könyvek csupa hasonló méretűek társaságában kerülnek raktározásra, alacsony polc is elegendő a számukra. Nagy polctávolságra csak csupa nagyméretű könyv esetében lesz szükség. Az állvány tehát nemcsak szélességében, hanem magasságában is tömötté válik.

A mechanikus elhelyezés így alapján két elvet egyesít: a *zárt soros* elhelyezés és a *nagyságrendi* csoportosítás elvét. Olyasféle kombinációról van itt szó, mint a szakrendi és a betűrendes elhelyezés egyesítésénél. Kérdés, hogy melyik legyen az elsődleges

és melyik a másodlagos rendezési elv. Leggyakrabban az az eljárás, hogy *először* nagyságuk alapján bontjuk csoportokra az anyagot, *azután* az egyes mértékcsoportok anyagát zárt polcokba tömörítjük. A *jelzet minden egyes csoporton belül a sorszám* (latinul: numerus currens). A csoportokat magukat betűkkel lehet jelölni. Az Országos Műszaki Könyvtár jelzetei pl. a következők:

35 cm-nél nagyobb könyvek: A és a sorszám, pl. A 923;

27—35 cm-es könyvek: B és a sorszám;

27 cm-nél kisebb könyvek: C és a sorszám.

Ha a mechanikus elhelyezést értékelni akarjuk, a *helymegtakarítás* jelentkezik nagy előnyeként. Ugyanakkor a munka is könnyebbé válik, elmarad a könyvek kényszerű tologatása. Ezek az előnyök annál jelentősebbek, mennél nagyobb a könyvtár állománya.

Sajátságos, hogy a szakrendi elhelyezés előnyei *egyre csökkennek* az állomány növekedésével. Amilyen előny a tartalmi csoportosítás, mikor még a polcra választunk könyvet, annyira felesleges, ha a raktárban való keresgélés amúgy is lehetetlen a könyvek nagy száma miatt.

A mechanikus elhelyezés ezek szerint a nagykönyvtárak raktáraiban van helyén.

Mindenesetre jegyezzük meg, hogy a mechanikus elhelyezéssel gyökeresen megváltozik a könyvtári munka. A *raktár funkciója most már a pusztító tárolás*. Az útbaigazítás a katalógus feladata, azt kikerülni itt már nem lehet. A katalógusban nézzük meg, hogy milyen könyvek állanak rendelkezésre egy-egy témakörben, milyen könyvei vannak egy-egy íróknak, milyen kiadásokban van meg a szóbanforgó mű stb. A raktárba már mindig a *kezünkben levő raktári jelzettel* megyünk; annak alapján kiemeljük a könyvet a megadott helyről, s a raktárral való kapcsolatunk meg is szűnt.

Raktári részlegek

Nagyobb könyvtárakban nemcsak egyetlen raktár van. Részben a kiszolgálás érdekei indokolják az elkülönítést, részben az egyes kiadványok eltérései (folyóiratok, térképek, kották stb.). Példaként felsorolhatjuk a megyei könyvtárak raktári részlegeit: 1. belső raktár, 2. olvasótermi kézikönyvtár, 3. kölcsönzési kéziraktár, 4. gyermekrészleg, 5. különgyűjtemények, 6. letétrak. A részletekbe nem megyünk bele, arra terünk most nincs. Tanulságos azonban felvázolni a szovjet területi könyvtárak raktári részlegeit. A csillag azt jelenti, hogy a táblázatban megjelölt raktári részleg-fajta megtalálható a területi könyvtárban.

Az osztályok, csoportok neve	Törzsraktár	Kéziraktár
I. ÁLTALÁNOS ANYAG		
1. Olvasóterem		*
2. Kölcsonzés		*
3. Belső raktár	*	
4. Nemzetiségi irodalom	*	
5. Fiókok, lelétek		*
II. KÜLÖNGYŰJTEMÉNYEK		
1. Gyermekrészleg	*	*
2. Vakok könyvei	*	
3. Idegennyelvű irodalom	*	*
4. Ritka könyvek tára	*	
5. Zeneműtár	*	
6. Helyismereti részleg	*	
7. Bibliogr. gyűjtemény	*	
8. Módszertani részleg		*

Az első tanulság a fenti táblázatból a különgyűjtemények igen kifejlett rendszere (ritka könyvek tára, zeneműtár, helyismereti gyűjtemény stb.). De elvi szempontból hasonlóképpen tanulságos, hogy világosan mutatja a *kéziraktár és a különgyűjtemény között fennálló különbséget*. Erre annál is inkább fel kell hívunk a figyelmet, mert nálunk a két dolgot még sokszor összekeverik.

A különbség abban áll, hogy a kézikönyvtárakba, kéziratárakba, sőt még a letétraktaárba is *ideiglenesen kerülnek az odairányított művek*, s mihelyt ott szükségteenné válnak, átmennek a törzsraktárba. Egész más a helyzet a különgyűjteményekkel kapcsolatban, ezek az odaosztott anyag *végleges helyét* jelentik. (A különgyűjtemények állományát *később sem osztjuk vissza a törzsraktárba*.) Súlyos károkkal járna, ha ezt a különbséget nem vennénk tekintetbe, vagyis az ideiglenesen kiemelt anyagot a különgyűjtemények szabályai szerint kezelénk. Az is látható a táblázatból, hogy az ideiglenes elkülönítés a különgyűjteményeken *belül* is szöbajóhet.

Az anyag vándorlása egyébként nemcsak a törzsraktár és a kéziratárak között van meg, hanem az *egyes kéziratárak*

között is elképzelhető. (Ami eddig az olvasóteremben volt, átkerülhet a kölcsönzési kéziratárba, a helyi kölcsönzésből átmehetnek egyes könyvek a letétraktaárba stb.) Olyan megoldásra van tehát szükség, amely ezt a mozgási lehetőséget biztosítja.

Mindenekelőtt felvetődik az elhelyezés és a jelzetek kérdése. A kéziratárakban szakrendben tartjuk az anyagot. Ha a törzsraktár is szakrendben van, semmi nehézség nem vetődik fel. Ha azonban ott a mechanikus elhelyezést alkalmazzuk, *kettős jelzetelésre van szükség*. A könyveknek törzsraktáron kívüli pályafutásuk idejére rendelkezniök kell a megfelelő szakjellel és betűrendi jellel (ezzel tetszés szerint helyet is változtathatnak), visszaosztásuk idején pedig életbe lép a házi, egyéni jelzet. Ilyen esetben a kétféle jelzetnek a gerinc két eltérő részére kell kerülnie. Ajánlható, hogy a gerincen *felül* legyen a törzsraktári jelzet, *alul* pedig a szakrendi jel.

Tagolt raktározás esetén a visszaosztás megkönnyítésére szembeötlően jelezni kell, hogy a mű hová tartozik. Legmegfelelőbb színes csíkok alkalmazása a gerincen. (A törzsraktár esetében a jelölés elmaradhat.)

Sebestyén · Géza

„ÜZENET AZ ÍRÓKNAK“

Az olvasók véleménye

Hat olyan albumot tanulmányoztunk át, amelyekbe hat könyvtár olvasói írták bele véleményüket az olvasott könyvekről, és kívánságaikat, hogy mit, milyen könyveket szeretnének olvasni.

Az albumok mindegyikébe egy-egy írónk írt bevezetőt, kérve az olvasókat, hogy véleményükkel, bírálatukkal támogassák íróinkat további munkájukban. Ezért az áttanulmányozott 141 bejegyzés közül csak elvétve foglalkozik néhány mai külföldi írókkal vagy magyar, illetve külföldi klasszikusokkal; többségük csakugyan »üzenet íróinknak«, ahogyan az egyik album címe jelzi — az olvasók véleménye élő irodalmunkról. Bármennyire tanulságos is azonban egy ilyen »közvéleménykutatás«, eredménye semmiképpen sem lehet statisztika-szerű kimutatás egyes írók vagy könyvek népszerűségi sorrendjéről, mert nem tudhatjuk, milyen összetételű könyvállományból válogathattak az olvasók, inkább bizonyos jellegű művek, bizonyos írói magatartások, művészi jellegzetességek népszerűségét lehet kipuhatolni. Továbbá azt sem szabad elfelejteni, hogy nemcsak annak az olvasónak a véleménye számít, aki le tudja és le is akarja írni a véleményét; annál is kevésbé szabad ezt elfelejteni, mert az albumok vidéki könyvtárakból valók és olyan olvasók bejegyzéseit tartalmazzák, akik egyelőre még csak olvasnak, de nem írnak, különösen nem kritikát. A bejegyzések írói többségben parasztok, ez érdeklődésük irányán is meglátszik s az albumok tanulmányozása ebből a szempontból érdekes. A nem paraszttárgyú könyvekről szóló néhány bejegyzés falusi értelmiségiektől származik, vagy abban a két albumban olvasható, amelyet két vidéki városunkból kaptunk.

Megállapítható — ismételjük: »népszerűségi verseny« rendezése nélkül —, hogy falusi olvasóink közt legnépszerűbbek, legolvasottabbak Veres Péter és Szabó Pál írásai. Hogy miért, azt M. F.-né, parasztasszony fejezi ki a legtömörebben: »Mert mi, falusi földmunkások úgy gondoljuk, hogy ebben minden szó igaz és úgy van és ebben megtalálunk minden szórakozást, mert látjuk, hogy egészen velünk érez, paraszt dolgozókkal.« Veres Péterről írja ezt, majd hozzáteszi, hogy »Szabó Pál is«.

Az idősebb nemzedék nevében írja Sz. M. békéscsabai olvasó: »Mintha csak a gyerekkoromra emlékeznék vissza, amikor a Szolgásgót olvasom.« Ugyan-

csak író és olvasó élmény-közösségéről ír G. A.-né, mint a mélyebb értelemben vett írói népszerűség előfeltételéről, Szabó Pál: *Nyugtalan élet* című önéletrajzi regényével kapcsolatban: »így kell bemutatkozniok az íróknak, akkor jobban érdeklődünk irántuk.« Több bejegyzés foglalkozik — bár igen röviden — Sásdi Sándor: *Szívrehullott kő* című regényével, amelyben szintén a parasztmúlt művészi, hű feltárását értékelik az olvasók.

A mai parasztélettel foglalkozó regényekről már nem ilyen egységesen jók a vélemények. Szabó Páltól az *Isten malma*it dicsérik, de már pl. Urbán Ernő *Igazmondó Nepomuk*-járól a szombathelyi albumban az olvasható, hogy »ilyen dolgok megtörténtek, mégis úgy írja le, hogy nincs benne valami olyan, mint az élet... Pedig Urbán Ernő tud írni, csak sokszor azt gondolja, nekünk minden jó. Például a Tűzkeresztység jó volt.«

A »szerelmes« regényeket sokan követelik és hiányolják, hogy olyan kevés van belőlük. Veres Péter kisregényével, A rossz asszony-nyal éppen ezért sok bejegyzés foglalkozik. A stílus ellen ugyan esett kifogás: hogy kissé nyers, továbbá, hogy »csak elbeszéli a történetet, nem a szereplők játsszák le«, mint ahogy az illető olvasó Sásdinál vagy Jókainál tapasztalta. Maga a regény témája azonban — a többi között — annyira megragadta az egyik női olvasót, hogy pontokba szedve taglalja az albumban: milyen okai vannak a regénybeli házasság sikertelenségének — és ez már több mint érdeklődés, ez már együttélés a regény szereplőivel, mint jó ismerősökkel, akiknek sorsát meghányjuk-vetjük. Egy férfi olvasójának pedig még gyötrelmeket is okozott a regény; G. J. ezt jegyzi fel róla elolvasása után »gondolatban végigvizsgáltam leányismerőseim jellemét. A regény elkészeríti a fiatal embert, mert nem tudja, mit csináljon. Ne nősüljön, ne legyen szerelmes a feleségébe, ne vegyen el szép lányt, vagy verje meg a feleségét, szóval kételyek közt marad. Veres Péter nem ad választ a kérdésre«. A talán mosolyognivalóan őszinte bejegyzés tanulsága: ha igazán mély érdekű témát dolgoz fel az író, klasszikus kerettségre, befejezettségre, a felvetett probléma legkövetkezetesebb megoldására kell törekednie, mert ezt elsősorban mai tárgyú írásoktól követeli meg az olvasó — a maga bőrén érezvén az ábrázolt problémát...

Már nem meglepő az a megállapítás, hogy az olvasók feltűnően nagy hányada történelmi regényeket kér. Az indokolások — már ahol ilyesmit találunk — különbözőek. Figyelemre méltó az, amit Jankovich Ferenc — egyébként országszerte szívesen fogadott — két regényével (a *Hulló csillagok*-kal és *A tél fiával*) kapcsolatban olvashatunk több székesfehérvári olvasó bejegyzésében: művészi értékein felül azért szeretik ezeket a könyveket, mert szűkebb hazájuk történelmét ismerik meg belőlük. Tamási Áron *Hazai tükör* című regényéről sok megleghangú bejegyzés olvasható, de úgy látszik, ennek nem annyira történelmi jellege ragadja meg az olvasókat, hanem az, hogy az olvasó emberségéhez szól. Több bejegyzésből még inkább arra lehet következtetni, hogy a történelmi regények iránti érdeklődésben a romantika, a kalandszerűség, a nagyvonalú meseszöveg iránti igény jelentkezik, mint amelyet emezek kielégítenek, mai tárgyú regényeink azonban sokkal kevésbé. K. L. tanuló erről azt írja, hogy *„új életünk is tele van izgalmas és romantikus epizódokkal, s hogy hűen kell ábrázolni ezt az életet — ezt mi elvárjuk! — nem szabad kifejezteni ezeket a fontos tényezőket!”*

A történelmi regények nyelvezetével kapcsolatban S. F. MÁV tisztviselő Hegedűs Géza *Az aranypecsét* című regényét említi példaként: *„Nem felejtí el, hogy egy művet nem az „isa pur és chomou”-szerű nyelvezet tesz történelmi regénnyé, hanem alakjainak jellemzése és a cselekményből kialakuló légkör.»*

Úgy látszik, hogy a költők személyes találkozása az olvasókkal, a költői művekből összeállított műsorok nagyon sokat tehetnek a versirodalom népszerűsítése érdekében; erre mutat több bejegyzés arról, hogy pl. Kónya Lajos látogatása egy székesfehérvári leányiskolában mennyire ráirányította a figyelmet költészetére. Csóóri Sándor népszerűségét egy falusi tanítónő így fejezi ki: *„Kik tudják a parasztság felé közvetíteni Pártunk és kormányzatunk tetteiben megnyilvánuló gondoskodását? S ha valahol hiba csúszik be, ki veszi leg hamarabb észre? — Az, akinek szíve együtt dobban a nép szívével. Ezt az egységet éreztem meg Csóóri Sándor verseiben, s megéreztek falum lakói is. Mióta megismertük, kézzel kézre jár a Parázs, Egy polgári lakásban, Röpirat, Üzenet anyámnak, Zámolyi elégia, Szomorún szeretlek, s a többi verse... ezek az érzések feszítik a mi szívünket is, de ilyen szépen, ilyen megkapóan sosem tudtuk volna kifejezni...”*

Am sajnós, a versirodalom olvasótá-

bora ma is igen gyér. A versekről vallott meglehetősen általános felfogást —, hogy ti. a vers: érzélgés, búsongás — egyik olvasó úgy fejezte ki, hogy szerinte *»csak fájdalomból születethet szép vers«*.

Az ifjúsági könyvekről meglepően kevés a bejegyzés, de kivétel nélkül türelmetlen hangú: kevés van belőlük. (Tehát inkább olvassák őket, mint írniak róluk.) Ezt eddig is tudtuk, de a kiadványok tervezésekor gondolnunk kell Sz. M. gimnáziumi tanuló kívánságára: a jövőről szóló ifjúsági művekre is szükség van az annyiszor kért romantikus, kalandos és az útirajz-jellegű művek mellett! — A bejegyzések legtöbbje Hegedűs Géza könyveit emlegetik dicsérről és Hollós Korvin Lajostól *A Vöröstorony kincse*-t. F. B.-né Szabó Pál *Hajdú Klári*-jában látja az olyan típusú könyvet, amelyet serdülő lányok kezébe lehet adni, mert szerinte az író ismeri a fiatalság gondolkodását, *»hisz a fiatalságban, hisz abban, hogy a munka szeretete jobbá, nemesebbé teszi az embert.«*

Sok olvasó kéri az írókat, hogy *»segítsenek nevetni«*, ami a vidám könyvek iránti igényt árulja el, bár a parasztolvasók a humor szükségét nem választják külön attól a kívánságtól, hogy az élet reális ábrázolását várják a könyvektől. Bennük a szórakozás, a derű igénye egy a tanulás, a tájékozódás igényével.

A mezőgazdasági szakkönyvekkel kapcsolatos megjegyzések a legkonkrétebbek, ezek hasonlítanak a legkevésbé az újságkritikákra. Látszik, hogy az illető olvasóknak ezek már-már munkaeszközökké váltak. H. F. gazdálkodó például megjegyzi, hogy Prohászka: *Szülő- és borgazdaság* című könyvéből többet tanult, mint egész életében eddig, noha fiatal kora óta szőlőműveléssel foglalkozik. A bejegyzések legtöbbje kevesli, illetve hiányolja az egyes terményfajtákkal (burgonya, kukorica, egyes gyümölcsfajták stb.), valamint a kisállattenyésztéssel foglalkozó szakkönyveket. P. J. agronómus azt javasolja, hogy adjanak ki külön szakkönyveket az agronómusoknak, szakembereknek és külön a dolgozó parasztoknak.

Ezeknek a bejegyzéseknek közös jellege az, hogy valamennyi a mezőgazdasági kisüzemeket érintő kérdésekre keres választ, míg a tsz-tagok, vagy legalább a tsz-funkcionáriusok érdeklődésének a nagyüzemi termelés problémái iránt ezekben az albumokban nincs nyoma. Vagy az ilyen könyvek hiányoznak, vagy a propagálásuk gyenge.

A mezőgazdasági nagyüzemi termelés fontos tényezői a mezőgazdasági gé-

pek. A róluk szóló szakirodalomról nincs bejegyzés, műszaki könyvek közül — az áttanulmányozott anyagban — kizárólag rádiós szakkönyvek iránti érdeklődés mutatkozik, ami önmagában egyáltalán nem helytelen, de úgy látszik, hogy a mezőgazdaság gépesítésének ismertetésére több gondot kell fordítaniok a szakíróknak és — propagandamunkájukkal — a könyvtárosoknak, könyvterjesztőknek egyaránt.

A természettudományos jellegű művek közül L. F. tanító a Tildy: *Kisbalaton*, Jakucs: *A Békebarlang felfedezése* és Vertse—Tildy: *Erdő-mező madarai* című könyveket említi, mint amelyek tanítói munkájában segítségére vannak. Egy másik — laikus — olvasó Scserbinovszkij: *Hatlábú ellenségeink és barátaink* című könyvét találja példászerűen érdekesnek és tanulságosnak, Sz. J. pedig a Brunngraber: *Rádium* című könyvét, mert regényszerűen közöl természet-tudományos ismereteket.

Sz. Gy., egy falusi olvasó, a Hanselka—Jiri-féle Afrika-könyvvel kapcsolatban jegyzi meg, hogy jó volna, ha magyar

szakemberek is utaznának külföldre és érdekesen megírnák »a világ más részén lakó népek életét és munkáját«; ebben a megfogalmazásban az az új ízlés kap hangot, hogy nem a pusztán exotikum az igazi érdekesség, hanem más népek mindennapi, alkotó életének ábrázolása.

A különböző műfajú könyvekről szóló bejegyzések közös alap gondolata az, hogy az olvasók a könyvekből tanulni, emberiségükben, tudásban egyaránt gazdagodni akarnak. Nemcsak a szépirodára, de valamennyi íróra, aki az életet a maga szakmájának ismeretei segítségével értelmezi és ábrázolja, vonatkoznak Sz. M. Ilona szavai; szerinte az író ugyanazt látja, éli át, amit az olvasó, »de ő rendelkezik azzal a képességgel, hogy nemcsak ezt, ennél sokkal többet vesz észre. A dolgok mélyére tud hatolni, különösen mi, fiatal olvasók vagyunk hálásak ezért. Igen, hiába élünk most a jelenben, az új, megváltozott életet csak akkor ismerjük igazán, ha ismerjük a mai magyar irodalmat.«

Lékay Ottó

Pillanatképek a múltból

VIHAR A »KÜLÖNÖS HÁZASSÁG« KÖRÜL

Amikor 1900-ban a Pesti Hírlap folytatásokban közölni kezdte Mikszáth Kálmán híres regényét, a *Különös házasságot*, a klérus lapjai hevesen támadták a regény íróját. Azt állították, hogy a katolikus főpappal szembe forduló írás merő kitalálás — gróf Butler János egyáltalában nem is élt.

A vita látszólag lecsillapodott, de a regény sikere miatt a haragos püspökök időközben mindent elkövettek a regény kompromittálására, annál is inkább, mert ezekben az években honosodott meg a polgári házasság Magyarországon és a *Különös házasság* története roppant súlyos egyházellenes érv volt. A Vasárnapi Újság a klérus segítségére sietett és 1904-ben »Egy történetíró« aláírással cikket adott közre. A cikkíró okmányokkal bizonygatta, hogy gróf Döry Katalint (a regényben Mária volt a neve) Butler gróf izzó szerelemből vette el és nem erőszakkal kényszerítették a házasságra. A homályban maradt »történetíró« magát Butlert úgy mutatja be, mint garázda, rabiatús embert. Két hét múlva egy másik cikkíró, »Egy jogász« aláírással folytatta a Vasárnapi Újságban Butler gróf sárbatiprását. Kegyetlen, kicsa-

pongó fickó volt — írja róla —, aki éjszaka, zimankós időben kergette ki feleségét a párdányi kastélyból.

De történt egyéb is ebben a sok vihart felkavart ügyben. 1904 novemberében a képviselőház karzatáról egy gyári munkás papírlapokat dobált az ülésterembe. Letartóztatták. Igazolta magát, hogy neve Butler János és azt állította, hogy a Mikszáth-regényben szereplő Butler gróf dédapja volt. Nagyapja ennek a Butler grófnak Bánusz Júliával folytatott viszonyából származott. Butler gróf azért nem vehette el Bánusz Júliát, mert Döry bárónővel erőszakkal összeházasították. De a gróf törvényesítette fiát és végrendeletében egész vagyonát ráhagyta. A törvényesített fiút azonban addig üldözték, amíg otthagyta vagyonát, egy faluban telepedett meg és maga is paraszt életet élt. Így lett a dedunokából gyári munkás, s a röpcédulákon azt kérte a képviselőktől, juttassák vissza ősi birtokát.

Felvetődött az a kérdés is, miért nem szabadult meg Butler gróf a ráerőszakolt bárónőtől úgy, hogy áttér a református hitre? Azért nem, mert az érvényes jog-

szakosok szerint így elvesztette volna vagyonát.

Butler János gyári munkást kihallgatása után a rendőrség elbocsátotta. A párdányi uradalom, a Butler grófok ősi birtoka továbbra is azokra szállt, akik a különös házasság révén törvényes örökösöknek minősültek.

Hogy kik voltak a törvényes örökösek, mindjárt kiderül.

Egy újságíró ebből az alkalomból szólasra bírta Mikszáth Kálmánt, aki ezeket mondotta:

— Regényem megjelenése után a Döry-család arra kért, semmisítsem meg

könyvemet, mert sérti a kegyeletet és nem a valóságot írja meg. Azt kérdeztem a család megbízottjától, van-e erre a célra egy-két milliója, mert a megsemmisítés, ha hajlandó lennék is rá, talán még többbe kerülne, minthogy a könyv már megjelent angolul, franciául, sőt Amerikában is. De nem is vagyok hajlandó visszavonni, amit írtam, mert ez a valóság, sőt enyhítettem is rajta, hiszen például Döry Mária púpos volt és sokkal könnyelműbb, mint amilyenek feltüntettem. Nem is egy, hanem több gyermeke született, de egyik sem Butler gróftól.

GYÁSZFÁTYOLOSI IRODALMI ÖZVEGYEK

Magyarországon könyvet nem vesznek, csak eladnak — volt a jelszó a múltban széles e hazában és ennek következményeit könyvkiadónk messzemenően hajlandók voltak levonni, mint azt az alábbi példa igazolja.

Egyik legnagyobb könyvkiadónk a Genius—Révai kiadóhivatali igazgatója, ugyanaz, aki erdélyi íróink könyveit, hogy kelendőbbek legyenek, halinába köttette, egy napon a következő ötlettel lepte meg önmagát, majd az ország gyanútlan könyvvásárlóit. Akkoriban halt meg egy regényíró és egy nagy költő. Az első, életében az úgynevezett »nemzeti középosztály« kedvenc írója, a költő magasrangú művészetével már kevésbé népszerű. Mindkettő holta után gyűjteményes kiadás készült elég jelentékeny példányszámban. A könyvek felsorakoztak a kiadó raktárában, most már el is kellett őket adni. Leleményes igazgatónk két, addig a gyász helyett inkább a szerelem terén jeleskedő hölgyet szerződtetett, akiket talpig mély gyászba öltöztetett. Lábukon fekete lakk

topánnal, áttört fekete selyem harisnyában, fejükön sarkukig érő gyászfátyolos kalappal és suhogó fekete taft ruhában jelentek meg az özvegyek vidéki városainkban. Fölkeresték az ódon megyeházákat és a szecesszió-emelte városházákat egyaránt. Gyászszegélyes zsebkendőjükkel dörzsölve szemüket, sőt, a kellő pillanatban néhány könnycseppet is ejtve és itatva fel, mutatkoztak be az alispán úrnál, illetve a polgármester úrnál, mint vigasztalhatatlan, bánatos irodalmi özvegyek, akiknek bánatára azonban mégis akadna ír, ha tudniillik a jeles közéleti nagyság aláírná elhunyt férjük, a halhatatlanságba költözött író, összegyűjtött műveinek megrendelő lapját. Ki állhatott volna ellen ennyi bánatnak, és bájnak, amelyek egyszerre rohanták meg a »könyvet pedig nem olvasunk, sőt nem is veszünk« jeligéjű hivatalok vezetőit. S ha már az ő aláírásuk megvolt, játszva követte ezt a többi, mert ugyan ki maradt volna el a polgármester úr mögött?

KESZÜL A TIZKÖTETES SZOVJET »VILÁGTÖRTÉNELEM«

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Történettudományi Intézete az Akadémia egyéb intézményeivel, valamint Moszkva, Leningrád és más városok egyetem tanáraival és tudományos dolgozóival együtt most dolgozik egy tízkötetes »Világtörténelem« összeállításán. A hatalmas munka az emberiség történetét ismerteti az emberi társadalom kialakulásától a második világháború befejezéséig. A maga nemében ez lesz az első marxista oknyomozó kutatómunka, amely a szovjet és a külföldi értelmiség széles köréhez szól.

A szerzői munkaközösség arra törekedett, hogy a munkában népszerű előadási mód a szigorú tudományossággal társuljon.

Mihelyt egy-egy kötet nyomdakész, szövegét megvitatás végett megküldik Moszkva, Leningrád és a szövetséges köztársaságok tudományos dolgozói közösségének. A kész anyag bírálataira (recenzió írására) a népi demokratikus országok tudósait kéri fel.

Nagy segítséget kaptak a szerzők a kínai Tudományos Akadémiától, amely az első három kötet szövegét külön kiadványként közreadta. A kínai történettudósok részletes recenziója hozzásegítette a szerkesztőket ahhoz, hogy az első kötetek egyes fejezeit még világosabbá és tökéletesebbé tegyék.

Az egyes köteteket fekete és színes illusztrációk díszítik. A kötetekhez térképeket, vázlatokat, ajánló bibliográfiákat, mutatókat stb. mellékelnek.

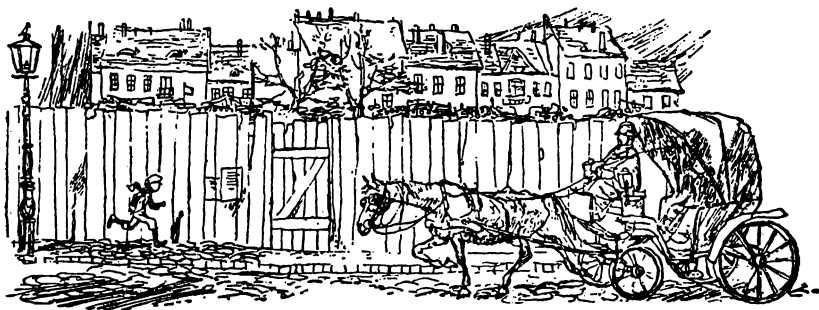
A tervek szerint az első kötetet f. év augusztusában fogja kiadni az Allami Politikai Kiadó. (Szovjetszkaja Kultura.)

Aquincumról és a Mátyás korabeli Budáról kiállítást rendezett két tárlóban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár »Budapest története« kiállítás sorozatának keretén belül. (Sz. E. K.)

A Múzeum-kertben levő parkolvasóját ez évben is megnyitotta az Országos Széchényi Könyvtár. A Múzeum-kerti pihenők nagy számban veszik igénybe a fiókkönyvtárat. (O. Sz. K.)

Reich Károly fejléce Molnár Ferenc: *A Pál-utcai fiúk című regényéhez*

A könyv történetéből

A könyvillusztrálás modern eszközei

A múlt század derekán minden nagyvárosban működött egy-két litográfiai üzem, dolgozott néhány rézmetsző, s közben egyre jobban tért hódított a Bewick-féle, új stílusú fametszés. A nyomdák és kiadók tehát válogathattak. A nyomdászat azonban — az eszközök ilyen bősége ellenére is — aligha tudott volna lépést tartani a gazdasági fejlődés növekvő igényeivel, ha meg nem születik egy újabb találmány, amely még tágabb lehetőségeket nyit és a század végére teljesen átalakítja az illusztrálás, illetve a képsokszorosítás technikáját. Ez a találmány a fényképezés volt.

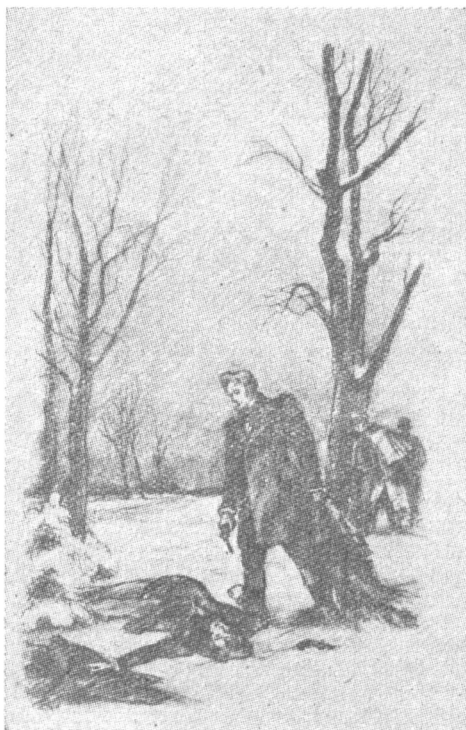
A fényképezést senki sem találta fel, szokták mondani, mert nagyon sokan részesei a fényképészeti eljárások kidolgozásának. Valójában a döntő mozzanatok 1839-ben következtek be a találmány életében, amikor Daguerre elkészítette első felvételeit, és Fox Talbot is a nyilvánosság elé lépett eredményeivel. A daguerreotípiák ugyanis bármennyire szépek és finomrajzúak, csak egy példányban készíthető képek voltak, Fox Talbot dolgozott ki először olyan eljárást, amely egyetlen negatívról számtalan pozitív másolását tette lehetővé. A fényképezéshez szükséges nagy fényerejű lencserendszert egy évvel később a magyar származású Petzval József, a bécsi egyetem matematika-tanára dolgozta ki. (Petzval anélkül, hogy szerződést kötött volna, a lencsékre vonatkozó számításokat és rajzait átadta Voigtländer bécsi optikusnak, és rábízta a lencsék csiszolását. Petzval és az optikus között a szabadalom elszámolása körül vita támadt, Voigtländer hamarosan átköltözött Braunschweigba, a találmánnyal busás

jövedelmet és világhírt szerzett, Petzval pedig kisemmizte a haszonból.)

A fényképezés kémiai és optikai alapelvei tehát 1840 táján tisztázódtak, mégis egy emberöltőn át folyó kísérletezésre volt szükség, amíg 1871-ben eljutottunk ahhoz a szárazlemez eljáráshoz, amely azután lehetővé tette a fényképezés széleskörű elterjedését. Ezért váratott magára a nyomdászatban való alkalmazása is, és ezért divatoztak még sokáig a litográfiai és a tónusos fametszetek. 1882 után azonban minden más technikát kiszorítanak a képsokszorosítás modern eszközei: a kliségyártás, a mélynyomás és az offset. Ezzel bevonulnak a nyomdászatba a kémiai eljárások, a nyomdákat kliségyártó műhelyekkel bővítik ki, s a nyomdások egyre nélkülözhetetlenebb munkatársakra találnak a cinkografusokban.

Kliségyártás, mélynyomás, offset

A klisékészítő műhelyek a fényképészetnek köszönik létüket: minden munkájuk alapja a fényképezés. Már a múlt század közepén rájöttek arra, hogy ha egy rajzot lefényképeznek, a képet az üvegről átmásolhatják fényérzékeny réteggel bevont cinklemezre is. A lemez előhívása után a rajzot lefedik savhátasnak ellenálló anyagokkal, s ezután következik a maratás. A körülmaratott vonalas rajz, a fototípiá, akárcsak a fametszet, a szedés közé illesztve máris nyomható. A vonalas rajzokról készített klisék előállítását tehát könnyen ment, nagyobb gondot okoztak a sokárnyalatú, tónusos rajzok, festmények és fényképek. A problémát a müncheni Georg Meisenbach (1841—1912) oldotta meg

**Zádor István ceruzarajza Puskin
Aprily Lajos fordításában megjelent
»Anyegin«-jéhez**

1882-ben az autotopia technikájának kidolgozásával. Találmányának lényege a raszter alkalmazása. Már korábban is tudott dolog volt, hogy egy tónusos festményt csak úgy lehet sokszorosíthatóvá tenni, hogy a képet előbb pontokra bontjuk. Erre szolgál Meisenbach rasztere, amely rendkívül sűrű szitára emlékeztet, és üvegből készül. Két üveglap szükséges hozzá: mindeniken párhuzamos vonalak futnak, s a két üveglapot úgy tapasztják egymásra, hogy a vonalak derékszögben messék egymást. Kezdetben egy centiméteren belül legfeljebb 20 kereszteződés volt, de a raszterek előállítása gyorsan odafejlődött, hogy egy centiméteren belül 70–80 vonalkereszteződést találunk. Ez a finom rácsozat bontja fel a képet, mégpedig a sötétebb és világosabb képfelületeknek megfelelően sötétebb vagy világosabb pontokra. A felbontott képet viszik át fényképezés útján a cinklemezre, majd maratják a lemezt, s a kész autotipiáról, szöveg közé helyezve, magasnyomással végezhető a nyomtatás. Színszűrők alkalmazásával megoldották a többszínű illusztrációkhoz szükséges klisék kérdését is. Ilyen esetben természetesen annyi

kliséet kell készítenünk, ahány színnel nyomtatunk.

Illusztrálás céljára ma is leggyakrabban a vonalas és a raszteres kliséket használjuk, de nem kétséges, hogy Klics Károly találmányával, a mélynyomással sokkal különféle eredményeket lehet elérni.

A prágai **Klics Károly** (1841–1926) fiatal korában arcképek festésével kereszte meg a kenyerét, később mint rajzoló és karikaturista aratott sikereket. 1867-től 1869-ig a Borsszem Jankó munkatársaként Pesten élt. Rajzait fába metszették és faducokból nyomtatták, de Klics Károly mindig elégedetlen volt a képhűséggel és tónusokkal, amelyeket fametszettel egyáltalán el lehetett érni. Ezért kezdett kísérletezni, tökéletesebb, új megoldást keresve a képsokszorosításra. Egy évtizeden át dolgozott, míg végre 1890-ben sikerült megoldania a mélynyomás minden problémáját.

Klics számára az volt a legfőbb kérdés, miként tudja a szöveget és képet rézhengerekre átvinni. A műveletek hosszú sorából legfontosabb a pigmentpapír alkalmazása. Már Fox Talbot felismerte a krómzselatinnak azt a tulajdonságát, hogy fény hatására cserződik,

**Varga Győző ceruzarajza Mikszáth
»Gavallérok« című elbeszéléséhez**

vagyis vízben oldhatatlanná válik. Klics krómzselatinnal bevont, úgynevezett pigmentpapírra másolta át a képet, s még egy rasztert is rámásolt (negatív rasztert, amelyen a rácsközők feketék, és a vonalzás fehér). A pigmentpapírt ráborította a vörösréz-hengerre s a hengert meleg vízben kezdte forgatni. A krómzselatin rátapadt a hengerre, a papír pedig levált róla. Ahol — a rajz miatt — nem érte fény a krómzselatint, ott a meleg víz hatására kioldódott, ahol viszont — rajz hiányában — fény érte, ott cserződött, nem oldódott. Ezután következett a henger vaskloriddal való »maratása«. A maratás során a raszter rácsozatának megfelelően kis csészécskék formálódtak a rézhengeren, hol mélyebbek, hol sekélyebbek, amint ezt a kép sötétebb vagy világosabb tónusai megkívánták. A maratás befejezése után ivnyomó vagy rotációs rendszerű gépre szerelik a hengereket. A nyomtatás úgy történik, hogy a rézhenger forgás közben egy vályúból felszedi a folyékony festéket, egy, a hengerre harántállású kés (Rakel) letörli a henger felületét, de a festék bennmarad a kis csészécskében, s onnan szívja ki a papír a nyomás pillanatában.

Klics Károly találmányának használata csak 1910 után vált általánossá. Azóta főként a képes folyóiratok, hetilapok és a plakátok nyomtatásában igen nagy hasznát látjuk. Mire azonban világszerte elterjedt, már megszületett a következő találmány is, a mélynyomás nagy versenytársa: az offset.

Az offsetnek egyrészt az a lényege, hogy a litográfia alapelvére épülő siknyomással dolgozik; a különbség csak annyi, hogy a nyomóforma elkészítéséhez nem mészkőlapot használnak, hanem cink- vagy alumínium-lemezt. Másrészt indirekt nyomtatással sokszorosít, vagyis a képet vagy szöveget nem közvetlenül nyomtatják a papírra, hanem előbb gumihengerre viszik át, s a gumiról kerül át a papírosra.

Ezt az eljárást Rubel amerikai gépmester találta fel 1904-ben. Egy alkalommal próbanyomatok készítése közben elmaradt a papírv berakása, a nyomtató henger papír nélkül fordult, és a kép rányomult a henger gumiburkolatára. A következő fordulónál a papíros mindkét oldala megkapta a nyomást, s Rubel nagy meglepetésére a hengerről átnyomott kép sokkal szebbnek mutatkozott. E tapasztalat alapján dolgozta ki a gumikendő közbeiktatásával végzett, indirekt nyomtatás technikáját.

Képek, plakátok, ceruzarajzok nyomtatására szinte utolérhetetlenül az offset a legkitűnőbb nyomdászati eljárás. Elterjedését az első világháború nagymér-

Híhez Gyula rajza: Coetquis Fülöp Anatole France »Nyársforgató Jakab meséi«-ből

tékben gátolta, így nálunk csak a huszas években állították be az első offsetgépeket.

Gallén-Kállalától Ernüig

A múlt század 90-es éveitől kezdve a művészek mind bátrabban élnek azokkal a lehetőségekkel, amelyeket a képsokszorosítás új eszközei nyújtanak. Sok tollrajzot készítenek, mert vonalas kliésről nyomtatva, rajzaik tökéletesen hű mását látják viszont a könyvek lapjain. A mélynyomás és az offset bevezetése után föllendül a többszínnyomású illusztrálás is. William Morris angol iparművész 1891-ben megindítja a »szép könyv-mozgalmat«, s nyomdájából, a Kelmscott Pressből szebbnél szebb illusztrált könyvek kerülnek ki. Hatására alakulnak meg világsszerte a bibliofil társaságok. Ezek évente elbírálják a könyvtermést, s kitüntetik a nyomdailag legszebb kiállítású könyveket. Becsvágyó nyomdászok és kiadók a művészek egész sorát foglalkoztatják, s a századforduló táján erősen fellendül a könyvillusztrálás.

Kass János tollrajza

Éppen ezért nehéz a választás, amikor a könyvillusztrálás nemzetközileg elismert, legkiválóbb mestereit kívánjuk felsorakoztatni. *Axel Gallén-Kallét* említjük elsőként; híres Kalevala-illusztrációit még gyermekkori élményként tartjuk számon. Századunk egyik legjelentősebb grafikusa, *Käthe Kollwitz* (1867—1945), aki a német proletariátus szenvedéseinek megrázó erővel adott kifejezést, 1945-ben halt meg, de a náci embertelenség már 1933-ban elnémitotta. A német művészet másik nagysága, *George Grosz* az első világháború után óles kritikával lépett fel a nagypolgárság ellen. Karikatúra-gyűjteményei ilyen címekkel jelentek meg: Az uralkodó osztály arca, Jön a leszámolás! 1933-ban ő is Käthe Kollwitz sorsára jutott volna, s ezt előre látva, Amerikába emigrált.

A grafika legnagyobb élő mestere a spanyol származású *Pablo Picasso*. Malagában született és Barcelonában tanult, de régóta Párizsban él, s 1939-ben végleg ott telepedett le, mivel Franco-Spanyolországba nem kíván visszatérni. Az első világháború idején és közvetlenül utána

a kubizmus, a testeket síkokra bontva ábrázoló festői irány vezéralakja. Később művészete lehiggadt, kifejezésmódja leegyszerűsödött (példaként említhetjük *Ovidius-illusztrációit*), de azért a 74 éves mester legújabb műveivel is gyakran szerez meglepetést a művészvilágnak.

Egy viszonylag fiatal, svájci művész kell még a legnagyobbak közt említenünk: *Hans Erni*. 1909-ben született Luzernben, Berlinben és Párizsban tanult, de mesterei tulajdonképp a reneszánsz festői voltak. Elmélyedése, komponáló ereje, mesteri technikája egyformán érvényesült kerámiáin, tempera-festményein és illusztrációin. *Sophoklest*, *Pindarost*, *Maeterlinck* egyik kötetét illusztrálta. Nevét legújában világszerte meghordozta a helsinki béketalálkozó plakátja.

Magyar illusztrátorok

Ha körülnézünk a magyar könyvkiadás berkeiben és végiglapozunk néhány régebbi, illusztrált folyóiratot, arra a megállapításra jutunk, hogy bár európai színvonalú, amit fametszőink produkáltak a húszas-harmincas években, s bár könyvkiadóink is voltak — élükön *Kner Izidorral* és *Tevan Andorral* — akik hozzáértéssel és lelkesedéssel szolgálták a magyar könyvművészetet, mégis kevés a grafikai szempontból kiemelkedő értékű könyvünk a közelmúltban. A könyvgrafika terén a legutóbbi években indult meg a magyar művészek tehetségének kibontakozása.

Sokra tartjuk *Hincz Gyulának* a Nyársforgató Jakab meséihez készített illusztrációit (színes alapra nyomott tollrajzok), értékesek *Zádor István*, *Kass János* és *Reich Károly* munkái, *Győry Miklós* és *Szecskó Tamás* illusztrációi. Érdemes felfigyelni *Varga Győző* ceruzarajzaira. Külön szint visznek könyveinkbe *Végh Gusztáv* finom könyvdíszei. A gyerekkönyvek illusztrálásában kiválik *Róna Emy* és *Lukács Kató*.

Igen hasznosnak ítéljük, hogy két év óta újra díjazzák nálunk is »az év legszebb könyvét«. 1953-ban *Barcsay Jenő* Művészeti anatómiája kapta az első díjat (a könyv tipográfiája *Richter Ilona* munkája), 1954-ben pedig a Magyar építészeti című kötet volt az első (kötettervét, tipográfiai díszit *Csillag Vera* készítette).

Illusztrációtörténeti vázlatomat azzal zárom: ne feledjük, hogy a művészileg gyenge munka gyorsan öregszik, az elmélyedéssel készített, tehetséges alkotást viszont az évek múlásával egyre tartalmasabbnak látjuk. Mintha érne, akár a tokaji. Tudjuk, nem a mű érik, hanem a mi szemléletünk.

K é k i B é l a

SZÉP TESTBEN SZÉP LÉLEK

Könyveink kötéséről

Persze, hogy a tartalom a legfontosabb, egy könyv jósága azon áll vagy bukik. De a külseje sem mellékes. A kötése, fedőlapja, borítója. Nem vagyok szakember, azért mégsem illetéktelen — használója, »fogyasztója« vagyok a könyvnek, s ebben a minőségemben szeretnék erről néhány szót szólni.

Könyvtárosok, könyvesboltok dolgozói tanúsíthatják, Fedor Ágnes cikke a Művelt Népben is bizonyítja, hogy nagyon sokan a címlap szerint választják meg olvasmányukat. Hogy ezek kezdő olvasók? Nem is olyan biztos, hogy mind azok. Öreg, gyakorló olvasóknak, könyvgyűjtőknek sem közömbös, milyen a kötés; vonzó, csábító, a tartalomhoz simuló-e a címlap. Node főlegesen is bizonygatni, hogy másképp vesz az ember a kezébe egy ízlésesen kiállított könyvet, mint egy csúnyát.

Kezdjük szemlénket a technikai kivitellel. Köz hely számba megy, hogy a könyvvásárlók — ma, nálunk — kötvé szeretik megvenni a könyvet, könyvtáraink nem is használhatják másképp. Ezen nincs mit csodálkozni, ha megvesz az ember egy könyvet, elvárja, hogy ne csak a tartalma legyen tartós; olvasóink nem pillanatnyi kalandot keresnek a könyvvel, nem egyszer akarnak átfutni rajta és aztán elhajítani, mint a kifacsart citromot. A magánkötések pedig kimentek a divatból, mert drágák és nehéz könyvkötőt találni.

Nos, a tartósság követelményének az utóbbi időkben jobbra eleget tesznek kiadóink, általában kötvé jelentetik meg könyveiket és — elenyésző kivétellel — magánhasználatra megfelelően. Az élen kétségkívül a Szikra jár, a marxizmus—leninizmus klasszikusainak, de más politikai íróknak a műveit is tartós, a tartalomhoz illő egyszerű, ízléses egészvázsonban hozza forgalomba. Kötéseinek technikai kivitele jól forgathatókká teszi könyveit. Le lehet tenni őket az asztalra, nehezek nélkül sem csukódnak maguktól össze — szóval jól lehet tanulni belőlük.

E tekintetben többi kiadóinkkal sincs már nagy baj. Ritkaság az olyan könyv — mint például az Új Magyar Könyvkiadónál megjelent Thomas Mann: Novellák —, amelyet egészen ki sem lehet nyitni, a sorok végét és elejét csak kukucskálva lehet elolvasni, vagy ha az ember egy erőleyesebb mozdulattal mégis megkísérli kitárni, mindjárt szét is megy és hullanak belőle az ívek. S fűzve már csak — azt mondhatni — az élő magyar

költők versköteteit bocsátja közre a Szépirodalmi. Talán azért, mert kötve — a kis példányszám miatt is — nagyon drágák lennének? Vagy, mert »úgysem veszik meg őket, minek még egy kötést is beléjük fektetni«? Komolyan remélem, hogy ez utóbbi feltevést nem vallják, s csak az én »rosszindulatom« tétélezi fel. De mindenesetre tény, hogy már csak azért sem oly kelendők ezek a verseskönyvek, mert fűzöttek, s mert olyan szürke, egyhangú, jaj-észre-ne-vegyenek módon megbúvó a borítójuk, hogy a vásárlók valóban nem veszik észre őket. Igazán példát vehetne a Szépirodalmi akár az Új Magyarótól, mely a szovjet költőket (például: Iszakovszkij Válogatott versek) illő köntösben, félvázsonban, vagy legalábbis kartonálva bocsátja ki — és tegyük hozzá: ízlésesen. De még inkább példát vehetne a Magvetőtől; ennek verseskötetein látszik, hogy igazán szívvel-szeretettel adja őket az olvasó kezébe. Például Sipos Gyula versei, szépen kötve, külön borítóval, s a borítón Zádor István kifejező, a tartalomhoz simuló, finom, művészi rajzával csak úgy kínálja, kellett magát, szintűgy Nadányi Zoltán Aranypiros pillangója. Ide is írom címlap tervezőjének a nevét: Pap Klára — megérdemli. Az ilyen könyveket öröm már kézbe venni is. Biztos vagyok benne, hogy még üzletnek is jobb, amit a Magvető csinál — kevesebb versköte marad majd a Könyvterjesztő nyakán.

Át is csúsztam már a kötés, borítólapp művészi kivitélére. A követelményekkel mindenki tisztában van: legyen a tartalomhoz illő, kifejező, szép, vonzó.

Sorozataink kezdenek ízlésesek lenni. Általában egész vászonban jelennek meg (Lenin, Sztálin művei, A világirodalom klasszikusai, Jókai, Mikszáth, Móricz válogatott vagy összegyűjtött munkái), köntösük egyszerű, geometrikus díszítésű. S így van ez jól. Nekem tetszik a Móricz-köteteken az író dombornyomású arcképe is; kár, hogy az utóbb megjelent köteteknél durvul a kivitel, az arc finomabb részletei elmosódtak. Ezeknél a sorozatoknál csak egy baj van — eltekintve a Jókaitól, melyhez kevésbé komor színt is lehetett volna találni a sötétbarnánál —, az, hogy ahány kötet, annyiféle színárnyalatú, s gyakran annyiféle minőségű vászon. Különösen bántó ez a Móricz-sorozatnál, itt a tizenötféle kék tizenötféleképpen fa kul is. El kellene valami módon érni,

hogy a textilgyárak állandó minőséget gyártanak, mert ez az akaratlan tarkaság nagyon csúnya. S ha nincs olyan kék festék, amelyik nem veszti színét, akkor — szomorú szívvel —, de le kell mondanunk a kék kötetekről. Áll ez klasszikus költőink bibliofil kiadásaira is. Igen gyorsan fakulnak. Az aranyozásra is jobban kellene ügyelni, különösen a zöld nyersvászonba kötött klasszikusokról kopnik, porlik le igen hamar.

Nem tartom rossznak — éppen mert nehéz egyforma színű és minőségű vásznat kapni — az Orosz Remekírók sorozat megoldását; minden író más színt kap, a gerinc-címkék színei is jól összehangoltak — szépen, élénken hatnak kötetek a polcon. Csakhát itt is jó lenne, hogy az egyforma színek valóban egyformák lennének.

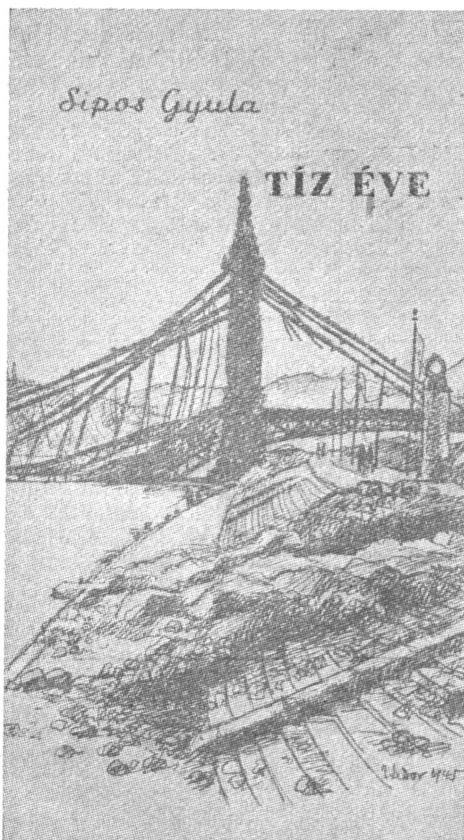
A Művelt Nép Könyvkiadó sorozatait már nehezebb megdicsérni. A Kultúra Mesterei sorozat fedelének stilizált rajzos megoldása nem csúnya, de nem is különösen vonzó. Pedig épp az ismeretterjesztő művek szorulásának rá — jellegüknel fogva — magukkal kellene több különösre. Úgy vélem, kapósabbak lennének

ezek a monográfiák, ha fedelükön annak a fényképét vagy festményreprodukcióját hordanák, akiről szólnak; olyasféle megoldást képelek, amilyen annak idején az Athenaeum novellás köteteié volt. Az is baj, hogy vékonyságuk miatt legtöbbjüket nem szabad kötve forgalomba hozni. Talán engedni lehetne a szabály merevségéből, hisz tartalmuk megérdemli a tartós külsőt.

Sehogy se tetszik nekem az Ember és Világ sorozatnak szecessziós félvászon kötése sem. A vászon a gerincen arra szolgál, hogy tartósabb legyen a kötés, azt, hogy ez a fedőlapnak majd a középig húzódjék — semmi sem indokolja. A század elején a mindenáron újat akadás vitte erre a megoldásra a kiadókat. Ma ez csupán pazarlás, szépek semmiképpen nem lehet nevezni, mert megbontja a címlap évszázadok kialakította nemes arányait.

A Műveltség Könyvtára sorozat kötetei sem csábíthatják az olvasókat. Nem az olcsó kivitel a baj — legyen is olcsó —, hanem a címlap merev és szürke kifejezőtelensége, unalmassága. Higgye el a Művelt Nép Könyvkiadó és a tervező Richter Ilona, hogy ha olyasféle fedőlapot rajzolna ennek a sorozatnak is, mint amilyent Halifman: A méhek című könyvének, még jobban szétkapkodnák a köteteket. Mert ez valóban szép és kifejező. Mind a sárga tónusú, a méh sejtjeit idéző fedőlapja, a jobb alsó sarokban a három finomrajzú méhecskével, mind az égszínkék alapszínű borítója a zsályára szálló, felnagyított és természetrajzi pontossággal megrajzolt és színevezett méhvel. A borító függőlegesen csíkozott gerince külön dicséretet érdemel. Legszebb kivitelű könyveink egyikeként tartom.

Ha már a borítóhoz értünk, hadd mondjam el, milyen jó, hogy ismét megjelent könyveinken. Nem, nem haszontalan ez, még akkor sem, ha idővel elrongyolódik és el kell dobni. Először is teret nyújt grafikusainknak, hogy izléses rajzzal vonzóbbá tegyék könyveinket. Milyen szép például a Jávorka-Csapody: Erdő, mező virágai-é, halványzöld alapon néhány sárga virág. Boór Vera munkája. Sokkal járult hozzá a könyv kedveltségéhez. Horváth Tibor: Ázsia művészete borítójáról (és fedeléről is) — ez is Richter Ilona munkája — szintén csak elismeréssel lehet szólni; a tompa szürke alapból kiugró kis plasztika fényképe egy szempillantás alatt megérteti, mit rejt a könyv. A Magyar festészet a XIX. században borítóján Barabás festményének színes reprodukciója is csábító ízelítő a műből. De a

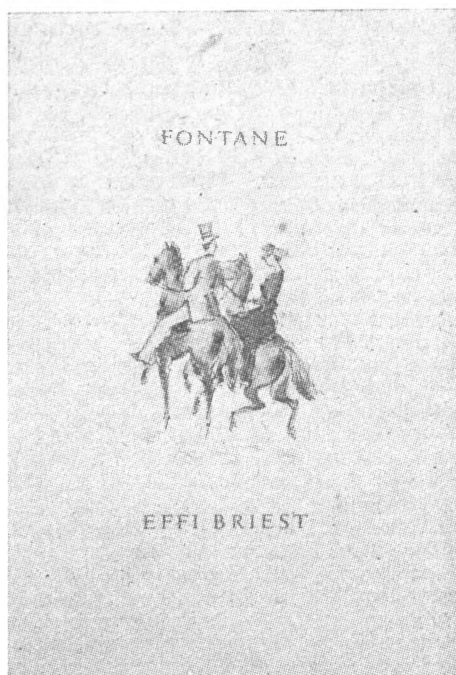

szépirodalmi munkákat is vonzóvá teszi a szép borító, hisz a fedőlapra magára — anyaga miatt — többnyire nem lehet színés rajzot nyomtatni, a borító pedig szinte kívánja ezt. S egy jó rajz — ha a grafikusban van elég alázat, s elsősorban nem önmagát akarja kifejezni, hanem az író művét — gyakran többet mond, mint a regény címe. Ilyennek tartom sok más között Csobány Kálmánét Tersánszky J. Jenő: A vándor című regényén, s Fontane: Effi Briest című regényének borítóján Kálmán Klaráét. Ez utóbbinak halvány, bánatos színei hozzásimulnak a regény hangulatához. Még sok szépet említhetnék, például Csillag Veráét Fielding: Jonathan Wild című könyvén; nagyon helyes volt a kortárs Hogarth rajzát felhasználnia.

Csak egy kevésbé sikerültet, a Laxness: Független emberekét; itt a fametszet-szerű rajz semmitmondó, s az ezt kereszttező hímnész-mintát utánzó szalag pedig fölösleges. Csergezán Pálnak bármelyik belső illusztrációja szebb, kifejezőbb lett volna, különösen az utolsó, mely mély szomorúságával, s bátor emberségével az egész regény hangulatát híven idézi.

De nemcsak ez a haszna a borítónak, hogy teret ad a regény címét támogató, az érdeklődést felkeltő rajznak — a borító belső fülén el lehet mondani néhány szót az íróról és a műről. Nagyon hasznos ez a könyv eladója és a könyvtáros számára, lehetővé teszi az értelmes ajánlást, de a vásárlónak is jó, könnyen tájékozódhat, s az olvasó is megtudhat legalább valamit az íróról — különösen, ha nincs a könyvben elő-, vagy utószó. Érthetetlen, hogy kiadóink gyakran kihasználatlanul hagyják ezt a lehetőséget, s nem adnak »fűlszöveget«.

A fedőlapok is egyre szebbek lesznek. Ma már ritkaság számba megy az olyan csúnyaság, mint Fegyin: Európa elrablásáé. Nem is értem, hogy sikereiet ez ilyenre: a felnagyított halványbarna zsákvászón utánzatot hatalmasra nyomott — mégis alig látható — otromba arany betűk, és sötétbarna gerincvászón; a színek ütik egymást és az egész semmit nem fejez ki. Milyen más például a német Die Märchen der Weltliteratur sorozat fedelét követő, de még azokénál is sokkal szebb Orosz mesék címlapja, F. Győrfy Anna orosz népi motívumokból összeállított, két tompa színben tartott fedőpapirosa. Ez valóban szöttek hatását kelti, anélkül, hogy valódi vászonnak akarna látszani. Szép a Röpülő páva, röpülő Csillag Vera tervezte arany-

nyomásos, stilizált rajzú fekete vászon kötése is, s Végh Gusztáváé is, Puskin Anyeginjén. A szépeket még soká sorolhatnám, de hely híján csak a kínai költők köteteit említem meg, stilszerűek, s az előzéklapokat is ötletesen hasznosítják.

Sommázva a dolgot: egyre gyakoribbak a szép és jó kötések, az kellene, hogy mindennapivá váljanak. Nem tudom, mi féle kánon vagy szabály írja elő például, hogy az ismeretterjesztő sorozatoknak — amelyeknek minden darabját más szerző írja más tárgyról — uniformizált kötésben kell megjeleníteniük, meghozzá az iskolás könyvek unalmát időzőben? Nem lenne elég, ha jellegükben volnának azonosak, de mindegyikük a tárgyat kifejező újra és újra megrajzolt kötésű? Azt hiszem, a fényképet is — s nemcsak portrét — bátrabban lehetne felhasználni borítónak, fedőlapnak. A vásznak is gazdagabbak lehetnének színekben, még mindig nagyon sok a különböző árnyalatú barna. A gerincvászontól elütő színű címkével — mint az Orosz Remekírók sorozatnál — ugyancsak kellemes változatosságot lehet elérni. S a szakemberek bizonyára tudják, mennyi más lehetőség áll még rendelkezésre.

Zolnay Vilmos

Egy vidéki könyvkiadónk

Szocialista könyvkiadásunk központja, de egyetlen »telephelye« is éveken át a főváros volt. Ez nemcsak adminisztrációs nehézkességet jelentett, de főként — igaz, akaratlan — elzárkózást is a vidék kulturális alkotó tevékenységével szemben, s ennek kifejlődését kétségtelesen hátráltatta. Nagyon időszerű volt az az intézkedés, amely életre segítette a Magyar Írók Szövetsége vidéki csoportjainak kiadóit: Debrecenben, Miskolcon, Pécsen és Szegeden. Ezeknek a kiadóknak az a feladata, hogy a hozzájuk tartozó országrész, tájegység népének irodalmi mondanivalóját közvetítse — az egész ország népének. Elsősorban tehát olyan kiadványokra készülnek, amelyek csak ott születhetnek meg és nem másutt.

A pécsi írócsoport irányításával működő kiadó, a Dunántúli Magvető célja — az ismert meghatározást »belföldi« viszonyokra alkalmazva —: dunántúli formában szocialista tartalmú művekkel gazdagítani az egységes magyar szocialista irodalmat. Hogy ez az elgondolás az egyes művekben mennyire valósul meg, annak bírálatára itt nincs helyünk (s lehetőségünk sincs — a művek ismeretének hiányában); most a kiadó működésének egészéről akarjuk röviden tájékoztatni olvasóinkat, a kiadási terv alapján.

A Dunántúli Magvető eddig megjelentette Pál József: *Dúdolgató*, Gáll István: *Garabonciás ének* című verseskötetét, Csorba Győző verses önéletrajzának első részét, az *Ocsúdó évek*-et és a dunántúli írók rövidebb prózai írásaiból szerkesztett antológiát, *Az első fejezet*-et, és Tatay Sándor régi és újabb, javarészt dunántúli tárgyú novelláit az *Ének a szőlő-hegyről* című kötetben. (Itt említjük meg, hogy a kéthavonként megjelenő *Dunántúl* című folyóirat már negyedik éve közli a dunántúli írók írásait.)

A kiadó ebben az évben további 12 kötet közreadását tervezi. Közülük nyolcnak az előkészítése befejezettnek tekinthető:

Takáts Gyulának — akinek *Az emberekhez* című verseskötetét nemrég adta ki a Szépirodalmi Könyvkiadó — 16 balatoni tárgyú verse jelenik meg, a közelmúltban elhunyt Kossuth-díjas festőművész, Egry József 16 balatoni rajzával illusztrálva, *Vízitükrök* címmel; e kötet kiadásának gondolata szép törekvés az országos színvonal és a tájjelleg összehangolására. A pécsi Szántó Tibor elbeszéléseinek válogatott kiadása lesz a *Triciklin* című kötet. A tanulmányirodal-

mat Galsai Pongrác: *A feledés hajósai* című könyve fogja képviselni; a tanulmányok a Nyugat írói közül a ma már kevésbé ismertekről szólnak. Ebben az évben várható még Orsi Ferenc egy mai tárgyú kisregényének és egy *Dunántúli népmesék* című gyűjteménynek megjelenése és még néhány kiadványé, amelyről később ad hírt a kiadó.

A Dunántúli Magvető a budapesti Magvető példáját követi — és az Írószövetség elgondolását valósítja meg — a fiatal tehetségek támogatásával; így kerül kiadásra a húszéves baranyai parasztköltő, Kalász Márton első verseskötete, a *Találkozás*.

Vidéki kiadóinknak, szűkebb hazájukban nem lévén szakkiadó, a nem-szépirodalmi művek gondját is vállalniuk kell. A pécsi kiadó pl. közreadja ifj. Kodolányi János népművészeti gyűjtését, a *Népi szöttek*-et.

A Dunántúli Magvető indulása tehát biztató ígért.

Új kiadóra túlsok terhet rakni nem helyes, meg kell várni, amíg a lektori apparátus fejlődése és egyéb előfeltételek megvalósulása lehetővé teszi a vállalható feladatok körének bővülését. Ezért most következő megjegyzéseink nem a kiadási terv hiányosságainak okvetetlenkedő bírálata, inkább csak gondolatok a vidéki könyvkiadás lehetőségeiről — a pécsi kiadó példáján keresztül.

Helyes elgondolás, hogy a vidéki kiadók elsősorban az élő, fejlesztendő irodalmi erőket mozgósítsák és viszonylag szűk keretükbe ezeket szorítsák bele, mert hiszen ami a múlt irodalmából érték, az már országosan elismert érték és új kiadása elvileg a nagy fővárosi kiadók dolga. A haladó hagyományok ápolása mégsem mellőzhető vidéken sem, sőt — bármily merésznek hangzik is — egyes hagyományok haladó voltának bebizonyítása éppen a vidéki kiadók számára volna szép feladat. Dunántúli volt a »deákos« költői irányzat képviselői közül az a három, akiknek életműve teljességében bizonyítanivalóan nem válhatik szocialista kultúránk elemévé, de részleteiben igen: latin klasszikusokon csiszolt szellemét Faludi Ferenc műfordításaiban a magyar irodalmi nyelv fejlesztésének szolgálatába állította, Révai Miklós a magyar nyelvtudomány javára fordította, Virág Benedek hazafias ódáiban csillogtatta; hárman egy válogatott kötetben is szépen képviselnék azokat a hagyományokat, amelyekbe az új dunántúli irodalom gyökeret ereszthet. Még

inkább áll ez Berzsenyire; ha őt ma valaki túlságosan »latinossnak« érezné, gondoljon arra, hogy Kölcsey viszont a »póriasságát« kifogásolta, azaz a verseinek latin formáján átütő dunántúli népi jelleget. A két Kisfaludy, Sándor és Károly, mint »földik«, kinek az ébresztő támogatását várhatják — szintén akár csak egy válogatott kiadás erejéig —, ha nem a dunántúli kiadóé? Romantikus költészetünk óriása, Vörösmarty, életének nagy részét a Dunántúlon töltötte, megérdemelné, hogy itt ne csak táblák őrizzék emlékét.

De lépünk túl a szépirodalom keretein — maga a kiadó bátorított fel rá. Illyés Gyula több írásával, elsősorban *A puszták népé*-vel ásta ki a dunántúli néplélekből, a dunántúli népi életformák mélyéről az elsüllyedt régi magyar népi élet maradványait. Hozzájuk hasonlókat az Ormánység, Vas és Göcsej népének szokásaiban, nyelvi és tárgyi emlékeiben is találhat a kutató (mint ahogy Berze Nagy János három kötetnyit talált, bizonyíték rá *baranyai gyűjtése*; míg Sebestyén Géza a pogánykort idéző regösénekeket, Kiss Géza a finnugor-kort őrző szavakat talált). Történelmi, néprajzi,

gazdaságtörténeti művek egész sorához akad a Dunántúlon anyag — a nemzeti-ségek népköltészetét itt csak épp megemlíthjük. De ha nagyobb kutató apparátust igénylő művekre nincs szerző, ösz-szefoglaló, »madártávlati« képet nyújtó helyismereti kiadványok szerkesztésére van lehetőség. Például maga Pécs, a kiadó székhelye, valóságos múzeum; múltjáról a közelmúltban rendezett pécsi művészeti hetek alkalmával előadás is hangzott el, *A kétezeréves Pécs* címmel — egy ugyanerről szóló, fényképekkel, hasonmásokkal, rajzokkal illusztrált könyvet bizonyára örömmel fogadna új olvasóközönségünk, amely számtalan jelet adta már a magyar történelem és a művészettörténet iránti érdeklődésének. Szinte szóról szóra igaz, hogy minden frissen ástott pécsi kút fenekéről az őskor, a római, a hun, az avar kor feltáruló emlékei néznek fel a ma emberére — ugyanígy él a Dunántúl több városának és vidékének népe olyan történelmi emlékek rétegei fölött és olyan hagyományok légkörében, amelyeknek korszerű, marxista értékelése, tudatosítása csak gazdagíthatja szocialista kultúránkat.

L. O.

Húsz év előtt halt meg Barbusse

Az első világháború alatt, 1916 augusztusa és novembere között egy párizsi újság, Gustave Téry Oeuvre-je, folytatásos regényt közölt. Ez volt ebben az időben a legnépszerűbb tárcaközlemény nemcsak Párizsban, de egész Franciaországban. S nemcsak irodalmi esemény volt, de politikai hatása is fordulatot jelentett.

A maga irodalmi alakját kereső emberi szenvedély hozta létre ezt a roppant hatású művet, s ez a szenvedély az élet szeretete, s a háború gyűlölete volt. Barbusse *A tűz* című regénye — mert erről van szó —, megrázó erejű képsorozatot rajzolt a háborúról, amikor még az égbolt kékjéből is vér permetezett alá és amikor a jobbak szíve szinte megkövült a fájdalomtól. A háborúról, amelyet csak azok magasztalnak — mert a bátor férfiak csak elviselik —, akik felmentő leve-lükkel vettek részt benne és a jólfutott kávéház sarkából írták ditirambusos verseiket, vagy cikkeikét. Senki sem érezte át jobban az első világháború borzalmait, mint írónk, aki barbusse-i lélekkel és temperamentummal nézte és élte át közvetlen közelből azokat. Hányszor még nem jelent lelki szemei előtt Verescsagin

borzalmas képe: *A háború apotheosisa*, amely koponyákból rak rettenetes csont-halmazt, melynek tetején károgó dögmadarak vijjogják a tömegmészárlás pane-girikumát. Naponként tapasztalta a vész pusztítását, mely elpusztította az ő nemzedékét, elpusztította ennek életét még akkor is, ha talán a gránátok megkímél-ték.

Barbusse gyalogos rajának Bertrand káplárja és bakái óriás szimbólumként szöktek elő a futóárok gödréből és, mint a sorban összekapaszkodva alvó két katonára, példázták a hadviselő nép mondhatatlan szenvedéseit. Ugyanekkor azonban példázták Barbusse nagy igazságát és reményét is: »*A háborút harmincmillió rab viseli, de a jövő az ő kezükben van.*«

A könyvet milliók olvasták Franciaországban, s csakhamar annak határain túl is, akik önmagukra leltek benne, keserű csalódásukra, sötét sorsukra, s egyszerűsre mind annak felismerésére, hogy a mások hulláján nyereszkeskedő kapitalizmus, az imperialista háború gyalázatát le lehet és le kell törölni a világ arcáról. Ráébredtek annak tudatára, hogy a háború nem valami alaktalan rém, elkerül-

hetetlen, általuk el nem hárítható, szinte a természeti katasztrófák erejével ráküzdülő vész, hanem megakadályozható és a jövő dolga jóvátenni a jelent.

Lenin 1919-ben így írt Barbusse-ről: »A forradalmi tudatosság a tömegekben mindenütt megfigyelhető növekedésének kiváltóképpen szemléletes bizonyosságát láthatjuk Henry Barbusse regényeiben, »A tűz«-ben és a »Világosság«-ban. Az elsőt már minden nyelvre lefordították és Franciaországban 230 000 példányban terjedt el. Azt mutatja be szokatlan erővel, tehetségesen, hűven, miképp válik egy egészen tájékozatlan, eszméktől és előítéletektől valósággal agyonnyomott polgár éppen a háború hatása alatt forradalmárrá.« Ugyanez évben jelent meg Barbusse újabb könyve, a »Világosság«, amely a francia kisváros, a kispolgári tömegekbe oltott revanche-szellemet mutatja be. Majd az »Egy frontharcos szavai«, amelyben a háborúellenes szervezkedés érdekében írott cikkeit gyűjtötte össze.

Amikor minden szemét könyv vevőt kap, az igazi irodalom a gazban elkallódik — ezt jól tudta Barbusse, ezért is, de méginkább, hogy felébressze a haladó-szellemű írók lelkiismeretét és a háborúellenes táborba sorakoztassa őket, létrehozta a »Világosság«-csoportot. A hasonló nevű lap- és könyvkiadót, mely egyideig olyan írókat tömörített, mint Anatole France, Georges Duhamel, Upton Sinclair, Sinclair Lewis, H. G. Wells, Blasco Ibanez, Georg Brandes, Izrael Zangwill, Stefan Zweig.

E csoport megbízásából Barbusse 1926 nyarán nálunk is járt. Megírta, hogy látta a falusi szegénység nyomorát, megtudta, hogy a földmunkás bére egyharmadát se teszi ki az ipari béreknek, hogy szervezkedniök sem szabad... A munkások elmondták neki, hogy 23 000 vas- és fém-

munkás volt látogatása idején minden kereset nélkül, hogy rettenetesen pusztít közöttük a tuberkulózis és a gyermekhalandóság. Megírta, hogy 70 000 budapesti embernek nincs rendes lakása, ezért selym-lőnek tízezrek nyirkos, sötét odúkban. Munkáspárt, szakszervezeti mozgalom olyan kezekben van, amelyek a kormánnyal paktálnak, eladják, elárulják a munkásokat.

1927 őszén lépett először a Szovjetunió földjére és látta meg a bolsevik forradalom nagy művét. Csakhamar megjelent »Sztálin« című műve, melyben minden írói képességét fölragyogtatja. A könyv korrajzi és társadalmi elemző része szociológiai tanulmányként is becsületére válik az írónak.

Utolsó moszkvai útja előtt írta meg könyvét Zoláról, a társadalmi regény nagy francia mesteréről, akire úgy tekintettek, mint a naturalizmus első képviselőjére. Kimutatta, hogy élete végén Zola maga is a realizmus felé hajlott és tiltakozott az ellen, hogy naturalistának bélyegezzék. Azért tárta fel a Zola-kérdést és egyben a naturalizmus problémáját, hogy megvédje saját művét, »A tűz«-et a naturalizmus vádjától. Főleg a készülő és kereső írókra szándékozott hatni, hogy kinőjjenek az öntudat nélküli naturalizmusból.

Halála, mely 1935 augusztusának végén Moszkvában érte, valóban világmozgalmat döntött gyászba. Bulganyin, aki a Szovjetunió Kommunista Pártjának nevében búcsúztatta, méltán hivatkozott Barbusse munkásságának világraszóló jelentőségére. Barbusse életművével valóban mindenkorra beírta magát a szocialista forradalom történetébe, hiszen egyszerre volt ellenfele a háborúnak és a fasizmusnak és nagyszerű egyéniségében egyesítette az író és a forradalmárt.

Katona Jenő

NEHANY ADAT A SZOVJET TANKÖNYVKIADASRÓL

Több mint 1800 tankönyv kiadását tervezik az 1955/1956. tanévre a Szovjetunió Szövetségi és Autonóm Köztársaságaiban, összesen mintegy 210 millió példányban. Ennek a mennyiségnek a 80%-át július 1-ig, a hátralévő 20%-ot pedig augusztus 1-ig kötelesek a könyvkiadók átadni a könyvkereskedelmi szerveknek. (Szovjetszkaja Kultura.)

Nemrég zajlott le az azerbajdzsan fővárosban a kiadó- és nyomdaipari vállalatok dolgozóinak két-napos értekezlete. Az Azerbajdzsan SZSZK művelődési miniszterének beszámolója szerint óriási fejlődést ért el a könyvkiadás a köztársaságban. Míg 1920-tól 1924-ig mindössze 231 könyvet adtak ki, hozzávetőleg másfélmillió példányban, addig 30 évvel később, vagyis az 1950 és 1954 közti években 4436 különféle könyvet adtak közre majdnem 42 000 000 példányban. (Szovjetszkaja Kultura.)

Az Indiai Köztársaságról rendezett kiállítást az idegennyelvű Irodalom Össz-szövetségi Állami Könyvtára Moszkvában. A bemutatott könyvek, folyóiratok, hírlapok, fényképek és egyéb dokumentumok a nagy indiai nép fejlődését, kultúráját és műveltségét szemléltetik. Szerepel a kiállításon a »Mahabharata« és a »Ramajana« orosz fordítása, továbbá Gandhi, Nehru művei. Külön tárlót szenteltek Rabindranath Tagore írói és költői munkásságának. Nagy érdeklődéssel szemléltek a látogatók a mai indiai írók alkotásait. (Szovjetszkaja Kultura.)

Az első orosz forradalom és a »Pátyomkin« cirkáló legénysége felkelésének 50. évfordulója alkalmából kiállítás rendeztek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi épületében. A kiállítás négy tárlója felidézi az 1905-ös forradalom nagy magyarországi visszhangját, az egykorú magyar sajtó megnyilatkozásait, valamint bemutatja az első orosz forradalomról írt szépirodalmi és ideológiai könyveket. (Sz. E. K.)

GONDOK és eredmények

A SOPRONI KÖNYVTÁRI ALBIZOTTSÁGRÓL

A soproni járási könyvtár, a járási tanács ellenőrzése alá tartozik, emellett azonban szoros kapcsolatban áll a városi tanáccsal is. A városi tanács népművelési állandó bizottsága mellett könyvtári albizottság is működik. Az albizottság elnöke egy városi tanácstag, tagjai a Sopronban működő könyvtárak vezetői, a szakmai titkár szerepét a járási könyvtár vezetője tölti be, tudományos munkatársa pedig a bányamérnöki kar könyvtár-vezetője. Az albizottság segítségével rendezték meg az ünnepi könyvhetet, részt vettek a járási könyvtár által rendezett szakmai tanfolyam ellenőrzésében, előkészítettek néhány apróbb rendezvényt. Az albizottság most egy sokszorosított tájékoztató kiadására készül a városban működő könyvtárakkal kapcsolatos tudnivalókról, utána összeállítják a város könyvtárainak központi folyóirat-címjegyzékét. Az albizottság minden ülését más-más könyvtárban tartja, így alkalom nyílik a közvetlen tapasztalatok kicserélésére is.

De nemcsak az albizottságon keresztül tartja a kapcsolatot a járási könyvtár a városi tanáccsal. A könyvtár vezetője gyakran készít írásbeli tájékoztatásokat a városi népművelési osztály számára és személyesen is állandó összeköttetésben áll velük. A városi tanács rendszeres anyagi támogatást — sajnos — nem nyújt a járási könyvtárnak, azonban minden lehető módon segíti a munkáját. A városi kultúrház épületében igen szép helyiségekben helyezte el a járási könyvtárat és most a kultúrház nagyarányú átalakítása alkalmával új, nagy olvasótermet ad a könyvtárnak és be is rendezi számukra.

Az albizottság munkájának eredménye az is, hogy a járási könyvtár kapcsolata a város többi könyvtárával igen jó. A két egyetemi könyvtár (bányamérnöki és erdőmérnöki kar) jelentős támogatást ad a kisebb könyvtárak munkájához. A bányamérnöki könyvtár vezetője állandó kapcsolatban áll a járási könyvtár munkatársaival. A város könyvtárjai közül jelentős még a Berzsenyi gimnázium könyvtára és a Liszt Ferenc Városi Múzeum könyvtára.

Mindkét könyvtár hozzáférhető a város dolgozói számára is. Ezeken kívül még néhány iskolai könyvtár és kb. 50—60 üzemi szakszervezeti könyvtár működik Sopronban, többnyire társadalmi munkában dolgozó könyvtárossal. Csak két-három nagyobb üzem rendelkezik főhivatású könyvtárossal. A járási könyvtár segítsége leginkább a kis könyvtárakban érvényesül, mert állandóan látogatják, támogatják ezeket a kisebb könyvtárakat. Számukra színvonalas szakmai tanfolyamot is rendeztek az elmúlt oktatási évadban, a tanfolyam végeztével 16 könyvtáros kapott bizonyítványt. A vizsgák elnökségében és ellenőrzésében részt vett a városi tanács is és a tudományos könyvtárak munkatársai is, akik elismeréssel nyilatkoztak a járási könyvtár oktató tevékenységéről.

Körtés Júlia

AZ OLVASÓK NEVELÉSÉRŐL

Volt egy olyan olvasónk, akit a legtöbb könyvtáros szívesebben látna a könyvtártól távol. Ritkán vitt könyvet, de még ritkábban hozta vissza, ha visszahozta, gyakran piszkos és rongyos volt a könyv. Mindenáron szorgalmas, pontos, rendes olvasót szeretünk volna nevelni belőle, de ez nagyon nehezen ment. Eleinte egyéni beszélgetéssel próbálkoztam, majd szigorúan megbüntettük. 20—30 forint késedelmi díjat is fizettünk. Később a faliújságban is megbíráltuk, a taggyűlés és az üzemi bizottság elé is elkerült az ügye, eredmény azonban alig mutatkozott. Más módszert is megpróbáltunk: valahányszor könyvért jött, dicsérni kezdem valamelyik jelenlevő jó olvasót a pontosságáért, rendszertettségért. Ebből neki is értenie kellett volna, de sajnos, nem így történt.

Egy alkalommal a SZOT-tól járt nálunk valaki, az olvasókról érdeklődött. Hirtelen ötlettel az éppen jelenlevő rossz olvasónkat kezdem dicsérni és sok jót mondtam róla. Nem lehet lenni azt a meglepett arcot, amit a mi hanyag olvasónk vágott. Nem szólt semmit, csak nagyot nyelt. Nemsokára olvasónk egyre sűrűbben tért be a könyvtárba, egyre kevesebb hibát követett el, lassan egyik

legszorgalmasabb és legpontosabb kölcsönzőnk lett. Később nevetve mesélte nekünk, hogy milyen lelkiismeretfurdalása volt az alaptalan dicséret miatt és elhatározta, hogy a meg nem érdemelt, de előlegezett bizalmat meg fogja hálálni. Valóban teljesen megváltozott, azóta is több új olvasót szerzett könyvtárunknak. Ez azt bizonyítja, hogy minden olvasót más és más módszerrel kell nevelni, s bevált receptek helyett gyakran új és új módokat kell a könyvtárosnak kitalálnia.

Nánási Tibor

SAJÁT KÖNYVKÖTŐT A MEGYEI KÖNYVTÁRAKNAK

A Baranya Megyei Könyvtárban több mint négyezer könyv fekszik hasznavehetetlenül, mert kötésük elrongyolódott. Természetesen a legjobban propagált, legkeresettebb, tehát a legfontosabb könyvekről van szó. Javításuk állandóan folyik, számuk mégis egyre nő. Mi ennek az oka?

Vizsgáljuk meg a karbantartás anyagi lehetőségeit egyetlen félév viszonylatában. 1954 első és második negyedévében összesen 36 ezer forint állt a könyvtár rendelkezésére e célra. Ebből az összegből — egy könyv kötését 25 forinttal, egy folyóiratét 50 forinttal számítva — 1200 könyv és 100 folyóirat-kötet bekötése volt fedezhető.

Ugyanezen idő alatt a könyvforgalom kerekén 350 ezer kötetre rúgott. Ha a megrongálódott könyvek számát csak 1 százalékban állapítjuk meg, azaz 3500 kötetben, akkor kiderül, hogy a rendelkezésre állott összeg a szükséges javítások felének elvégzésére sem volt elég. A helyzet azóta súlyosbodott, mert az e célra fordítható költségvetési keret időközben a felénél kevesebbre csökkent, ugyanakkor a könyvforgalom félévi átlaga 350 ezerről kerekén 500 ezerre emelkedett. Nyilvánvaló, hogy egyre több fontos könyv fog a forgalomból kiesni.

A javítási költségek fenti számvetése arra a két esetre vonatkozik, amikor a munkát idegen könyvkötő kapja meg: vagy állami vállalat, vagy magánvállalkozó. Az állami vállalat sem határidőt, sem árajánlatot nem ad, megrendelést csak nagyobb tételben fogad el, ezért hetekig kell gyűjteni a sérült könyveket, újabb néhány hét maga a javítás, tehát ha egy könyv javításra kerül is, az adminisztrációs munkákat is számítva, egy-másfél havi átmeneti kieséssel kell számolni, — a jelenlegi körülmények közt elkerülhetetlen végle-

ges, vagy bizonytalanul hosszú tartamú kiesésről most nem beszélve.

Mindezt a könyvtár az illetékes szervektől állandó könyvkötő alkalmazására kért engedélyt: státuszt, s a következő számvetéssel támogatta a kérést:

Egy állandó, státuszbeli könyvkötő teljesítménye egy félév szűken számított 140 munkanapján — naponta átlag 17 könyv bekötését számítva — 2300 könyv, illetve folyóirat volna. Ugyanezért a munkáért idegen könyvkötővel végeztetve 65 ezer forintba kerülne. Mibe kerül ezzel szemben a státuszbeli könyvkötő alkalmazása és munkája?

Fizetése (havi 1200 Ft) . . .	7 200 Ft
Géphasználat (havi 200 Ft)	1 200 Ft
Anyag	10 000 Ft

Összesen: 18 400 Ft

Ezt az összeget kerekítsük ki üzemeltetési, SZTK stb. költségek beleszámításával 25 ezer forintra: ennyibe kerülne 2300 kötet bekötése — szembeállítva az idegen könyvkötőnek fizetendő 65 ezer forinttal (amelyre különben sincs fedezet).

Az állandó könyvkötő alkalmazása mellett szól az is, hogy a kisebb mértékben sérült könyveket azonnal megjavíthatná, s így megelőzhető volna a további, súlyosabb rongálódás — ugyanez idegen könyvkötővel bajosan végeztethető el. Megtakarítást jelentene különböző könyvtári kellékek (dobozok, kartonok, dekoráció stb.) házi készítése is.

A könyvtár kérése eddig nem teljesült.

Erdemes volna a megyei könyvtárak e téren szerzett tapasztalatait összegszerű kimutatásban összefoglalni és kiszámítani, vajon az észszerű gazdálkodás követelményeit mi elégíti ki jobban: meggyenként egy státusznak megtakarítása-e, vagy külső könyvkötők mellőzése?

L. O.

EGY FALUSI KÖNYVTÁR HARCÁ A ZUGKÖNYVTÁRAK ELLEN

Könyvtárunknak, a rábacsanaki népkönyvtárnak már 1953-ban 313 olvasója volt és a havi kölcsönzések száma az 500 kötet fölé emelkedett. Azonban nem elégedtünk meg a mennyiségi eredményekkel, a könyvtári munkát minden területen meg akartuk javítani. Észrevettük, hogy régi olvasóink közül többen elmaradtak a könyvtárból: Ki kellett derítenünk, miért nem olvasnak, vagy ha ol-

vasnak — mert ez valószínű volt —, honnan veszik a könyvet. Az iskola adta az ötletet az elinduláshoz. Az iskolában ellenőrizni tudjuk a gyermekek olvasmányait. Minden iskolás gyermek a felső tagozatban már vezet olvasási naplót és az irodalmi szakköri órán beszámol az előző hét olvasmányairól. Nemsokára érdekes dolgok derültek ki az olvasmányok ellenőrzésénél. A könyvtári nyilvántartás szerint minden tanuló elolvasta az előírt könyveket, de a beszámoló alkalmával néhány adós maradt a válaszokkal. Kérdéseimre azután kiderült, hogy olvasnak, de nem könyvtári könyvet. Az is kiderült, hogy a könyveket az »intéző úrtól« kapták. Komolyan utánanéztünk a könyvforrásoknak, s valóban több ilyen »intéző urat« is találtunk a faluban, akik a könyvtárból kimaradt olvasóimkat bőségesen ellátták »lelki táplálékkal«. Az iskolás gyermekek adataiból összeállítottam a zugkönyvek címeit és terjesztőinek adatait. Az iskolában aránylag könnyen ment ennek a metelynek a kiirtása, a felnőttek körében azonban sokkal lassabban mutatkozott munkánk eredménye. A vezetésem alatt működő 14 tagú irodalmi kör, amelynek tagjai mind komoly, 35—50 év közötti parasztemberek, adott a legtöbb segítséget munkánkhoz. Ők gyűjtötték össze a legtöbb idegen könyvet, derítették fel a zugkölszöveket. A ponyva- és selejtirodalom 8 terjesztője között 5 társadalmilag »deklarszált« elem volt. Miután lepleztük őket, rövidesen megszűnt tevékenységük, tapasztalatunk szerint sikerült községünkben a ponyvák olvasását és terjesztését kiküszöbölni.

Varga József

A KECELI OLVASÓKÖRÖKRŐL

Az elmúlt télen az Irodalmi Újságban figyelemmel kísértem a »Rossz asszony«-vitatát és az olvasóimnak is meséltem róla. Sikerült az asszonyok érdeklődését felkeltenem és minden kölcsönzés alkalmával többen meg is kérdezték, hogy megjött-e már a Rossz asszony. Májusra megérkezett a könyv a könyvtárba. Mindenki elsőnek szeretne volna elolvasni. Ekkor arra gondoltam, hogy

összehívom az asszonyokat és felolvasom nekik a könyvet. Az MNDSZ-gyűlésen is elmeséltem pár szóval a könyv tartalmát és meghívtam mindenkit a könyv felolvasására. A felolvasás két és fél óráig tartott, egyes részeit kivonatoltan ismertettem. Ötvenen voltak és figyelmesen vighallgattak. Utána vita következett, sőt, mint később hallottam, kint a határban is elmesélgették másoknak is a hallottakat. Sokan iratkoztak be a könyvtárba később azzal, hogy szölkötözés vagy szüret közben mesélték az asszonyok a Rossz asszonyt, amelyet ők is szeretnének elolvasni. A siker arra ösztönzött, hogy új felolvasnivalót keressék. A következő olvasmány Karinthy Ferenc »Ezer év« című riportja volt. Ezt is először az MNDSZ-ben olvastam fel. A híre az egész faluba eljutott. Nemsokára egy idős asszony azzal állított meg, hogy ők is szeretnék meghallgatni, de náluk senki sem tud szépen olvasni. Azonnal felajánlottam, hogy elmegyek, csak arra kértem, hogy hívja meg a szomszédokat is. Az első alkalommal a férfiakat átküldtük a szomszédba kártyázni, 16 asszony előtt olvastam fel az Ezer évet. Az asszonyok természetesen elmesélték a férjüknek a tartalmát, legközelebb szemrehányással fogadtak a férfiak, hogy ők is szívesen hallgatták volna a felolvasást. A végén már keveselték hallgatónk a heti egyszeri összejövetelt, nem akartak a következő folytatásra egy hétig várni. Mindig este fél 7-kor kezdtem a felolvasást és sokszor 10 órakor kerültem haza, mert állandóan újabb és újabb fejezet felolvasását kérték.

Néha a kultúrotthon igazgatója is eljött a felolvasásra és a fényképészszakkör vezetőjével felvételeket is készítették. A képeket a kiállításokon is felhasználtam, sokan ebből is tudomást szereztek az összejövetelekről. Meg kell azt is jegyezmem, hogy a kultúrotthon igazgatója kéresemre a világító anyagot is megfizette a felolvasások színhelyén. Most már csak az az egy nehézségünk van, hogy a felolvasás az én személyemhez kötött. Remélem, a jövő télen ezen is tudunk segíteni.

Vető Györgyné

A csehszlovák közművelődési könyvtárak zenei osztályának munkájáról igen érdekes cikket közöl a Knižovna. Ismerteti az osztály működését, beszél a zeneművek és zenéről szóló irodalom állományáról. Különösen hangsúlyozza a könyvtárak lemeztárának fontosságát, valamint a helyi zeneiskolákkal való szoros együttműködést. Ismerteti továbbá a zeneművek jelzetelesét, katalogizálását. A cikk megemlíti, hogy a prágai Városi Közművelődési Könyvtár zenei osztálya egyedülálló Közép-Európában. Állománya igen gazdag és változatos, mintegy 90 ezer zeneművet

és a zenéről szóló könyvet tartalmaz, mind a cseh és szlovák, mind pedig a világ klasszikus és modern zeneirodalmából.

A putnoki Járási Könyvtár irodalmi fejtőrt állít össze az ifjúsági és a felnőtt olvasói számára. A fejtőrkérdéseit csaknem teljes egészében a februárban megalakult ifjúsági és felnőtt »Könyvtári Tanács« tagjai állították össze, akik egyébként is nagy segítséget nyújtanak a könyvtár minden munkájához. (Kiss Lászlóné.)

ESEMÉNYNAPTÁR

1705. szeptember 13-án halt meg **THÖKÖLY IMRE**, aki I. Lipót császár ellen vezette a kurucokat 1678-ban »leküzdeni a lelki és testi szabadságtalanságot« és a »közjót segíteni« jelszóval. Ekkor már támogatta őket az erdélyi fejedelem, a török, sőt XIV. Lajos francia király is. Az elkeseredett lakosság mindenütt szabadítóként üdvözölte a kurucokat és az erdélyi határszélről a Garamig, az egész ország Thököly uralma alá került. A török biztatására Thököly felvette a fejedelem címet. Lipót császárt megdöbbenetette a kurucok gyors és váratlan sikere, tehát engedményeket tett a magyar uraknak, akik ezért a kétesértékű engedményekért megbékültek a császárral. Thököly tudta, hogy Lipót nem adta fel gyarmatosító szándékát: ő nem engedett. Bízott abban, hogy a török segítségével felszabadíthatja egész Magyarországot a Habsburg-uralom alól. De éppen törökbarátsága miatt a nép egyre inkább elfordult tőle és a magyarországi török uralom hanyatlásával Thököly fejedelemsége is összeomlott. Thököly elmenekült és emigrációban halt meg.

Angyal Dávid: Thököly Imre, Bp. 1888—9. I., II. Franklin, 290, 292 o.

1897. szeptember 24-én született **PAP KÁROLY** író. Életében és írásaiban egyaránt mindvégig magányos lázadó maradt. A proletárdiktatúra idején beállt a Vörös Hadseregbe, s Murakeresztúr városparancsnoka lett. Ekkor derült ki, hogy nem öntudatos forradalmár, hanem polgári lázadó, ábrándos anarchista. Az ellenforradalom megbüntette; sok hányattatás, nyomor után jutott el oda, hogy felfigyeltek rá. Egy időben Móricz Zsigmond köréhez tartozott, aki nagyon sokra becsülte különös, egyéniféle tehetségét. Ot is, mint annyi mást, a fasiszmus pusztította el. Pap Károly ráncmaradt életműve értéke irodalmunknak: műveinek céltudatosan elemző, határozott erővel ábrázoló, de líraián meleg és sugárzóan eszméi realizmusából sokat tanulhatnak mai fiatal íróink. Élete végéig a szegények, az elnyomottak, a megalázottak oldalán állt és tántoríthatatlanul harcolt a szabadságért.

Pap Károly: *A hárszobor*, 1954. Szépirod. 259 l.; —: *A szűzesség fátyala*, 1946. Athenaeum, 339 l.; —: *A nyolcadik stáció*, é. n. Révai, 220 l.; —: *Azarel*, 1937. Nyugat, 232 l.; —: *Megszabadítottál a haláltól*, 1932. Nyugat, 160, 159 l.

1945. szeptember 25-én halt meg **BARTÓK BÉLA**, Kodály Zoltánnal együtt az új magyar zene megteremtője, világviszonylatban is egyike a modern zene legnagyobb mestereinek. Bartók zenei munkásságát magyar népdalok, parasztdalok gyűjtésével kezdte meg. A magyar népdal gyűjtése és tanulmányozása felkeltette érdeklődését a magyarral szomszédos népek zenéje iránt is. Népdalkutató munkái új, ismeretlen területeket tártak fel és felbecsülhetetlen értékűek a tudomány számára. Műveiben a szomszéd népek népzenejének elemei testvéri közösségekben forrnak harmónikus egy-ségbe. A népet, a szabadságot szerető, az őszintén demokratikus Bartók zenéjéből ki-csendült az imperializmus korának minden szenvedése, minden nyomorúsága. Izzó szenvedéllyel gyűlölte a fasiszmus minden megnyilatkozását. Visszavonhatatlanul elidegenedett kora magyar társadalmától: 1940-ben önkéntes számkivetésbe ment Amerikába. Ezekben az éveiben zenéje visszatükrözi mindazt a vívódást, küzdelmet, amelyet magányosan, segítőtársak és remény nélkül vívott. Még megértte Magyarország felszabadulását, de már nem tudott hazajönni. Idegenben halt meg. Haladó művészete azonban az egész világ zeneművészetének kincse, nekünk, magyaroknak pedig, zenei kultúránk legmagasabb csúcsa.

Molnár Antal: *Bartók művészete*. Emlékezésekkel a művész életére. 1948. Rózsavölgyi.; **Demény János**: *Bartók élete és művei* 1948. Bp. Szlov. Irod. Int.; **Bartók Béla** (levelek, fényképek, kéziratok, kották, összegyűjtötte: Demény János) I. kötet, 1948. Művészeti Tanács, II. kötet: 1951. Művelt Nép, III. kötet: 1955, Zeneműkiadó.

Összeállította: **Vajda Pál**

Lévay József emlékesttel zárta az Önnepi Könyvhétet Sajószentpéter község. A »Mikes« című költemény szerzőjéről Kordos László, a Borsod Megyei Könyvtár munkatársa emlékezett meg, a helyi tanács elnöke pedig megkoszorúzta a »lőtő szülőházán elhelyezett emléktáblát. Ugyanekkor nyitották meg a könyvtár új olvasótermét is, melyet a közéleti és járási tanács, valamint a Megyei Könyvtár segítségével rendeztek be és borsodi népművészeti anyagokkal díszítettek. (Gyűri Erzsébet.)

Shakespeare »Szentivánéji álom« című darabja bemutatásának 360. évfordulója alkalmával kiállítást rendezett az Országos Széchényi Könyvtár a bejáratú folyosóján. (O. Sz. K.)

»Bolgár irodalom magyar nyelven 1945—1954.« címmel bibliográfia készült az Országos Széchényi Könyvtár bibliográfiai osztályán. Ez a bibliográfia lesz az első darabja a »Népi demokrácia« irodalma« című sorozatnak. (O. Sz. K.)

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLÓGIAI-POLITIKAI IRODALOM

A politikai gazdaságtan tankönyve. Népszava, jún. 23. (Buza Márton.)

Lord Russell: A horogkereszt rémtett. Természet és Társadalom, június. (Makai György.)

ISMERETTERJESZTŐ ÉS TUDOMÁNYOS IRODALOM

Atom. Élet és Tudomány, júl. 6.
Bouissounouse, Janine és Villefosse, Louis de: Tavasz a Dunán. Magyar Nemzet, jún. 17. (Bajomi Lázár Endre.)

Hille Alfréd: Repülési meteorológia. Élet és Tudomány, júl. 6. (Zách Alfréd.)

Jávorka—Csapody: Erdő-mező virágai. A magyar flóra színes kis atlasza. Élet és Tudomány, jún. 29. (Toma Adam.)

Katona—Simon—Varga: A rigmusköltészet. Népművelés, június. (Szűts László.)

Kisch, Egon Ervin: Kalandozások öt világrészben. Uj Hang, június. (Faragó Vilmos.)

Kodály Zoltán: A zene mindenkié. Irodalmi Ujság, jún. 18. (Csobádi Péter.)

Komlós Aladár: Reviczky Gyula. Irodalmi Ujság, jún. 25. (Lukácsy Sándor.)

László—Bencsik Sándor: Egy táncsoport útnak indul... Táncművészet, június. (Varga Imre.)

Lipin—Belov: Az ékírás regénye. Uj Világ, jún. 9. Élet és Tudomány, júl. 6.

Nagy Péter: Mérlegen. Magyar Nemzet, júl. 2. (Sós Endre.)

Obrazcov: Hivatásom. Uj Hang, június. (Görgei Gábor.)

Somogyi fánkok. Népművelés, június. (László—Bencsik Sándor.)

Sós Endre: Cervantes. Irodalmi Ujság, jún. 25. (Kárpáti Aurél.)

Schram Ferenc: Magyar népballadák. Uj Zenei Szemle, június. (Kárpáti János.)

Szabó Ede: Andersen. Uj Hang, június.

Temesi—Rónai—Vargha: Anyanyelvünk. Dunántúl, 12. szám. (Fábián István.)

SZÉPIRODALOM

Aragon: A bázei harangok. Művelt Nép, jún. 19. (Gellért Gábor.)

Asztalos István: Fiatal szívvel. Alföld, május—június. (Balogh László.)

Boldizsár Iván: Reggeltől reggelig. Művelt Nép, jún. 26.

Csorba Győző: Ocsudó évek. Dunántúl, 12. szám. (Albert Gábor.)

Darázs Endre: Tűzek tánca. Szabad Nép, jún. 8. (Simon István.)

Darvas Szilárd: Tréfás kalauz. Magyar Nemzet, júl. 18. (Csobádi Péter.)

Deveserl Gábor: Három hét — egy esztendő. Művelt Nép, jún. 12.

Az első fejezet (novellák). Dunántúl, 12. szám. (Vörös József); Művelt Nép, júl. 3.

Emberavatás (novellák). Irodalmi Ujság, jún. 18. (Földes Anna.)

Fegyin: Európa elrablása. Uj Világ, jún. 9. (Aba Iván); Esti Budapest, jún. 13. (Faragó Vilmos.)

Fielding: A néhai nagy Jonathán Wild úr élet-története. Alföld, május—június. (Schulek Mátyás.)

Füst Milán: Őszi vadászat. Művelt Nép, jún. 12.; Népszava, jún. 14. (Bogáti Péter.)

Gádor Béla: Nehéz szatirát írni. Magyar Nemzet, jún. 18. (Csobádi Péter.)

Gerő János: Viharban született. Uj Hang, jún. (Debrecei Pál.)

Groszman: Egy szerelem története. Szabad Nép, jún. 8. (Diószegi András); Uj Világ, jún.

9; Magyar Nemzet, jún. 12. (Czibor János.); Esti Budapest, jún. 13. (Illés Jenő); Népszava, jún. 23. (Nádass József.)

Gyárfás Miklós: Visegrádi pofonok. Uj Hang, június. (Debrecei Pál.)

Hegedűs Géza: A sötétség utolsó órái. Csillag, június. (Faragó Vilmos.)

Heltai Jenő verses játéka. Magyar Nemzet, jún. 12. (Rónai Mihály András.)

Jobbágy Károly: Feltámadás. Irodalmi Ujság, jún. 18. (Diószegi András); Művelt Nép, jún. 26. (Eörsi István.)

Kiss Tamás: Hajnal hasad. Magyar Nemzet, jún. 12.

Kocsetov: A Zsurbin-család. Alföld, május—június. (V. Nagy Albert.)

Kovács Lőrinc: A nagy virradat. Magyar Nemzet, jún. 12. (Hámori Ottó); Népszava, jún. 12. (Reményi Béla.)

Kuczka Péter: Jónapot. Irodalmi Ujság, júl. 2. (Keszi Imre.)

Laxness: Független emberek. Szabad Nép, jún. 11. (Ungvári Tamás.)

Mann, Thomas: Novellák. Nők Lapja, jún. 9. (Lányi Viktor.)

Mesterházi Lajos: Tanúság. Uj Hang, június. (Faragó Vilmos.)

Mikszáth Kálmán: Akli Miklós. Művelt Nép, június 19.

Multatuli: Max Havelaar. Irodalmi Ujság, jún. 25. (Gábor György.)

Nadányi Zoltán: Aranypiros pillangó. Magyar Nemzet, jún. 18. (Kormos István.)

Nagy Lajos: A menekülő ember. Alföld, május—június. (Kardos Pál.)

Nemes László: A fölösleges ember. Művelt Nép, jún. 19. (Varga Domokos.)

Németh László: Bűn. Alföld, május—június. (Bata Imre.)

Pál József: Dudolgotó. Uj Hang, június. (Abody Béla.)

Palotai Boris: Onnapi vacsora. Szabad Nép, jún. 7. (Földes Anna); Művelt Nép, jún. 12; Uj Hang, június. (Komlós János.)

Pratólini: Szegény szerelmesek krónikája. Magyar Nemzet, jún. 10. (Varga Imre); Művelt Nép, jún. 26. (Illés Jenő.)

Reményik Zsigmond: Büntudat. Alföld, május—június. (Juhász Béla.)

Rideg Sándor: A tükrösszívű huszár. Művelt Nép, jún. 12.

Sándor András: A nyugtalan ember. Csillag, június. (Diószegi András.)

Sarkadi Imre: Gál János útja. Alföld, május—június. (Székelyhidi Agoston.)

Sipos Gyula: Tíz éve. Uj Hang, június. (Komlós János.)

Szabó Pál: Legények vagyunk. Irodalmi Ujság, jún. 11. (Cseres Tibor.)

Szabó Pál: A nagy temető. Alföld, május—június. (Fur Lajos.)

A szovjet költészet antológiája. Művelt Nép, jún. 12. (Rákos Ferenc.)

Tatay Sándor: A Simeon-ház. Magyar Nemzet, jún. 8. (Szabó Pál); Művelt Nép, jún. 19.

Tersánszky J. Jenő: A vándor. Művelt Nép, júl. 3.

Thury Zoltán: Egy arany. Alföld, május—június. (Kovács Kálmán.)

Tien C sien: Egy kordé története. Uj Hang, június. (Debrecei Pál.)

Túl a Tiszán. Tiszántúli frók antológiája. Alföld, május—június. (Tóth Béla.)

Várnai Zseni válogatott versei. Csillag, június. (Bölni György.)

Vészi Endre: Ketten hazafelé. Szabad Nép, jún. 10. (Héra Zoltán); Irodalmi Ujság, jún. 11.

(Mesterházi Lajos); Népszava, jún. 14. (Rajki András.)

Bárany Tamás: Rákóczi zászlai. Irodalmi Újság, jún. 18. (Ungvári Tamás.)

Frajerman—Zajkin: Golovnyin kapitány élete és kalandjai. Nők Lapja, jún. 9.

Illés Béla: Fegyvert s vitézt énekek. Alföld, május—június. (Bajkó Mátyás.)

Illyés Gyula: A csodafurulyás juhász. Csillag, június. (Béládi Miklós.)

Kis gyermekek nagy meséskönyve. Szabad Nép, jún. 11. (Diószegi András.)

Kolozsvári Grandpierre Emil: A törökfejes kopja. Irodalmi Újság, júl. 2. (Szabó Ede); Népszava, jún. 21. (Antal Gábor.)

Komáromi János: Esze Tamás a mezítlások ezredese. Alföld, május—június. (Rácz István.)

Lengyel Balázs: Ezüstgaras. Alföld, május—június. (Irinyi Károly); Új Hang, június. (Almási Miklós.)

Marsak: Erdel vendég. Művelt Nép, jún. 12. (Vámosi Pál.)

Mészöly Miklós: Hétalvó puttynyocská. Csillag, június. (Tatay Sándor.)

Móricz Zsigmond: Pipacsok a tengeren. Alföld, május—június. (Vass József.)

Nagy István: A mi lányaink. Alföld, május—június. (B. Esik Nóra.)

Osztrovszkij: Az élet lángja. Művelt Nép, jún. 3. (Vámosi Pál.)

Thury Zsuzsa: Zalai nyár. Magyar Nemzet, jún. 8; Új Hang, június. (Lóránt Endre.)

A vörös lobogó alatt. Szabad Nép, jún. 17. (Máté György); Szabad Ifjúság, júl. 1.

Thomas Mannról. — Thomas Mann 80 éves. Természet és Társadalom, június; Bernáth István: Thomas Mann és a színház. Színház- és Filmművészet, június.

Thomas Mann: Vázlat Csehovról. Csillag, június.

Sóter István: Irodalomtörténetírásunk és élő irodalmunk. Csillag, június.

Szigeti József: Lukács György filozófiai életműve. Csillag, június.

Lengyel Géza: Ady és a színház: Színház- és Filmművészet, június.

Veres Péter: Ami a számadásból kimaradt. Irodalmi Újság, jún. 18.

Néhány megjegyzés a népi írók »vitéz«-jához. Alföld, május—június.

Schillerről. Kónya Lajos: Schiller. Csillag, június; Mihályi Gábor: Schiller, a drámaíró. Alföld, május—június.

Darvas József: A márciusi határozat és a kulturális forradalom feladatai. Népművelés, június.

Kodolányi János: Emlékezés Móricz Zsigmondra. Dunántúl, 12. sz.

Kisfaludi Sándor: József Attila nyomában Ocsódón. Jászkunság, április.

Ortutay Gyula: A munkásosztály népköltészete. Szabad Nép, jún. 20.

Kölli Miklós: Iszakovszkij verseiről. A hetköznapiak csodáinak költője. Szovjet Kultúra, június.

Bogáti Péter: Az Onnepi Könyvhét néhány tanulsága. Népszava, jún. 19.

Osszeállította: Bán Gézáné

Az amerikai életforma siralmas következményéről hű képet adnak az Egyesült Államokban közzétett statisztikai adatok is. Washingtoni hivatalos jelentés szerint az Egyesült Államokban kilencmillió ember szenved idegbanban, és egyre nő az örültek száma is. Ezen ötöt ezer ember betegszik meg nemibajban. Egy év alatt 1 750 000 embert állíttanak bíróság elé, és az öngyilkosságok száma 17 000. Az egyik legnagyobb amerikai közvéleménykutató intézet adatai szerint 72 millió amerikai egész életében egyetlen könyvet sem vásárolt. (Békehrádó.)

□

»A könyvtárak feladatai a mezőgazdaság szocialista átszervezése és a termelés további fellendítése érdekében« címmel módszertani útmutatót adott ki az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztálya.

□

Az üzemi könyvtárosok és a budapesti kerületi könyvtárak dolgozói részére a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztálya június 17-én értekezletet rendezett. Ezen az értekezleten részt vett a SZOT kultúrnevelési osztályának munkatársa, Nyíri Zoltán elvtárs is, aki a kerületi könyvtárosok feladatairól, a kerületi könyvtárak és az üzemi könyvtárak együttműködéséről tartott előadást. (Sz. E. K.)

□

Az Onnepi Könyvhét alkalmából Tiszanánán rendezett könyvkiállítást a közszeg lakói közül több mint ötszázan tekintették meg, sokan vásároltak könyvet is. A könyvhét ideje alatt megtartott olvasói értekezleten a könyvtár olvasói értékes javaslatokat tettek a könyvtárlomány kiegészítésére. (Erdélyi Béla.)

□

Az általános iskolák most végző növendékei számára, a »kisebbségi« előtti, tájékoztató előadást tartott a XIX. kerületi (kispesti) tanács Szabó Ervin Könyvtára. A felszabadulás utáni magyar irodalomról szóló anket segítségével az iskolások szívesen fogadták. (B. A.)

AZ ÉPÍTŐK SZAKSZERVEZETÉNEK kultúrnevelési osztálya az építőipari területi könyvtárak vezetői számára — 3 csoportban, június 9, 10 és 13-án — beszámoló aktívértekezletet tartott. Az értekezlet célja volt, hogy a szakszervezet elnöksége által a területi könyvtárakról kiadott határozat végrehajtását ellenőrizze és a könyvtárak helyzetét, további feladatait megbeszélje.

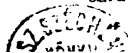
A beszámoló értekezleten kiírt, hogy az építőipari területi könyvtárak létrehozásával a szakszervezet könyvtári hálózata nagymértékben megerősödött. Rendszeressé vált a kis könyvtárak (vállalati, munkahelyi és szálláshelyi) könyvtárosaival való foglalkozás, munkájuk ellenőrzése és segítése. Néhány terület (Heves, Nógrád, Fejér) kivételével javult a könyvtárak könyvvéltatása. Ugyanakkor kiírt az is — különösen a vidéki építőipari területi könyvtáraknál —, hogy bár a könyvtárgazdálkodás emelkedik, az olvasók számának emelkedése lassú. Még mindig lemaradások vannak a kisebb téglyárok és kőbányák könyvtári fejlődésében. Ezért a területi könyvtárosok értekezlete főfeladatának az olvasók, különösen az építő- és építőanyaggyártó munkás olvasók számának és a könyvtárgazdálkodás emelését, valamint a népszerű ismeretterjesztő és politikai művek, a közép- és alsófokú szakkönyvek fokozott terjesztését jelölte meg. (Kazimíry Gy.)

□

Olvasóértekezletet rendezett a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár pedagógiai könyvtára május 20-án. A könyvtár dolgozói az értekezletre »Vidám üttörő nyár« címmel kiállítást készítettek. A jól sikerült értekezleten megjelent olvasók kérték a könyvtárosaikat, hogy a kiállítás anyagából készítsenek ajánló bibliográfiát, mert jól fel tudják használni az üttörők foglalkoztatásához. (Sz. E. K.)

□

Felszabadulási rajzversenyt rendezett a XIX. kerületi (kispesti) tanács Szabó Ervin Könyvtára az ifjúság részére. A versenyre több mint száz pályamunka érkezett. A tízezer tanuló műveit külön csoportban állították ki. A nyertesek jutalmazására a gyermeknapon került sor. (Becskei Andor.)

HIREK

KÖNYVTÁR-STUDIO A KARÁCSONDI KÖZSÉGI KÖNYVTÁRBAN

A karácsondi könyvtár egyik helyiségében stúdiót létesítettek. A verseny során, vasárnaponként 4-7-ig előadásokat sugároztak a község lakosainak. A műsorban szerepelt a kultúrotthon rigmus-brigádja ötletes kis versekkel, amelyekkel a község élenjáró dolgozóit köszöntötték a könyvtár nevében. Ezenkívül felolvastak novellákat, regényrészleteket és a Szabad Nép cikkeit. A műsor végén ajándéklemezeket játszottak a begyűjtésben példát mutató dolgozó parasztoknak. Dán Gyuláné könyvtáros 30 tagú MNDSZ-olvasókört is szervezett. A felolvasások során többször olvastak fel könyvismertetőket is »A Könyv«-ből. Az ígmegismert műveket gyakran azonnal ki is kölcsönözték az olvasók. (Gödö F.-né.)

ÖTÉVES A BAKONY HEGYSÉGBEN fekvő kis Felsőpereszputa népkönyvtára, melyet a tuzsita tanítónője, Karcsai Antalné vezet. A lakosság szorgalmasan látogatja a könyvtárat: Papp József párttitkár főleg marxista műveket olvas; Lénárt Gábor: »A Felszabadulás tsz elnöke« című könyvét eddig egymásután négy tsz-eszt olvasta el. Kezdeményezésükre a könyvet a tsz-ben is megvitták és hatására hozzáfogtak egy halasztó létesítéséhez. A népkönyvtáros az elmúlt nyáron plakátot készített Horváth Imrénének a lúdtünevésztesben elért eredményeiről. A plakáton a megfelelő könyvek olvasására is felhívta az érdeklődő figyelmét. (Réfi Antalné.)

Tanulmánygyűjtemény jelent meg Leipzigban »A Német Demokratikus Köztársaság tudományos könyvtárainak munkájáról« (Aus der Arbeit der Wissenschaftlichen Bibliotheken) címmel. (Leipzig, Harraschowitz, 253 p.) A gyűjtemény áttekintést nyújt az NDK könyvtárgyéről, könyvtári szervezetéről, különös tekintettel a tudományos könyvtárakra. A tudományos könyvtárak feladataival, a könyvtárosképzés, szerzeményezés, katalógusok és raktározás kérdéseivel, egyetemi könyvtárak feladataival, tudományos szakkönyvtárakkal foglalkozó tanulmányok sorát a Német Demokratikus Köztársaságban megjelent könyvtártudományi és bibliográfiai kiadványok szemléje zárja.

Modern, Zeiss gyártmányú mikrofilmleolvasó készüléket szerzett be a debreceni Egyetemi Könyvtár. A készülék beszerzésével jelentős mértékben fokozni tudja a kutatóknak nyújtott szolgáltatásait. (DEK)

Megjelent az Irodalmi Figyelő első száma. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Dokumentációs Központjának kritikái és bibliográfiai folyóiratának felelős szerkesztője Kardos Tibor egyetemi tanár, a MTA levelező tagja. A referáló jellegű folyóirat a nemzetközi haladó irodalomtudomány és irodalom életéről, problémáiról, vitáiról tájékoztat kb. 70 külföldi szakfolyóirat válogatott cikkeiről és a legújabb szakművekről, monográfiákról készült kritikái ismeretéseik formájában. Szemle-rovatában szó szerint fordításban közöl egy-egy fontos elméleti, elvi cikket, külön rovatot szentel az év kiemelkedő világirodalmi évirodolójának, gazdag híranyagot ad a nemzetközi irodalmi élet eseményeiről.

Az évenként 4 számban megjelenő folyóirat évi előfizetési ára 32,— forint. Megrendelhető az Akadémiai Kiadónál. (Budapest V., Alkotmány u. 21.)

EGY ÉVRE SZOLO VERSENYSZERZŐDÉST kötött a Bács-Kiskun Megyei Könyvtár a Szolnok Megyei Könyvtárral. A verseny 1955 júniustól 1956 júniusig tart. A Bács-Kiskun Megyei Könyvtár versenyfelajánlásai között szerepel többek között katalógusok kiéptítése, a tsz könyvtárak segítése, fiókkönyvtárak létesítése és rendszeres könyvcserék által. Negyedévenként oktató napokat tartanak, amelyeken egy-egy járási könyvtár beszámol munkamódszeréről, a könyvtár módszertani (rtekezleteire pedig meghívják a szakszervezeti könyvtárosokat is. A népkönyvtáros híradót rendszeresen, havonta jelentetik meg. (F. Góhér Anna)

Ifjúsági szavalóverseny rendezett az ambrózfalvi népkönyvtár. A 18 résztvevő közül az első három helyezett jutalmat kapott. A szavalóverseny és a könyvhét megnyitása alkalmából rendezett kiállítás nagy sikert aratott, hatásuk a könyvtár forgalmának emelkedésében is megmutatkozik. (Id. Molnár Márton.)

»Mit olvasson a mezőgazdasági dolgozó« címmel ajánló jegyzéket állított össze a hajduszentpéteri Járási Könyvtár. A mezőgazdaság különböző ágai szerint tagolt ügyes ajánló jegyzék 40 könyvet sorol fel, valamennyi könyv annotációval van ellátva.

Tapasztalatcseré céljából meglátogatta a csemegei népkönyvtár Várhelyi József mórhalmi könyvtáros. Különösen megragadta figyelmét, hogy a könyvtár a külterületi iskolákban kisebb fiókkönyvtárakat létesített, és így a közeljövőben megnyíló két új fiókkal együtt az egész külterületet könyvtárak hálózatként be. A könyvtárnak kultúrcsoportja is van, amely Molière »Duda Gyuri« című darabjának bemutatására készül, a bevételből szekrényt vásárolnak. A hatszázötletes könyvállományból 200 kötetet társadalmi úton szereztek. Csatári Zoltánné könyvtáros eredményei között figyelemre méltók még a Szabad Föld Téli Estéken rendezett könyvismertetések és viták; a bábelőadások, melyeket nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek is szívesen látogatnak; valamint az a módszer, hogy a kötelező olvasmányokat osztályonként olvastatják az iskolásokkal.

A pápai Járási Könyvtár irodalmi fejtörő pályázatának első fordulója lezárult. Megjelteseket nemcsak a könyvtár olvasói küldtek be, hanem még vidékiek is részt vettek a pályázaton, amelyről a Veszprémmegyei Népiújságból értesültek. (R. A.)

Nyomatott Utmutatót készített olvasói tájékoztatására a miskolci Megyei Könyvtár. A 25 oldalas 40/60 példányban megjelent, jól szerkesztett kis füzet ismerleti a Megyei Könyvtár és a megye könyvtárainak tevékenységét, közli a kölcsönzés és a helybenolvasás legfontosabb szabályait, részletesen megmagyarázza a könyvtár katalógusainak használatát, tartalmazza ezenkívül a könyvtárközi kölcsönzésre vonatkozó tudnivalókat, valamint a könyvtárba járó magyar és külföldi folyóiratok jegyzékét.

Ánkótot rendezett a könyvtártörténetírás kérdéseiről az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtártudományi Főbizottsága. Tóth András (Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtára) beszámolójában vázolta a magyar könyvtártörténetírás eddigi eredményeit, a most folyó munkákat és a további feladatokat. Csapodi Csaba (Akadémiai Könyvtár), Bruckner János (Egyetemi Könyvtár) és Pann Ivánné (Országos Széchényi Könyvtár) korrefektuma után a beszámoló hozzászólások egészítették ki. (O. Sz. K.)

Ara a melléklettel együtt: 3,— Ft

A moldvai SZSZK-beli »XIX. pártkongresszus« kolhoz új könyvtára

A KÖNYV melléklete

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni. A kis bibliográfiákat Bélley Pál állította össze.

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 18. KÖTETE

Szikra

Lenin műveinek 18. kötete az 1912 április—1913 március között írt műveket öleli fel, amikor a forradalmi mozgalom újabb fellendülési szakaszába lépett Oroszországban.

E kötet legtöbb cikke az új oroszországi forradalom érlelődésének gazdasági, szociális és politikai okait elemzi, a bolsevik párt taktikájával foglalkozik a fellendülés időszakában, leleplezi a liberális burzsoáziát, a likvidátor menseviket, a trockisták és a vperjodisták áruló szerepét. Ilyen cikkek: »A forradalmi fellendülés«, »Az oroszországi polgári pártok«, »A likvidátorok a párt ellen«, »Az OSZDMP jelenlegi helyzetéhez« stb.

A IV. Állami Duma választási hadjáratával, a választások eredményeivel, a szociáldemokrata дума-frakció munkájával foglalkoznak »A IV. дума választási hadjárata és a forradalmi szociáldemokrácia feladatai«, »A választások eredményei«, »A munkásképviselek egyes felszólalásainak kérdéséhez« című cikkek és mások.

Több cikk foglalkozik a sztolipini agrárpolitika lényegével és e politika elkerülhetetlen csődjével is.

Az OSZDMP központi bizottságának a pártmunkásokkal tartott februári tanácskozására kidolgozott határozatokban Lenin irányelveket ad a szociáldemokrata munka valamennyi fontosabb kérdéséhez, s ezenkívül a kötet több műve foglalkozik a likvidátorok elleni harccal és a bolsevik taktika kérdéseivel.

Lenin több cikkében adott útmutatásokat a IV. дума-frakció képviselőinek,

számos cikkében bírálta a likvidátorokat és az őket támogató Trockijt. Ilyen cikkek: »Válasz a likvidátoroknak«, »Levél a svájci munkásokhoz«, »A forradalmi sztrájk és az utcai tüntetések fejlődése«.

Az ellenforradalmi liberális burzsoázia pártját, a kadet pártot és dumabeli tevékenységét leplezi le Lenin »A kadetok és a nagyburzsoázia« és »Az alkotmány-illúziók csődje« című cikkeiben.

A »Felkelések a hadseregben és a hajóhadban«, »A munkások és a Pravda«, »Régen és most« című cikkeiben Lenin a forradalmi mozgalom fellendülését és a legális bolsevik sajtó fejlődését elemzi.

»Meggyezés vagy szakadás?« című cikkében a szociáldemokrata дума-frakció nézeteltéréseit bomcolgatja, és leszögezi, hogy a mensevikek szakadár politikájával szemben a bolsevikok meggyezésre törekednek. (S. M.)

A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS

Szikra

»A történelmi materializmus« című könyv első kiadása 1952-ben jelent meg, igen kis példányszámban, így kevesen jutottak hozzá e tankönyvhöz. Az elmúlt években igen sokan érdeklődtek a könyv iránt, mivel megnőtt azoknak a száma, akik filozófiai kérdésekkel, a történelmi materializmus kérdéseivel foglalkoznak.

Az új kiadás lényegesen különbözik a régitől mind szerkezeti, mind tartalmi szempontból.

»A történelmi materializmus« című tankönyvet a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Filozófiai Intézetének szerzői munkaközössége írta, szerkesztője F. V. Konsztantyinov. A könyv a társadalomról szóló marxi—lenini tanítás kér-

déseit taglalja és az egyes kérdéseket a jelenkori társadalmi-gazdasági problémákkal szoros kapcsolatban fejti ki. A mű szerzői figyelembe vették azokat a tapasztalatokat, amelyeket a szocializmus és a kommunizmus gyakorlata nyújt. A könyv bebizonyítja a szovjet szocialista társadalmi és államrend fölényét a kapitalista renddel szemben, feltárja a burzsoá társadalmi rendszer rothadását, leleplezi reakciós burzsoáziáját és ideológiáját, úgyszintén a jobboldali szocialista ideológiát.

A mű összegezi Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanításait a történelmi materializmusról.

Több fejezet a történelmi materializmus általános kérdéseit tárgyalja. Külön fejezetek foglalkoznak a szovjet szocialista társadalom fejlődési törvényszerűségeinek jellemző vonásaival. Ezek érintik a szocializmust építő országok társadalmi-gazdasági problémáit is. A társadalomról, a társadalmi fejlődésről valott burzsoá, reakciós, idealista nézetek bírálata *»A társadalmi tudat. A társadalmi tudat formái«* című fejezet foglalja magában.

Ez a tankönyv komoly segítséget nyújt az állami és pártoktatásban részt vevőknek, a tanároknak, konferenciavezetőknek, és érdekes olvasmány azoknak, akiket közelebbről érdekelnek a materialista történeftelfogás kérdései. E tankönyv jelentőségét növeli, hogy hazánkban először vált hozzáférhetővé a széles olvasórétegek számára a történelmi materializmusról szóló ilyen átfogó és alapos munka. (*Munkácsi Mária*)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Kolozsvári-Grandpierre Emil
TEGNAP

Szépirodalmi Könyvkiadó

Szerencsés gondolat volt a Szépirodalmi Könyvkiadótól, hogy ezt a tizenhárom évvel ezelőtt írt *»rendhagyó műfajú«* művet most újra kiadta. Az író, röviden, regénynek nevezi. A kritikusok esszé-regénynek, pedagógiai regénynek, társadalom-lélektani elemzésnek, szociográfiának minősítették, és egyik minősítés sem volt alaptalan, bár a szokatlan műfajú írásnak mindegyik csak egy-egy jellemző vonását ragadta meg. Önéletrajzi regény ez, annak a folyamatnak leírása, ahogyan az író a maga osztályának képviselőjéből előbb különccé, majd osztályától tudatosan elszakadottá, osztályának iro-

dalmi bírójává lett. Az osztály és az első személyű hős a két főszereplő, s különösen az előbbi jellemzése érdekes. Grandpierre, sajátosságosan, egy funkció, a pedagógia szempontjából elemzi a társadalmat, a pedagógiát a szó legtagabb értelmében véve: iskolai, családi és közéleti emberformálás értelmében. Ezen belül is különösen egy kérdés érdekli: a fogalmi kifejezés készségének teljes hiányát és ennek okait kutatja a régi magyar polgárság, polgári értelmiség, az úgynevezett *»középosztály«* tagjainál. A *»fogalmi kifejezés készsége«* persze több, mint amit első pillanatra mond. Magában foglalja a tárgyra irányított, racionális gondolkodást, az eszmei tisztánlátást és — kimondatlan bár — lényegében: a korszerű tudományos, materialista szemléletet. Egy *»formai«* elem hiányából Grandpierre pontosan kiemeli az osztály teljes tartalmi ürességét, bizonytalan halmazállapotát, dekomponáltságát. 1942-ben nem adhatta a magyar uralkodó osztályok, s a hozzájuk idomuló középrétegek sajátosságainak marxista elemzését. Ezért a lényeges és lényegtelen kérdések határa sokszor elmosódik a műben. A cenzúra miatt is tompítani kellett sokhelyütt a bírálat élességét. Ellenpéldaként a francia polgári értelmiséget hozza fel, mint amely — a hazaihoz viszonyítva — még mindig eszmény lehet. Itt azonban egész sor olyan részlet-megállapítása van, amellyel ma már semmiképp sem érthetünk egyet. Több helyen, különösen befejezésében, a regény a régi francia kalandregények fordulatait idézi. Kicsit talán annak is szánta az író: különleges, modern kalandregénynek. Azok a *»belső«* kalandok azonban, amelyekről számot ad, sokszor nem annyira feszültek, mint inkább mesterségesen feszítettek. Mindezzel együtt a könyv mégis igen tanulságos olvasmány. Egész sor olyan kérdést, amelyet akkoriban nemzeti problémaként vetettek fel, nemzeti, faji alapon próbáltak megválaszolni, Grandpierre osztályproblémaként mert kezelni. Kimutatta, hogy nem jellegzetes *»magyar«* tulajdonságokról van itt szó, hanem a széteső uralkodó osztályok bomlásáról. Ma olvasva különösen azért érdekes, mert olyan területekről ad számot, amelyet a kor szociográfiai irodalma csak nagyon kevéssé érintett. Segít minket néhány, még ma is fel-feléledő legenda szeretősfoszlataiban. Pedagógiai megállapításai között igen sok olyan van, amelynek megcsíszélése máig is nagyon időszerű. A könyv, cselekmény híján is, érdekes, izgalmas olvasmány. (*Mesterházi Lajos*)

Kolozsvári-Grandpierre Emil: Szabadság.
Regény. Bp. 1945. Révai. 306. old.
Kolozsvári-Grandpierre Emil: Mérlegen.
Regény. Bp. 1950. Szépirod. Kiadó, 370 old.

Ez a kis könyv a szerző életében nem látott napvilágot, s nyomtatásban először a felszabadulás után, 1949-ben vált hozzáférhetővé a *Magyar Nemzet* útján, amely folytatásokban közölte. Komoly dicséretet érdemel a fiatal Tiszatáji Magvető e könyv kiadásáért magáért, de az ízléses köntöser, tipográfiaért is, melyben közreadta.

Móra a magyar szatíra-irodalom különleges mestere, aki egyben a nemzetközi szatíra-irodalomnak is sajátos alakja. A nagy szatirikusok közös vonása, hogy társadalmi leleplezései nem a leleplezés kedvéért íródtak, hanem azzal a céllal, hogy művei által vezérelve az emberek győzedelmeskedjenek a ki-pellengérezett ferdeségek, társadalmi igazságtalanságok fölött. A gúny csak eszköz, a cél: a humánus, egy boldogabb kor szolgálata. Móra szatíráját az teszi nemzetközi viszonylatban is sajátossá, hogy humanizmusa magában a szatírában oly erősen jelenvaló, mint talán senki másnál. Ez pedig annak következménye, hogy a *Hannibál föltámasztásában* mindent azoknak a színen levő pozitív erőknél szemszögéből látunk, akiket Móra embersége egész melegeivel rajzol meg. A *Hannibál föltámasztása* olyan szatíra, amely egy fiatal házaspár, szinte azt mondhatni: hamvas bájjal ábrázolt szerelmébe ágyazódik. A Hannibálról szóló tanulmányával a rendszer haragját végképp kiváltó klasszika-filológus, középiskolai tanár, a fogságból magával hozott aranyos orosz felesége, kettejük szerelme, a regényben szereplő nép fiai, János és Rózi — a tiszta emberséget, a biztosan győzedelmeskedő jövőt: az ellenpontot képezik a Horthy-rendszer sovíniszta, antiszemita, fasiszta ellenforradalmár világával szemben. Móra nem kíméli, azt a rendszert, amelyben a hangoztatott nagymagyar-ság alapja a legközönségesebb üzleti érdek, a kereskedő »mirza-jelöltek«-nél csakúgy, mint Morognám képviselő úrnál, vagy a »művelt« miniszternél. Miccsoda tanárok, miccsoda emberek! Miccsoda korpék arról az országról, ahol a műveletlenség, cinizmus, önzés, egy szóval az embertelenség uralkodik!

A Hannibál föltámasztása megerősít bennünket a múlt gyűlöletében, s növeli erőnket a maradványai elleni harchoz. (G. Vészi János)

A költő maga állította össze ezt a kötetet, ő válogatta ki negyven év költői termésének legjavát. A könyv megjelenését azonban már nem érthette meg: ez év februárjában, hatvanegy éves korában és még alkotókedve teljességében elragadta a halál.

Nadányi Zoltán egyéni hangú költő. Dzsentri családból származott: ebből a világból hozta magával lirájának ízet, pátozát, ugyanakkor szembefordult társadalmának álérzelmével, gondolatvilágával és nagy formai műgonddal írt költeményeiben az élet, a szerelem, a természet forró szeretetének adott hangot. Ez a sajátos ötvet teszi érdekessé Nadányi költészetét, amely egyszerre romantikus és egyszerre modern, felidézi a századvégi költészet jellegzetességeit, de ugyanakkor mai is.

Bravúros verselő. Formaszeretete Babitsra emlékezteti az olvasót. Nem véletlen, hogy annak idején Tóth Árpád, s a szigorú Kosztolányi is respektálta Nadányinak ezt a képességét — bár egyébként távolállónak érezték magukat tőle —, Karinthy pedig megleghangú, elismerő kritikát írt költészetéről. Rimtechnikája iskolája lehet fiatal költőinknek. A versek ritmusa mindenütt kristályosan tiszta, de mégsem hat raffinálnak, mert annyira egyszerű, hogy inkább a népdalokra emlékeztet.

Nem politikus költő. Távol áll a társadalmi kérdésektől s még a »Piripócsról« írt szatíráját sem tarthatjuk politikai tettnek, viszont költészetének emberiessége, egészséges szemvédelye és családi költészetének vonzó belsősege a mi oldalunkra állítja őt. Ezért okoz örömet a magyar olvasóközönségnek, hogy a Magvető rendkívül szép kivitelben kiadta Nadányi válogatott verseit. (Csánádi Ákos)

EMBERAVATÁS

Magvető

Tizenhárom fiatal írónk huszonegy novellájának gyűjteménye a könyv. Közülük három — *Fábián Zoltán*, *Szabó József* és *Varga Imre* — már önálló kötettel is jelentkezett. Különös öröm, hogy a többi tíz közül is nem egy prózairodalmunk komoly ígéretének mutatkozik. *Sánta Ferenc*: 1944 c. novellája a háború alatti paraszt-ellenállásról fest megrázó képet, a *Kicsi madár* egy falusi énekes östehetség vergődését mondja el, a kötet

címadó novellája pedig, az *Emberavatus* egy fiú legénnyé cseperedéséről ad számot nem mindennapi írói eszközökkel. A *Sokan voltunk* a régi falu világába vezet s az író nagyapja hősi önfeláldozásának állít emléket: az öreg öngyilkos lesz, hogy a családnak nagyobb darab kenyér jusson. Roppant drámai erejű írás!

A kötet másik meglepetése Szabó István: *Vacsora* című novellája. Egy vénember tragédiáját beszéli el. Két tsz-tag fiának nem kell, az egyéni dolgozó parasztfiú vagyonéhes felesége pedig elte-szi láb alól a szerencsétlen öreget.

Csurka István, a harmadik, külön említésre méltó fiatal, nyúl egyedül városi témához a *Nász és pofon*, valamint a *Testamentum* című elbeszélésében. Kár, hogy az elsőben is — amely kollegistákról — és a másodikban is — amely egy nyugalmazott, szívbeteg tanárról szól —, úgy festi meg története komor háttérét, mintha ezek a jelenségek általánosak volnának mai társadalmunkban.

Kedves, bájos hang a kötetben két fiatal írónőnek: *Császár Klárának* és *Nagy Piroskának* jelentkezése.

A kötet nagyjából jól sikerült válogatás fiatal írónemzedékünk java terméséből. Legfeljebb azt kifogásolhatjuk, hogy a novellák zöme a paraszttellett foglalkozik, s közülök is a régi világ-béli történetek megírása a sikerültebb. (*Hunyady József*)

József Jolán

JÓZSEF ATTILA ÉLETE

Szépirodalmi Könyvkiadó

A világproletariátus nagy magyarköltőjéről írott életrajzok sorában kétségkívül a legjelentősebb, egyben a leghitelesebb a művér emlékeztetése: József Jolán 1940-ben közreadott és azóta is több kiadást látott, s változatlanul megrázó hatású, a testvéri szeretet megindultságával és a művészi valóságábrázolás hi-telességével megírt munkája.

Az első változattal összevetve, kimaradt belőle több pszichologizáló részlet, élesebbé vált a társadalmi háttér ábrázolása.

Petőfi, de még Ady gyermek- és ifjúkoráról is jórészt csak mozaikokat ismerünk, főleg azt, amit erről költészetükben feltártak. József Attila esetében e műben fotográfikus pontosságú beszámoló áll rendelkezésünkre, amely — a költőt alakító első élményeket ábrázolva — nem egy vers világosabb megértését, megfejtését is elősegíti.

József Jolán az aggódó, vívódó testvér mélységes fájdalomával vezet bennünket könyvében az örömtelen gyermekkortól a tragikus balatonszárszói halálig, egy proletárcsalád nyomorán, megaláztatásán keresztül a kapitalista társadalom tetemrehívásáig, mely megtaposta, magányba, tébolyba kergette, s végül egy tehervonat kerekéi alá lökte a szegénység, az igazság és az emberség forradalmár költőjét. Ez az életrajz adatszerű tényekkel mutatja meg, hogy a költő élményanyaga mint gyűlt, rakódott össze a város és falu világából. József Attila »az utca és a föld fia« ezért tudta megvalósítani költészetében a munkásparaszt szövetséget. Keserű sorsa ajándékként nemcsak a munkásmozgalom, a külvárosok költője lett, de a pusztulásba kergetett falut, a szegényparasztok szomorúságát, konok reményeit is belesző-hette énekeibe. Verseiben, miként életében is, így találkozott össze Ferencváros és Szabadszállás, a marxizmus terminológiája és a regós dalok ritmusa. (*Vihar Béla*)

Kuczka Péter

JÓ NAPOT

Szépirodalmi Könyvkiadó

Kuczka Péter régibb s új verseinek ritkaság, művészi kiállítású kötete öröm mindazoknak, akik figyelemmel kísérik új költészetünk eredményeit. A könyvet lapozgatva sok jóismerős versre bukkanunk, amelyekben a kommunista költő válaszolt a közelmúlt nagy eseményeire, vagy amelyek mindjárt megjelenésük után viták keresztjébe kerültek, megpezsdítették irodalmi közéletünket, — és nem egy olyanra is, amelyet már országszerte ismernek, szaválnak.

A *Jónapot* mindenekelőtt arról győzi meg az olvasót: Kuczkanak alig akad társa fiatal költőink között, aki hasonló szenvedéllyel küzd mondanivalója hiteléért (*»az igazság kommunista szó«*) és hangja újjú, eredeti művészi erejéért. Hat-hét évvel ezelőtt az első között lett népszerű. a mai »derékhadból«; főképp az új olvasók szívében visszhangzott szabad, munkás életünk szeretetét sugárzó, az egyszerű emberek élményeit országos távlatokba emelő, még nyers, de hiteles és költői szava. Itt csak utalhatok Kuczka azóta megtett költői útjának jelentős eredményeire, amelyeket ez a kötet tükröz. Arra például, meny-nyre elmélyült költői felelősségérzete (*»a láthatárt nem feledem akkor sem, — ha bármí bánt«*); milyen forró pá-

tozzsal lobog benne az a tudat, hogy »*mint testben vér, mint fában él a víz, — úgy élek a magunkalkotta rendben*«. Megfogja az olvasót Kuczka szerelmi lírájának újfajta bensőséget, vonzó, olykor ironizáló érzelmességet sugárzó melege. Tematikai gazdagodás (*Budapest-ciklus*), személyesebb dallamok, érettebb gesztusok, »vidámságtól harangos« optimizmusának magával sodró hullámai is jelzik Kuczka fejlődését. Formai eredményei (hangvétel, ritmus, strofa-szerkezet) külön tanulmányt érdemelnek.

Kuczka régebbi hibáiból a kidolgozatlanlanság, a prózai dikció jelentkezik néha; vannak ihletetlen, üres járattal összeálló verssorai, amikor nem születik meg a mondanivalóval az ihlet lángja-fénye (*A Lánchídon*). A kötet egyik sikerült szatírája (*Mindentudók*) felébreszti az igényt: több szatírárt szeretnénk olvasni Annakától; akinek erre sajátos tehetsége van.

A *Jónapot* néhány darabja (*A család apai ága, Majd, Ébredés a neveddel, Házak, utcák, terek*) új líránk marandó értéke; a kötet egésze Kuczka költészetének jelentős, további gazdagodás lehetőségeit ígérő állomása. (Pók Lajos)

Kuczka Péter: Hosszú sor közepén. Versek. Bp. 1949. Révai. 64 old.

Kuczka Péter: Testamentum. Költemény. Bp. 1949. Hungária. 54 old.

Kuczka Péter: Az élet szép. Versek. Bp. 1950. Révai. 72 old.

Kuczka Péter: Mese a fekete varázslórlól. (Szeesók Tamás rajzaival.) Bp. 1951. IJ. Kiadó, 23 old. (Kispajtások mesekönyve)

Kuczka Péter: Mindenkinél! Mindenkinél! Versfüzér a Magyar Tanácsköztársaságról. 1919. (III. Hincz Gyula.) Bp. 1953. Szépirod. kiadó 93 old.

Jobbágy Károly

FELTÁMADÁS

Szépirodalmi Könyvkiadó

Alig néhány éve tűnt fel Jobbágy Károly neve sajtónkban s máris jelentékenyebb fiatal költőink közé soroljuk. »*Micsoda évek! Feszített a szó... Némán vergődtem, mint a fulladó*« írja magáról Jobbágy, aki harmincéves korában érett költővé, igen jó költővé.

Már nem kísérletezik. Tudja, mit akar s érett, higgadt formákba önti mély és szenvedélyes mondanivalóját. Pártos költő a szó legszorosabb értelmében, ami azonban korántsem azt jelenti, hogy verssorait száraz és költőietlen szólamokkal tölti meg. Akár a Szent Imre úti ekszkavátorról, akár szerelméről, vagy balatoni utazásáról ír, mindenütt érezzük, hogy a ma költője, aki minden indulatával a szocializmus építésén mun-

kálkodik, aki minden sejtjével éli, átéli népünk harcát. A hangja, bár rajongva beszél jelenünkről, számtalanszor szembeállítva azt a múlttal, tárgyilagosa. »*En nem dicsérem életünket égig — és van itt baj még bőven, jól tudom*« — írja a *Hótakarítás* című versében, amelynek megírásánál az a látszólag egyszerű, semmitmondó hír ihlette meg, hogy a télen háromezer hőmunkás helyett mindössze csak 639 jelentkezett. A hétköznapi költője: keze alatt verssé érik a gyárlátogatás, a favágók és rakodók munkája, a gyermeknevelés és a Műegyetem. Ódai szárnyalással mély, igazi gondolatokkal tudja köszönteni a *Hetvenhét magyar népmese* megjelenését, s verset ír arról, hogy bevezették hozzá a telefont. Magánéletének tárgyalásánál sem szakad el a közösségtől, sőt: minél inkább egyéni problémáihoz nyúl, annál jobban érdeklik azok a közösséget. (Cs. Á.)

Reményi Béla

LEVÉL A FÁN

Szépirodalmi Könyvkiadó

Az idei könyvveti kiadványok sorában a mai magyar lírát 13 verseskötet képviselte. Ezek között Reményi Béla sajátosan egyéni hangjával tűnt ki. Költeményeit a valóság részleteinek elemzése, az önvallomások és a göröcsös tusakodások már-már önmarcangolóan kegyetlen lekottázása jellemzi.

Az egyéni, a családi intim örömek, fájdalmak és a pártos költő felelősségvállalása hazájáért, népéért: ez a kettős szál az, amelyekből szövődnek e tömör és kendőzetlenül őszinteségre törekvő, harcos versek. Ebből adódnak az olykor intellektuálisan elvontnak, bonyolultnak ható, szükséztavúságukban néha laza kötésűnek tetsző képek.

»*En nem ácsoroghatok a sarokban, mint sorbanálló, míg nevét kiáltják. Írok; nem mert jogom — de mert okom van, nem hirt, nem is pénzt — tettet várok onnan, ahol a költeményt valóra váltják*« — írja az *Olvasóhoz* című versében.

A költeményeket átforrósító mély erkölcsi öntudat és a valóság feltárásának példamutató szenvedélyesége azt bizonyítja, hogy a költőnek még sok szép és igaz szava lesz a szocialista realizmust megeremtő magyar irodalomban. (V. B.)

Reményi Béla: Évek hullámain. Bp. 1948. Budapest Irod. Int. 58 old.

Reményi Béla: Egyetlen hadsereg. Bp. 1950. Franklin. 50 old.

A múlt hónapban ünnepelte az egész művelt világ Thomas Mannt, korunk legnagyobb kritikai realista íróját 80. születésnapján. Ez az alkalom készítette könyvkiadásunkat, hogy az íróval és olvasóközönségünkkel szembeni régi adósságából törlesszen Mann rövidebb írásainak újabb válogatott kiadásával. A régebbi kiadásokkal szemben emennek értékét emeli az írónak a magyar olvasókhoz intézett levele és Lukács György — sajnós, nagyon rövid — bevezető tanulmánya.

A gyűjtemény első darabja 1896-os keltezésű, az utolsó 1952-ből való. Közel hat évtizednek ez a művészi termése szervesen beleillik Mann klasszikus egy-séges, következetes életművébe: az euró-pai polgárságban végbement történelmi jelentőségű folyamatok ábrázolásába. Az első írások még csak a polgárság belső meg hasonlóságát, az egészséges, alkotó élet és a polgári keretek közti feloldhatatlan ellentétet mutatják be és az ebből eredő polgári magatartásokat. Így a *Tonio Kröger*-ben a művészi aszkézist, a *Tris-tan*-ban a meddő esztétizálás és a deka-dencia összefüggését; a polgári humaniz-musnak — a plasztikus ábrázolás ked-véért már tragikomikus — tehetetlensé-gét az erkölcsi nihilizmusnak ugyancsak polgári formájával szemben a *Luzi*-ban. A *Minderrückel Tóbiás*-ban és főleg a világirodalom egyik leghíresebb novellá-jában, a *Halál Velencében* címűben azt, hogy az élettől, a nagy emberi ügyektől való elszakadás hogyan nyit utat »a lé-lek barhár alvilágának« — és így tovább.

Az első világháború után Th. Mann már a weimari köztársaság demokratiz-musa szemszögéből bírálta a polgársá-got. Az ebben az időben írt novellái kö-zül a *Zürzavar és kora bánat* annak a megfogalmazása, hogy az emberi és tár-sadalmi hanyatlás hogyan függ össze a forradalmi események meg nem értésé-vel; a *Mario és a varázsló* című pedig a polgárság — később oly katasztrófálissá vált — erőtlenségét ábrázolja a fasiz-mus módszereivel szemben.

Helyet kapott e két kötetes gyűjte-ményben néhány történelmi tárgyú írás is: például a Schillerről szóló *Nehéz óra* című novella és a reneszánszban játszódó *Fiorenza*, amely formájában dráma ugyan, de epikus — olvasmányos — jel-legénél fogva ide illik.

Valamennyi írás, bármikor játszódik is, örök fontosságú problémát tárgyal: az életet igenlő humanizmus és az irra-

cionális, fegyelmezetlen ösztönvilág, azaz a haladás és maradiság harcát. »Mann nem politikai költő a szó közvetlen érte-lmében — írja Lukács György —; soha-sem ábrázolja magát a politikai harcot. Műveinek túlnyomó részében azonban az táru-l elénk, mik ezeknek a politikai, társadalmi küzdelmeknek emberi előz-ményei és következményei.« Azaz író, művész módján közelíti meg tárgyát. Hogy meglehetősen általánosságban veti fel haladás és maradiság kérdését, a megoldás éles megmutatása nélkül, az Th. Mann polgári világnézetéből követ-kezik, de bizonyos, hogy kevés polgári művész és gondolkodó ábrázolta elmé-lyültebben és következetesebben a pol-gári életforma történelmi válságát. (Ezért érthetetlen, miért hiányzik e válogatás-ból A szélhámos Félix Krull vallomái című elbeszélés, noha ez az írás, mint a polgári hanyatlás egyik típusának áb-rázolása, annyira Mann életművének esz-meit fővonalaiba esik, hogy az író újabban több kötetes regénnyé bővíti!)

Ez, az olvasóink művészeti és emberi látókörét oly jelentősen bővítő gyűjte-mény szebb kiállítást érdemelt volna. Különösen nem lehet megjegyzés nélkül hagyni, hogy a kopár, kevesetmondó, fej-lécszerű illusztrációk gyakran semmi-féle eszmei összefüggésben sincsenek a szöveggel, a költő Schillerről szóló no-vella hangjegyekből komponált fejléce pedig határozottan értelmetlen és félre-vezető.

A fordítás nehéz munkáját Lányi Vik-tor, Sárközi György, Horváth Henrik, Gyergyai Albert, Kosztolányi Dezso és Gyulai Ágost végezték műfordítás-irodal-munk magas színvonalán. (Lékay Ottó)

Nemes László

A FÖLÖSLEGES EMBER

Szépirodalmi Könyvkiadó

A regény főhősével, Pusztai Jánossal abban a percben ismerkedünk meg, ami-kor feleségétől búcsúzik a pályaudva-ron. Mostanáig a Szállítási Vállalatot ve-zette, leváltották és ő a Kétkézi mun-kát választotta. Minisztériumban dol-gozó feleségének merev viselkedése is ösztönözte elhatározásában.

Megbecsülik-e majd az új munkahe-lyen, s visszatérhet-e még feleségéhez — ezt a kettős kérdést adja fel könyvé-ben az író s remek fordulatokkal bo-nyolítja a főhős sorsát. Pusztai túltelje-síti a sztahanovista szintet, becsületes párttag, desem oklevelet, sem pártmun-kát nem adnak neki, mert egy leváltott igazgatóért senki nem mer felelősséget

vállalni, noha mindenki tudja, hogy munkáskáder volt s nem bírt megbirkózni az ismeretlen feladatokkal. Nem birkózhatott meg, mert senki nem segített neki. Most megint egyedül áll, még dogmatikusan gondolkozó felesége is elhídegül tőle, s Pusztai egy fellobbanó szerelem mámorában lel vigasztalást.

Az író elismerésre kötelező bátorsággal s jó anyagismerettel bonyolítja a cselekményszálakat, melyekből világosan kihangzik a mondanivaló: nem jó az, hogy senki nem vállal senkiért felelősséget, nem jó, hogy senki nem tudja; kit miért helyeztek ide vagy oda, nem jó, hogy volt bajtársáért a párttitkár sem mer kiállni! Pusztai János életsorsának megoldását az író nem rágja az olvasó szájába és éppen ez a jó a könyvben. Csupán felad egy csomó kényes, igen időszerű, mélyen az életünkbe hasító kérdést, s az olvasó emberségére bízta, hogy az életben *ne így* cselekedjék, hogyan Pusztai Jánossal cselekszenek elvtársai!

Kár, hogy a regényen valami hallatlan elieteltség érződik, s noha »általában« reális a történet, az egyes részletek mozzanatok kirívóan valószínűtlenek. Durván erőszakolt a történet két főága: Pusztainak Halmossal való kapcsolata és a feleség papírszerűen rideg magatartása. Ha a jó történetet az író gondos stílusmunkával a részletek realitására és árnyalt, hű lélekrajzra építi, elsőrangú könyv születik. (*Győri György*)

Szaltikov—Scsedrin

MESÉK

Új Magyar Könyvkiadó

Az állatmesék mindig emberekről szólnak, akár a nép, akár az író az alkotójuk. A népmese a nép erejének, eszességének, leleményességének, az elnyomottság testi-lelki kiszolgáltatottság századai felett is diadalmaskodó legyőzhetetlenségének költői ábrázolása egyfajta naiv általánosító szinten. A népi eredetű állatmesék így nem annyira konkrét emberi történetek, konkrét társadalmi háttérrel, hanem csak kizsákmányolók és kizsákmányoltak általános tulajdonságainak vetületei. Más a helyzet írók állatmeséivel, akik felhasználva a népi állatmesék szimbolizmusának rejtettségét és e szimbolizmusban rejlő háttérrel szatírai lehetőséget, kihegyezettebb és konkrétabb társadalmi mondanivalóval tudják azokat telíteni.

Szaltikov—Scsedrin a nagy orosz szatirikus a klasszikus meseírók (elsősorban

Lafontaine és Krilov) legjobb hagyományait fejlesztette tovább és megteremtette a formájában folklorisztikus jellegű, de rendkívül agitativ hatású politikai mese műfaját. A nyolcvanas évek politikai légkörének kényszere és saját művészi találékonysága vezette ehhez a műfajhoz, mely szatirizáló alkatának oly igen megfelelt. »Az egyetlen termékeny talaj a szatíra számára — írta — a népi talaj, mivel csak ezt lehet társadalmi névezni a szó legvalószínűbb, legigazibb értelmében. Minél mélyebbre hatol a szatirikus a nép életének megismerésében, annál súlyosab lesz a szava, annál világosabban látja feladatait, annál nyilvánvalóbbá válik tevékenységének a jelentősége.«

Az Orosz Remekírók sorozatban kiadásra került meséi (Lányi Sarolta, Honti Rezső és Wessely László avatott tolmácsolásában, mely szervesen a magyar nyelvbe oltja az orosz népmese hangulatát, Scsedrin éles humorát) a politikai, társadalmi élet legárnyaltabb megnyilvánulásait és típusait foglalják magukban a fantasztikumnak és a realista életnek valamiféle egészen különös, groteszk, de sohasem erőltetett összefonódásával.

Legszilajabb ostromozó kedvvel a liberalizmus és a nyárspolgári meghunyászkodás ellen fordul. »A bölcs piszkár«, »A józanul gondolkozó nyúl«, »A jellemes tapasztípus«, »A szárított potyka«, »A kérvényező varjú«, »Az idealista kárász«, mindmegannyi élesen körvonalazott más és más jellegű típusa ennek a cári terrorban szinte eggyé váló liberalizmusnak és nyárspolgáriságnak. És ugyanilyen árnyaltsággal, döbbenetes jellemábrázoló erővel mutatta be a »Szegény farkas«-t, »A műpártoló keselyű«-t, »A hiéná«-t.

Mind gyermekcipőben járó szatírairodalmunk, mind a legszélesebb olvasótáborunk igen-igen sokat okulhat Scsedrin meséin, melyekhez Héra Zoltán írt színvonalas, a lényegre tömören magában foglaló tanulmányt. (T. P. I.)

Gádor Béla

NEHÉZ SZATÍRÁT ÍRNI

Magvető

Az idei könyvhét kedves meglepetése volt ez a könyv. A szerző nevét a budapesti színházak vidám esztrádműsorából, a Luda Matyiból és a rádióból ismerhetik már az olvasók — most közelebbről megismerkedhetnek ezzel az egyéni hangú humoristával. Gádor humorának fő jellegzetessége, hogy csak a legritkább, legindokoltabb esetben »rántja

sárba» a kifigurázott embertípusokat — a visszasságok gyökerét igyekszik feltárni, hogy segítsen leküzdeni őket. Írásai így kevésbé a vicc-szerű, csattanóra hegyezett humort képviselik, mint inkább a jellem- és helyzetábrázolásban érvényesülőt.

A kötet anyagát az író 5 részre osztja. *Beszéljünk nyíltan* a címe a közéleti problémákkal foglalkozó szatiráknak, karcolatoknak. A kifigurázásra méltó típusok egész sora kerül itt a humor éles megvilágításába: a karrierista, a gyáva, a bürokrata, az öntelt és így tovább. A mindennapi élet ezernyi problémáját, a bevásárlás és utazás »kálváriáját«, a hivatali élet olykor emberi méltóságot sértő megnyilvánulásait, stb-t írja meg Gádor, néha türelemre intve, de legtöbbször harcra serkentve a »jóra való rest-ség« ellen. Ebben a részben találjuk a legsikerültebb írásokat: a *Kegyetlen történet-et*, a *Vadul gyűlöltem Pocskait* címűt, a *Frontátvonulás-t*, a *Tragédiá-t*, a *Remete mosolyá-t* és másokat.

Az *öncélú kutya* címen összegyűjtött írások témája nagyrészt a magánélet. Emlékezetesek közülük a *Két meglett ember*, az *öncélú kutya*, vagy pl. a *Taxikaland*.

Az *Olvasás közben* című fejezet szellemes karcolataiban az olvasó az irodalom és művészet műhelytitkainak humoros képeit találja.

A *Túl az óperencián* cím fogja össze az antiimperialista szatirákat, jeleneteket. Ez a legkevésbé sikerült része a kötetnek: kevésbé életszerű, kevésbé meszterkéletlen, mint a többi.

A kötet jelentősége az, hogy olyan igényt elégít ki, amelyet könyvkiadásunk hosszú időn át elhanyagolt: az olvasók szórakozni, nevetni vágyó kedvét szolgálja. (*Halda Aliz*)

Halldór Laxness

FÜGGETLEN EMBEREK

Uj Magyar Könyvkiadó

Laxness izlandi író. 1953-ban a Békevilág-tanács Nemzetközi-díjjal tüntette ki. Ez a regénye 1934-ben jelent meg.

Egy izlandi paraszt hősi énekbe illő életéről szól. Bjartur tizennyolc évig dolgozik cselédsorban, míg egy birkanyájra valót összeszerez, s újabb tizenkét évig gürcöl, míg tanyájának árát letörleszti. Közben két feleséget és több gyereket temet el, s az életben maradtak is, így vagy úgy, de elmenekülnek tanyájáról, mert nem bírják a kegyetlenül szigorú életet, az önkínzó munkát, az éhezést és az örömtelenséget. De Bjartur kemény

jellem — s csak halad előre a maga útján, konokan, szilárdan, hősiesen; s nem töri le semmiféle csapás, sem birkáinak elhullása, sem asszonyainak és gyermekeinek elvesztése. Mindenkitől független akar lenni és maradni, a maga tanyáján a maga ura. Ez az első világháború konjunktúrális éveit alatt már-már sikerül is, de utána minden összeomlik. Még véres verejtékkel szerzett tanyáját is elárverezik. Bjartur akkor sem török meg, s nem látja be, hogy az a függetlenség, amelyért mindent föláldozott — lehetetlenség. Öreg fővel, egy elaggott lóval, elhalt felesége vénségesen vén anyjával, két kis poronttyal és a kicsinyek tudóbeteg anyjával, »élete virágjával«, első lányával — aki világában nem is az övé — az egyetlen emberi lénnel, akit gyöngéden és sokszorosan szeret, elindul még északabbra, új életet kezdeni.

A Független emberek nagy regény. Laxness megvalósítja Th. Mann stílusideálját: csak az lehet igazán mulattató, ami alapos. Művében nemcsak egy izlandi paraszt család sorsát, az izlandi életet írta meg, hanem minden parasztét és minden emberét is — egy önmagában zárt és teljes világot teremtett, amelyben minden nagy emberi érzelem, gondolat és gond: születés, szerelem, szeretet, munka, evés és éhség, költészet, küzdelem, a szabad élet utáni vágy és halál testet ölt s átéleti magát az olvasóval.

Fájó érzéssel, de az emberbe vetett hitünkben megerősödve tesszük le a könyvet, amely felemel, mint minden remekmű. (*Zolnay Vilmos*)

Darázs Endre

TÜZEK TÁNCÁ

Szépirodalmi Könyvkiadó

Darázs Endre költészetében a tárgyak megelevenednek és a természet jelenségeivel egyetemben az emberi sors kifejezőivé, sőt legjobb verseiben társadalmi erők jelképeivé válnak. A karika és a kerék még csak a »nagyvilág« utáni vágyódás kifejezésének eszköze, de a szemüveg már a szegényparaszt sors nyomorúságának jelképe: »Sokba került az új harang — Szomorúan bólint a jegyző, — A szegény alap kimerült. — Nincs öt pengő szemüvegre.«

Ez az éles szembeállítás Darázs Endre költészetének sokszor visszatérő, értékes motívuma. Az *Életforma* a csónadrágos »európai« és a szocialista ember típusa közti villamos feszültséget ábrázolja, a *Budai Cukrárszda*, *Zarándokok*, *Gebe* is két világnézet szembeállítását. Legnagyobb művészi ereje azonban azoknak a verseknek van, amelyek az ellentétet

nem állóképszerűen, hanem mozgásban ábrázolják, ahol az ellentétek a társadalmi dráma elemeit hordják magukban (*Idegosztály, Tűzvész*). *Beszélgettek nagy gyűjtogatásról, De az igazságot tudom én: Egy kiaszott kéz ejtett pipát le, Hetven évtől remegett szegény... De a grófnak félmillió kára És hat hétig fejfájása volt Nem maradt más a koldustanyából, Csupán pernye, perzselt, szürke folt.*»

Nemcsak a környező világról, önmagáról is van Darázs Endrének mondani-valója. Bár szerelmi költészetét indokolatlanul elszűrkíti azzal, hogy igen sok versében egyetlen — és amellet nem is kellőképpen érzékeltetett — témát variál, de ha sikerül kiszabadulnia a tartalmi ismétlések bűvköréből, szerelmi költeményeit is megkapókká, élményben és hangulatokban gazdagokká tudja formálni (*Új kabát, Menyasszonyi fátyol*). Hasonló művészi ihletettségről tesznek tanúságot azok a versei is, amelyekben költői és emberi hivatásáról ír (*Férfikor, Öregedni*).

Szép költői tehetség bontakozik ki az olvasó előtt. És ha még itt-ott érzi is az egyenetlenségeket, a könnyű megoldásokba való túl gyors belenyugvást, újból és újból elgyönyörködik az ötletekben, hangulatokban, érzelmekben gazdag verseken. (*Vámosi Pál*)

Darázs Endre: *Fiatalok*. Költemény. (III. Hévízi Piroška.) Bp. 1950, Hungária. 46 old.

Darázs Endre: *Künyhó füsttel*. Versek. Bp. 1947, Egyetemi ny. 39 old.

Darázs Endre: *Üdvözlét*. Versek. Bp. 1952, Szépirod. Kiadó 68 old.

Darázs Endre: *Vasszobor*. Versek. Bp. 1948. Egyetemi ny. 47 old.

Kirk

A RABSZOLGA

Új Magyar Könyvkiadó

Hans Kirk a haladó dán realista irodalom egyik legjelentősebb mai képviselője. Több regényt írt a dán kisvárosi és falusi életéről, amelyek valamennyijében keményen foglalt állást a társadalmi fejlődés és a tömegek felszabadulási küzdelmei mellett. Emberi magatartásával is ezeket az eszméket szolgálta, amiért Dánia német fasiszta megszállói a negyvenes években börtönbe vetették. A koppenhágai nyugati börtönben raboskodott és ott írta meg első történelmi regényét, *A rabszolga*.

Lebilincselő és megdöbbentő ez a kis regény, amely a XVII. századi Amerikában folyó gyarmatosítás embertelenségét tárja az olvasó elé. Egy hajóút története Amerikából Európába és a párnapos út alatt az arannyal megrakott hajó elsüllyedéséig néhány, éles vonásokkal

megrajzolt alakon keresztül megismerhetjük azt az egész akkori világot: üresfejű katonáit, a hódítók, a kalmárok rabló aranyimádatát, az állati sorsban elbutított matrózok életét és az inkvizíció szörnyű kegyetlenkedéseit is. Cimikus jezsuiták utaznak a hajón és rajta utazik don Jezus, aki ostonnal és lángoló máglyákkal üdvözíti a pogányok lelkét. De még ennél is sokkal többet ismer meg az olvasó Kirk regényéből. Egy nagyszerű nép, az indiánok kiirtásának kezdetét. Erősebbek, munkabíróbbak asszonyaik és gyermekeik is, mint a néger, őket kell szabadságuktól megfosztani, rabszolgaságba vetni. Az angol kalmár a hajón már megvásárlásukra alkuszik. A regény tulajdonképpen hőse egy fiatal indián rabszolga. Szép, bátor, erős, aki minden, a népén esett sérelmet megtorol. Ellőki magától a neki kínált szabadságot, keményen állja a megkorbácsolatást, de van ereje léket vágni a San Salvadoron, hogy elsüllyedjen minden utasával a hajó, amely »arannyal és átokkal, vérről és könnyel, számtalan emberi szenvedéssel és kínnal terhelt.« (*Simándi Béla*)

Csernisevszkij

PROLÓGUS

Új Magyar Könyvkiadó

Az orosz forradalmi demokrata gondolkodók — s köztük Csernisevszkij — méltatását nem kell nagyon elől kezdeni. Gercentől Dobroljubovig valamennyinek a munkájáról rendelkezésre állnak nagygényű forrásmunkák, elsősorban Lukács elvtárs tanulmányai, s esztétikai, filozófiai, irodalomkritikai munkásságukat — válogatásban — magyar nyelven is közreadták. Közös jelentőségük, hogy a legmesszebbre jutottak el közvetlenül a tudományos szocializmust megelőző időben a társadalmi jelenségek analízisében s a fejlődés perspektívájának felvázolásában.

Csernisevszkijt úgy ismerjük, mint az egyik legkimagaslóbb egyéniséget közülük, aki Belinszkij útján járva elsősorban az esztétikában vitte előre a forradalmi demokratizmus zászlaját. Most válogatott esztétikai tanulmányai s a *Mit tegyünk?* című regénye után a *Prológus* című regényét is kézbe kaptuk az *Orosz Remekírók* sorozatban.

Csernisevszkij nem regényíró — ez észrevehető regényein —, a körülmények, a hosszú börtönbüntetés s származása tette azzá. Tehetségének zsenialitása átsüt azonban szépirodalmi alkotásainak a lapjain, s ha kezdetben szokot-

lan is a szinte tudományosan, szintetikus kikovácsolt stílus, a nem mindig gördülékeny párbeszéd, a fordulatos meseszövegben elhelyezett izgalmas gondolati anyag magával ragadja végül is az olvasót.

A könyv nem irodalomtörténeti érdekesség, amelynek a hivatása pusztán az, hogy teljesebbé tegye az érdeklődők előtt Csernisevskij oeuvre-jét. Érdekfeszítő történelmi, társadalmi regény, emellett önéletrajzi regény, amely számot tartat a legszélesebbkörű érdeklődésre. Oroszország történetének egyik legfontosabb korszakában játszódik a történet, az 1856–1862 közötti években, a jobbágyfelszabadítás előkészítésének korszakában. A regény főszereplője Volgin, akit önmagáról mintázott az író, Volginát pedig feleségéről. A könyv többi szereplője is egy-egy korabeli történelmi alak mása, leginkább előtérben van közülük a Dobruljubovról mintázott Levickij. A regény — több nagyon fontos társadalmi kérdés szövevényében — fő vonalában a jobbágyfelszabadítás kérdése áll. Az írónak ugyanaz a messze mutató látnoki ereje jelentkezik ebben a regényében is, mint a *Mit tegyünkben*. »... Minden föld a muzsiké és nincs váltásdát, szedd magad földesúr, amíg egészben vagy!« — mondja egy helyen Volgin-Csernisevskij.

A regényt Szöllősy Klára fordította. Külön szólnunk kell Heller Ágnes komoly tanulmánnyá szélesedett utószaváról, amely nagyszerű kalauz nemcsak a regény történelmi körülményeinek jobb megértésében, hanem Csernisevskij egész életének és munkásságának felmérésében is. (Szűcs Andor)

Csernisevskij, N. G.: Mit tegyünk? Az új emberekről szóló elbeszélésekből. Ford. Rákos Ferenc. (Lukács György tanulmányával. III. Végli Gusztáv, Zádor István.) Bp. 1954, Új M. Kiadó. 404 old. 1 t. (Orosz remekfrók.)

Csernisevskij, N. G.: a magyarokról. — magyar tárgyú cikkei. Az előszót írta és szerk. Fogarasi Béla. (Ford. Niederhauser Emil.) Bp. 1953, Akad. Kiadó. 212 old.

Csernisevskij, N. G.: Válogatott esztétikai tanulmányok. Ford. Hadrovics László—Kövendi Dénes. Bp. 1950, Szikra. 381 old.

Sz. M. Sztjepnyak— Kravcsinszkij

EGY RAJONGÓ ÚTJA

Új Magyar Könyvkiadó

»A marxizmust, mint az egyedül helyes forradalmi elméletet Oroszország valóban kikínálta magának...« — írta Lenin *Baloldaliság, a kommunizmus gyermekbetegsége* című művében. Sztjepnyak-Kravcsinszkij, a múlt század második felében élt narodnyik forradal-

már író, ebben a regényében éppen azt ábrázolja, hogy »félszázados hallatlan kinszenvedés és áldozatok« árán hogyan jutottak el Oroszország legjobb fiai a marxizmus küszöbére. A regény azért igen jelentős, mert talán a leghitelesebb képe az orosz irodalomban a narodnyikok életének, s a regény hőse, Kozsuhov tipikusan narodnyik forradalmár. Külföldről tér vissza Oroszországba, a narodnyikok tevékenysége fellendülésének időszakában. Először főként a munkások közötti propagandával és szervezéssel foglalkozik, de aztán részt vesz az elfogott Borisz Majovszkij és társai kiszabadításában. Az erőszakkal véghezvitt mentési kísérlet csak részben sikerül — maga Borisz fogságban marad —, az újabb kísérlet pedig egy, az utolsó pillanatban bekövetkezett szerencsétlenség következtében meghiúsul. Kozsuhov kiábrándul az aprómunkából, s úgy érzi, hogy csak a cár meggyilkolásával diadalmaskodhatik az ügy. Ő maga vállalkozik a terv végrehajtására, a merénylet azonban nem sikerül, s a cári kopók elfogják.

Kozsuhov nagyszerű jellem. Olyan hős, aki nem kémiai életét és szerelmét, ha az általa igaznak hitt ügy győzelméről van szó, de el kell buknia, mert elbukik minden olyan forradalmi mozgalom, amely egyéni terrorakciókkal, a munkásoktól egészen a forradalmi harc nélkül akar eredményeket elérni. Kozsuhovhoz hasonló ragyogó jellemet többet is találunk a regényben (ilyen felsége, Tánya, a forradalmár Zina, a költő George); a regény hibája talán éppen az, hogy az eszményített hősöknek nem mutatja meg eléggé emberi gyengeségeit és főleg nem mutatja be eléggé szenvedélyesen a »másik oldalt«, a cári uralom képviselőit. (Aba Iván)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Tamási Áron

ÁBEL A RENGETEGBEN

Ifjúsági Könyvkiadó

Több mint húsz év telt el azóta, hogy Ábel, »a székelység ábrája« első ízben megjelent. Most, a második kiadás alkalmából az író előszót írt regénye elé. Ábelnek — közli az olvasóval — ma »na-gyobb és kedvezőbb alkalma« nyílt, mint bármikor, egyszerű népek kedvében járni, »hiszen a hittet táplálkozó küzdelmet sohasem értették meg jobban az emberek, mint éppen manapság; és a küzdelem derűje iránt sem voltak soha érzékenyebbek, mint időkben.«

Derű — valóban ennek a regénynek minden oldala az élet örömet zengi. Ábel, a tizenöt esztendősfurfangos székely legényke felmegy a hegyekbe, apja elszegődötti erdőpásztornak a szeredai banknál. Felmegy a hegyekbe — s mi történik? — Semmi különös, »csak« annyi, hogy az ifjú ember ismerkedik a világgal. Kalandjai, csillogó tréfái, góbé agyafürtsége kisimítják a korán arcára települő redőket, keserves sorsát ellensúlyozza a bizalom, a jövőbe vetett hit. Pedig Ábel nem egy megpróbáltatáson megy keresztül. Egyedül az isten háta mögött, rablóknak, csendőroknak kiszolgáltatva, olyan körülmények között él, amelyek közepette gazdától sem remélhet külön elbánást, mint sanyargatóitól. De Ábel mégsem török meg. Tanul, könyvekből és emberekből, hisz fiatalságában, józan eszében, családjában és a székelységben.

Elriasztja a csendőrt és a rablót, barátot talál és veszít el, s akkor megy vissza falujába, amikor édesanyja halálát hírül veszi. De ekkorára már szilárd benne az elhatározás: »a szegények és az elnyomottak zászlaját fogom örökké hordozni...«

Tamási könyve évtizedek próbáját állta ki s ma is friss, fiatalos. Csak üdvözölni lehet az Ifjúsági Könyvkiadót, hogy e regényt újra nyilvánosság elé bocsátotta. (*Gera György*)

Tatay Sándor

KINIZSI PÁL

Ifjúsági Könyvkiadó

Kinizsi Pál, az ifjú molnárlegény egyre álmodozik, hogyan állhatna be katonának, hogyan bosszulhatná meg a törökön anyja és néne meggyilkolását. Egy napon Mátyás király, vadászatról jövet letér a malomba és elcsodálkozik Kinizsi páratlan erején. Meghagyja a fiúnak: látogasson el majd hozzá Budára. Pál tettvágtyól sarkalva, hamarosan útra kel, találkozik Mátyással és a király parancsára egyik hadvezérének vitéze lesz. Hőstettet halmoz hőstetre — ereje, bátorsága és hűsége a nép és Mátyás ügye iránt, sok barátot, tisztelt, de gonosz ellenfeleket is szerez neki. Kinizsi azonban nemcsak a török rémítője, diadalt vesz a belső ellenségén is. A király egyre magasabbra emeli, míg végül rábízta a temesi főkapitányságot, a déli határok őrzését.

Tatay Sándor mondai és hiteles történelmi szálakból szövi értékes, tanulságos, egyéni varázsú regényét. Írása pél-

dája annak, hogyan lehet és kell szórakoztatva tanítani, gyönyörködtetve mély erkölcsi igazságokkal felvértezni az ifjúságot. Az író könnyedén, izesen mesél és közben meggyőző, emlékezetben maradó képet ad a korabeli Magyarország történelmi, társadalmi állapotáról. Számos kaland, számos izgalmas epizód kerekíti ezt a képet, tarkítja a főcselekményt. A szereplők monda-színezte, s ugyanakkor reális vonásokkal rajzolt alakok, akiket az író szeretete, vagy indulata és kitűnő humora hoz közvetlen emberi közelségbe. A törökverő Kinizsi igazi népi hős; a hatalmas erőnek, ha kell: a csalafinta okosságának, a szilárd helytállásnak és a gyengébbek megvédésére mindig kész jósnak a hőse.

Eleven, üde a nyelv, költőiek a természeteleírások és a legköltőibb a hadisikerek, hadi-gondok mellett Kinizsi Pál és Magyar Jolánka között kivirágzó szerelem története.

A regény ifjúsági irodalmunk nagy nyeresége, s minden bizonnyal a diákolvasók egyik legnépszerűbb olvasmánya lesz. (*László Anikó*)

Tatay Sándor: A Simeon ház. Regény. Bp. 1955, Szépirod. Kiadó. 441 old.

Murányi-Kovács Endre

GARIBALDI DOBOSA

Ifjúsági Könyvkiadó

Murányi-Kovács Endre írása nagyszabású ifjúsági regény. Hősei tíz esztendő leforgása alatt szép utat járnak be, nemcsak képzetben, hanem a valóságban is. Török Zsigmond negyvennyolcas honvédtiszt, Garibaldi vörösinges, felszabadító hadseregének őrnagya lesz. Fia, Pali, a magyar szabadságharc idején még csak fakarddal háborúdit játszva veri az »el-lenséget« s egy évtized múltán, Olaszországban a magyar légio legifjabb hadnagyaként fog fegyvert a szabadságért.

Hosszú az út idáig. Török Zsigmond nem tette le a fegyvert Világosnál, követte Kossuthot az emigrációba és nyelvtudását, kivételes mérnöki képességét az idegenben is hazája javára fordítja. Hú felesége kisfiukkal, Palival, keresésére indul, de a Dunán való átkeléskor, nagy viharban elpusztul. A kis Pali megmenekül és sok kaland, férfivá érlelő megpróbáltatás után évek múlva sikerül is fellelnie apját.

A sokágú, gazdag cselekmény a legfőbb értéke Murányi-Kovács Endre könyvének. Megelevenítő, elbeszélőkészséggel, a cselekményszálak művészi hatást keltő változtatásával állandóan ébrentartja és fokozni tudja a feszültséget.

Lankadatlan érdeklődéssel követjük a regény hamar megszeretett hősei sorának alakulását. — Változatos tájleírások, jellemző színekkel festett emberek, izgalmas epizódok kötik le figyelmünket. A gördülékeny, élvezetes stílus, a világos, kifejező nyelv még értékesebbé teszi az ifjúsági irodalom legjobb hazai és külföldi hagyományait folytató regényt. (Lóránd Lajos)

Murányi-Kovács Endre: *A barikádok fia.* (Ill. Zádor István.) Bp. 1952, Ifj. Kiadó. 390 old.

Murányi-Kovács Endre: *Gilbert kapitány.* Regény. Bp. 1954, Ifj. Kiadó. 163 old.

Murányi-Kovács Endre: *Napló helyett. Válogatott versek. 1936—1949.* Bp. 1949, Officina. 96 old.

Verne Gyula

GRANT KAPITÁNY GYERMEKEI

Ifjúsági Könyvkiadó

A Verne-regények műfajának kiteljesedése ez az írásmű: világkörűli utazás, izgalmas kalandok, sok-sok ismeretanyag és egyértelmű ideológia adják meg a regény reprezentatív jellegét.

Harry Grant tengerészkapitány az angol kormányzattól független skót települést akart létesíteni Óceánia egyik szigetén. A kapitány kutató útját a XIX. század második felének brit politikája indokolja: az imperialisztikus törekvések az »angol civilizáció« huzag jelszavaival embertelenségbe süllyesztették a gyarmatok leigázott népét, a kormány bürokratikus és antidemokratikus intézkedései viszont kiélezték az angol-skót ellentétet. Ilyen történelmi atmoszférában lendül neki az a vállalkozás, mely felfogható menekülésszerű, társadalmonkívüli megoldás-keresésnek.

Grant kapitány 1862-ben hajótörést szenvedett. A Csendes Óceán egy lakatlan szigetén vetődött partra két matrózával. A hajótöröttek három különböző nyelven megírt segélykérő levelet helyeztek el egy palackban. A tengerre bízott palackot két esztendő múltán egy cápa gyomrában találta meg egy skót lord yachtjának személyzete. A nemeslelkű lord Glenarvan ifjú felesége és önmaga gyönyörűségére, okulására utazgatott új yachtján. A palackban talált megrongált iratokból — különböző kombinációkra utalva — értesültek Grant kapitány szorongatott helyzetéről, illetve szomorú sorsáról.

Grant kapitány magukra maradt gyermekei tudomást szereznek a Glenarvanékhoz jutott hírről, s felkeresik a nemeslelkű lordot, illetve annak anygali

lelkű feleségét. Mary és Robert Grant sorsa annyira megindítja az emberbarát házaspárt, hogy expedíciót szerveznek Grant kapitány felkutatására, az expedícióban a Grant gyermekek is részt vesznek, s a véletlen, illetve a saját szórakozottsága folytán csatlakozik a társasághoz egy francia földrajztudós is, kinek a regény folyamán hatalmas szerep jut.

A hajó és utasai megrendítő tévedések, könnyen tragikussá válható, véletlen balesetek és cselszövések folytán beláthatatlan bonyodalmakba keverednek. Délamerikán, Ausztrálián, Új Zélandon át a Tábor szigetén találják meg végre Harry Grantot. A hőské és humanistáká kovácsolt kis társaság boldogan tér vissza Skóciába, hogy ott folytassák az emberi haladásért vívott küzdelmeiket.

A példátlan kitartás, alázatos alaposág, törhetetlen leleményesség, áldozatos emberiség jellemzi az utasok küzdelmeit. A regény nevelő hatása ezeket az emberi erőnyeket építi az ifjú olvasóban. ((Vidor Pálné)

Verne, Jules: *A bégum ötszáz milliója.* Regény. (Ford. Lányi Viktor.) Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 240 old. (Olcsó könyvtár.)

Verne, Jules: *Déli csillaga.* Regény. (Ford. Lányi Viktor.) Bp. 1955, Szépirod. Kiadó. 280 old. (Olcsó Könyvtár 1955. 11.)

Verne, Jules: *A francia zászló.* Regény. (Ford. Gaál Mózes.) Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 231 old. (Olcsó könyvtár.)

Verne, Jules: *Két évi vakáció.* Regény. Ford. Huszár Imre. Bp. 1948, Franklin. 1—2. köt.

Verne, Jules: *Nemo kapitány.* Tenger alatt a világ körül. Regény. (Ford. Kilenyi Mária.) Ill. Bokros Ferenc.) Bp. 1954, Ifj. Kiadó. 407 old.

Csaplina

NÉGYLÁBŰ BARÁTAIM

Ifjúsági Könyvkiadó

Nehéz volna meghatározni Csaplina könyvének műfaját. Nem regény, nem is novelláskötet, semmi esetre sem mese-könyv. Talán még leginkább rövid életrajzok gyűjteménye és különös érdekessége, hogy az életrajzok nem emberek, hanem kisebb-nagyobb vadállatok életének rajzai. Árvácska, a kis oroszlan, Fomka, a jegesmedve, Argosz, a farkas, meg a többiek, akikről Csaplina meghatározó szeretettel és művészi gondossággal ír, nem közönséges, mindennapi vadállatok. A moszkvai állatkert lakói, természetesen ható körülmények között élnek, hatalmas kifutók, sziklák, vízmedencék felejtetik el velük a rabság tényét. Csaplina az állatkert vezetője és amikor egy-egy kis állattal valami bonyodalom támad, mint például

Árvácskával, — aki nevével ellentétben nem szelíd virág, hanem szelíd ragadozó — hazaviszi a gyámoltalan négy lábút és otthont neveli.

Az Ifjúsági Könyvkiadó jól tette, hogy ezt a könyvet lefordította. Minden olvasóját megtanítja ezzel a művel arra, hogy a nevelés, a megfelelő bánásmód kezes báránnyá változtatja a legvadabb állatot is. És az állat nem felejt. Aki jó volt hozzá, szeretettel, megértéssel, segíteni akarással közeledett feléje, azt még hosszú évek után is szeretettel és hálával fogadja, megismeri a hangját, lépteit nesztét. Aki pedig kegyetlen volt hozzá, azzal valóban vadállat módjára áll szemben.

Persze, az állatok között is akadnak nehezen nevelhetők. De az igazi állatgondozó, aki érti a dolgát és nemcsak szaktudása, de türelme és szíve is van, az ilyen haszontalan állatokkal is célt ér. Harapka, a farkasok között nevelkedett kutya is ért a szóból, amikor egy esztendei türelmes munka eredményeként végül parkőr lesz a moszkvai állatkertben.

A könyvet tartalmán felül igen értékessé teszi ízléses kiállítása. Az illusztrációk Nikolska rajzai nyomán készültek, nagyon szépek, kedvesek, stílusukban tökéletesen illeszkednek a szöveghez. Szőllőssy Klára fordítása jól pereg, közvetlen hangú, érthető, a gyermekek számára megfelelően egyszerű, mégis csiszolt nyelv.

(Zárójelben csak annyit, hogy ezt a könyvet a szülők egy kicsit önmaguknak is meg fogják venni, nemcsak gyermekeiknek. És ez a legnagyobb dicséret, ami gyermekkönyvet érhet.)

(Szilágyi Lilla)

Csaplana: A mi állatkertünk. Ifj. regény. (Ford. Magos László.) Bp. 1949, Új M. Kiadó. 151 old.

ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK

Hatvany Lajos

IGY ÉLT PETŐFI, I.

Akadémiai Kiadó

A kortársi emlékezések és levéltári adalékok nyomán követi végig Petőfi életét Hatvany Lajos könyve, még pedig első, most megjelent kötetében a költő tizenhat esztendő koráig. A Petőfi-kortársak emlékezéseinek lényege mellett megrajzolja a korszak Petőfi körüli életét is.

A mű magában foglalja a költő halála után különböző lapokban, folyóiratokban, önálló kötetekben megjelent, vagy a levéltárakban fellelhető életrajzi dokumentumok jelentékeny részét. Ily módon szerves folytatása *Enárdi Sándor* nélkülözhetetlen művének: *Petőfi napjai a magyar irodalomban és kiegészítője Ferenczi Zoltán* Petőfi-életrajzának.

Több évtizedes kutatómunka, hősi egyéni vállalkozás eredményét kapja kézbe az olvasó ebben a Petőfi életének nem egy mozzanatát új megvilágításba helyező forrásgyűjteményben. Az életrajz írásnak ez az új formája az első kísérlet a maga nemében. De semmiképpen sem pusztá adattár, mert a »summálások«-ban és a »közjátékok«-ban Hatvany találó arcképvázlatát adja az emlékezőknek, helyenként megrajzolja Petőfi életének tájait is és közben észrevétlenül megírja saját, mint Petőfi-kutató, életrajzát.

Az a nemzedék, melyhez Hatvany tartozik, még úgy hordta gyászát Petőfiért, mint az apák, akik halott fiúik hangját megmaradt leveleiből keltegetik. Ilyen ifjúkori ihletésből született meg a mű első kötete, mely valóban élénk eleveníti a Taine-i meghatározást: »nagy mű az ifjúkor álma megvalósítva a férfikorban, s az élet alkonyán«. (K. J.)

Révai József: *Petőfi Sándor*. — Révai: Irodalmi tanulmányok. Bp. 1950. 62—102 old.

Horváth Márton: *Lobogónk Petőfi*. — Horváth: *Lobogónk* Petőfi. Bp., 1950. 185—208. old.

Illés Gyula: *Petőfi*. (3. átd. kiad.) Bp. 1952, Szépirod. Kiadó. 342 old.

Bóka László

**ADY ENDRE ÉLETE
ÉS MŰVEI, I.**

Akadémiai Kiadó

Ady Endre élete és művei, I. cím alatt írta meg *Bevezetés az Ady-kérdésbe* alcímmel Bóka László Ady Endre pályakezdését. A munka Ady részletes életrajza és költészete kialakulásának rajza születésétől 1903-ig. Bóka László az életrajzot az életmű elemzésével vegyíti, s az egyes művek méltatását, problémáit az életrajz keretében oldja föl.

A szerző, aki elég szigorúan, sőt olykor indokolatlan szigorral ítél az Ady-irodalom majdnem összes előzői fölött — az általa tanulmány tárgyává tett Ady-anyagot majdnem teljességében beolvasztja művébe. Ilymódon Révai József tanulmányainak Ady értékelése, melyre a szerző Lukács György Ady-tanulmánya mellett elsősorban támaszkodik, némileg belevész a történelmi menetű anyagfeldolgozásba. Viszont a készülő mű

máris, a dokumentálás tömegével, rop-pant terjedelművé nő.

Hasznos, sőt tanulságos részletek, például Temesvár, méginkább Nagyvárad sikerült milieu-rajza, találó megállapítások — például Ady későbbi művészete eszmecsíráiról — mellett, melyek az Ady filológiát gazdagítják, olykor meglep egy-egy állítása. Ilyen az, hogy a lírai realizmus kérdése azelőtt fel sem merült, vagy olyan mellékesen odavetett mondat, mint: *Mi, akik a pszichologizmustól való féltünkben elfeledkeztünk olykor arról, hogy írónknak lelki alkata és lelki élete is volt*, ami — ha csak nem szubjektív vallomás —, határozottan túlzás.

A mű, mely különben is csak a pályakezdést világítja meg, nem teszi feleslegessé, sőt inkább megkívántatja az eddigi irodalom alkotásainak olvasását. (Katona Jenő)

Réval József: Ady Endre. — Révai: Irodalmi tanulmányok. Bp. 1950. 105—261 old.

Böloni György: Az igazí Ady. 3. kiad. Bp. 1955, Magvető. 359 old., 20 t.

Földessy Gyula: Ady minden titka. Ady-kommentárok. Bp. 1949, 318 old.

Temesi—Rónai—Vargha

ANYANYELVÜNK

Művelt Nép Könyvkiadó

Az utóbbi években mind többen és többen érdeklődnek anyanyelvünk kérdései iránt. Ez az érdeklődés sokrétű kulturális forradalmunk egyik természetes velejárója. Az egyszerű emberek is szeretnék valóban birtokukba venni nagy nemzeti kincsünket: anyanyelvünket.

Ennek az igénynek a kielégítésére jelent meg az »Anyanyelvünk« c. könyv. A szerzők fiatal nyelvészek, akik arra törekedtek, hogy népszerű és egyúttal színvonalas módon ismertessék meg az olvasót a legfontosabb nyelvi tudnivalókkal. Ezt a feladatot jól és élvezetesen oldották meg.

A könyv bevezetése a nyelv eredetéről, társadalmi szerepéről ad vázlatos képet, majd a magyar nyelv történetét és életét tárgyalja röviden. A húsz íves könyv fő részében már csak anyanyelvünkről van szó. A könyv különös jelentősége, hogy a szerzők első ízben kísérik meg hazánkban a *sztálini útmutatás* alapján rendszerbe foglalni a nyelvet. Eszerint a nyelv = szókincs + nyelvtan. Ennek megfelelően foglalkoznak a szókincssel és részletesen, három nagy fejezetben, a nyelvtan három fő részével, a hangtan, a szótan és a mondatok kérdéseivel. Az alfejezetek száma oly nagy, hogy felso-

rolni is lehetetlen. Anyanyelvünk leíró vizsgálatát minden részletfejezetnél kis utalások egészítik ki és magyarázatok arról, mit hogyan mondjunk és írjunk helyesen. Az olvasó mindent a maga helyén, világos elrendezésben talál.

Meg kell még említeni, hogy kitűnően válogatott idézetek illusztrálják a mondanivalót, a példatár is gondos és világos.

A könyv az átlagos képzettségű olvasónak is szól, de a nyelvkutatók munkáját is előreviszi, termékeny viták elindítója lehet, hiszen néhány megállapítása nem tekinthető véglegesen lezártnak. (S. J.)

Sztálin, I. V.: Marxizmus és nyelvtudomány. A nyelvtudomány néhány kérdéséhez Válasz az elvtársaknak. Bp. 1950, Szikra. 41, 12 old., 1 mell. (A marxizmus-leninizmus kiskönyvtára 63.)

Idegen szavak szótára. (Összeáll. és szerk. Terényi István.) Bp. 1953, Szikra. 454 old.

Frajerma—Zajkin

GOLOVNYIN KAPITÁNY ÉLETE ÉS KALANDJAI

Művelt Nép Könyvkiadó

A regénynek, regényes életrajznak, kalandos útleírásnak és ismeretterjesztő olvasmányoknak igen szerencsés és sikerült összetétele Frajerma és Zajkin műve. A könyv Vaszilij Mihajlovics Golovnyinnak, a XIX. század eleji kiváló orosz tengerésztisztnek és földrajzi kutatónak életét, földközi hajózásait, tengeri harcait, japán fogságát ismerteti, ugyanakkor kitűnő megjelenítő erővel ábrázolja magát Golovnyint, az újért, a haladóért harcoló tudóst és katonát.

Frajerma és Zajkin nem elégszik meg az események leírásával: a történeteket hősenek nézőpontján keresztül vizsgálja, így válik a könyv izgalmassá és regényszerűvé, így teszi érdekeltté az olvasót is a cselekményben. Azzal, hogy Golovnyint már gyermekkorában mutatja be, s megmutatja jellemének, gondolatvilágának, eszméinek formálódását — a történelmi és földrajzi ismeretek egyszerű közlésénél nagyobb célt tűz könyve elé: a haladó tudomány és a legnemesebb emberi eszmények eltérhetetlen kapcsolatainak feltárását.

A könyv magas eszmei színvonala mellett nem lehet lebecsülni ismeretterjesztő hatását sem. Szinte észrevétlenül tanít: a legeseménydúsabb, legfordulatosabb részletek is át vannak szöve a távoli tájak és népek ismertetésének igényével.

A könyv mint érdekes olvasmány és mint ismeretgyarapító mű egyaránt jelentős értékű. Kár, hogy a magyar kiadása nem kevés sajtóhiba, Terényi

István — egyébként jó színvonalú, élvezetes — fordításába pedig néhány rossz helyen alkalmazott, dagályos kifejezés került. (Hajdu Ferenc)

Muratov, M.: Golovnyin kapitány. (Ford. Makai Imre.) Bp. 1950, Dante. 175 old., 8 t.

Muratov, M.: Távoli pontok felé. Elbeszélések híres orosz utazókról. (Ford. Cselényi Béla-Mosán Jenő.) Bp. 1949, Hungária. 279 old.

Vajda László: Nagy magyar utazók. XIX. század. Bp. 1951, Művelt Nép. 219 old., 10 t.

S E V C S I K J E N Ő

F É N Y K É P É S Z E T I I S M E R E T E K

Műszaki Könyvkiadó

Ez a könyv a fotoamatőrök számára készült. Segíti őket ismereteik gyarapításában és munkájuk, illetve szórakozásuk tökéletesítésében. Megtalálhatja benne a kezdő fotoamatőr a szükséges alapismerteket és a legfontosabb fényképezési tanácsokat. De az is, aki már régebben foglalkozik a fotóval, sok érdekes és gyakorlati módszert és fogást tanulhat meg.

A könyv külön fejezeteket szentel a leggyakrabban használatos felvevőgéptípusok, felvevőanyagok, vegyszerek megismertetésének, röviden vázolja a felvételnél alkalmazható módszereket (megvilágítás, színszűrők, villanófény alkalmazása, zárkioldók, negatív és pozitív eljárások). Igen jó áttekintést kapunk a művészi, arckép, riport, műszaki, üzemi, tudományos és színes fényképezésről is.

És végül, ami az érdeklődés felkeltése szempontjából a legfontosabb, stílusa világos és közhírhely. Megismertet a fotoamatőrök között használatos kifejezések legtöbbször és értelmüket is jól megmagyarázza. (M. L.)

G. Nyedosivin

M Ű V É S Z E T E L M É L E T I T A N U L M Á N Y O K

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

G. Nyedosivin művészetelméleti tanulmányai nem tekinthetők a marxi-lenini esztétika rendszeres összefoglalásának. A mű csupán az esztétika néhány problémáját tárgyalja tömören, négy fejezetben. Az első: A művészet mint a valóság tükrözésének formája, a lenini tükrözéseméletet tárja elénk. A művészet és társadalmi élet összefüggéséről szól a második. A harmadik a realizmus problémáját világítja meg a művészetben. Végül a negyedik a szocialista-realista művészet kérdéseire ad választ.

A szerző szakképzettsége magyarázza,

hogy a munka mind a problémák, mind különösen a példák kiválasztásában, főként a képzőművészetre támaszkodik. Ő maga mondja, hogy képzőművészeti szakember lévén nem igyekezett enciklopédikus művet írni.

Nyedosivin esztétikai felfogása szilárd alapját a marxizmus-leninizmus klasszikusainak a művészetre vonatkozó nézetei adják meg, melyet Zsdánov és Kalinyin a művészeti kultúra elvi problémáit elvi szinten tárgyaló munkái egészítettek ki számára. Sokat hivatkozik a Gorkij műveiben található elvi anyagra is, továbbá Plehánovra. Felhasználja a nagy orosz forradalmi demokraták esztétikáját, Belinszkij, Csernisevskij, Dobroljubov alapos ismerője.

G. Nyedosivin esztétikai műve emellett mindazokra a pozitív tapasztalatokra támaszkodik, amelyek a múltban a haladó gondolkodás fejlődése közben felhalmozódtak. Felfogása szerint ma az esztétikának egyik legfontosabb feladata az, hogy határozottan véget vessen azoknak az elvont logikai elmélkedéseknek, amelyek az esztétika művelői között elég széles körben elterjedtek. Az ilyen elvont logikai elmélkedések helyett inkább a konkrét művészeti kérdések elemzését tartja fontosnak, ezekre keres és ad választ, ideológiailag képzett, a művészet, elsősorban a képzőművészet elméleti problémái iránt érdeklődő olvasókhoz szól. A művet Doroghy Miklós fordította magyarra. (C. Á.)

Sztasov, V. V.: Az orosz művészet huszonöt éve. (Ford. és jegyz. ell. Fáy Attila. Bev. Bacher Béla.) Bp. 1953, Művelt Nép. 140 old., 15 t.

Marx-Engels: Művészetről, irodalomról. Gyűjtemény Marx és Engels műveiből és leveleiből. Bp. 1950, Szikra, 244 old. (Marxizmus-leninizmus kiskönyvtára 70-72.)

Ék Sándor: A realizmus zászlaja alatt. A festő világnézete. Összegyűjtött tanulmányok és cikkek. Bev. Pogány Ö. Gábor. (Jegyzetek és bibl. Szegi Pál.) Bp. 1954, Képzőművészeti Alap. 215 old.

Szoboljev, A. I.: A lenini tükrözései elmélet és a művészet. Bp. 1949, Szikra. 51 old. (Marxista ismeretek kiskönyvtára 9.)

Balogh Jolán

A Z E S Z T E R G O M I B A K Ó C Z - K Á P O L N A

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

A Magyar Műemlékek sorozatban jelent meg Balogh Jolán nagy monográfiája hazánk legszebb s legkiválóbb reneszánsz építészeti emlékéiről, az esztergomi Bakócz-kápolnáról. A Bakócz-kápolnának eddig csak a magyar reneszánsz történetével kapcsolatban jutott egy-egy rövidebb vagy hosszabb megjegyzés, de épí-

tészeti problémáit jóformán fel sem vették s így jelentőségét sem ismerték fel.

Balogh Jolán felkutatta és összegyűjtötte a kápolnára vonatkozó forrásokat, valamint a bel- és külföldi emlékeket, amelyek vagy a kápolnával függnek össze, vagy a kápolna építészeti sajátságait magyarázzák.

A mű első fejezetében a tudós szerző a kápolnának eddig csak igen hézagosan ismert történetével foglalkozik, amelyet túlnyomó részben kiadatlan források alapján írt meg az alapítástól kezdve 1875-ig. A második fejezetben minden részletre kiterjedően rekonstruálja a kápolna eredeti állapotát, kupoláját, homlokzatát. 1823-ban ugyanis, mikor a kápolnát új helyére, az új székesegyházba vitték, megfosztották homlokzatától és rézkupolájától és az oldalfalak felcserélésével megzavarták belsejének egyensúlyát.

A harmadik fejezetben a kápolna építészettörténeti elemzését adja a szerző.

A Bakócz-kápolna minden egyes szerkezeti eleme elő volt készítve a toszkán építészetben. Mégis, még a legközvetlenebb stílusbeli elődjéhez, a Santo Spirito sekrestye kápolnájához képest is nagy előrehaladást jelent a fejlődés útján. A Santo Spirito sekrestye-kápolnája még tipikusan quattrocento jellegű, míg a Bakócz-kápolnában a kora-cinquecento-nak szigorú logikája, tiszta harmóniája, az érett reneszánsznak nagyvonalúsága érvényesül. A stílusanalízisen keresztül megállapítható, hogy a Bakócz-kápolna tervező mestere toszkán származású építész volt, aki Giuliano da Sangallo köréhez tartozott.

A függelékben a szerző a kápolnára vonatkozó adatokat, az írott forrásokat, a kápolnával kapcsolatos metszeteket és szép rajzokat közli, valamint bibliográfiát ad. A művet gazdag és szép képanyag egészíti ki. Balogh Jolán könyve művészettörténeti irodalmunknak nagy gazdagodása. (Czobor Ágnes)

TARTALOM

LENIN MŰVEINEK 18. KÖTETE (S. M.)	97
A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS (Munkácsi Mária)	97
KOLOZSVÁRI-GRANDPIERRE EMIL: Tegnap (Mesterházi Lajos)	98
MÓRA FERENC: Hannibál feltámasztása (G. Vészi János)	99
NADÁNYI ZOLTÁN: Aranypiros pillangó (Csanádi Ákos)	99
EMBERAVATÁS (Hunyady József)	99
JÓZSEF JOLÁN: József Attila élete (Vihar Béla)	100
KUCZKA PÉTER: Jónapot (Pók Lajos)	100
JOBBÁGY KÁROLY: Feltámadás (Cs. Á.)	101
REMÉNYI BÉLA: Levél a fán (V. B.)	101
THOMAS MANN: Novellák I–II. (Lékay Ottó)	102
NEMES LÁSZLÓ: A fölösleges ember (Györi György)	102
SZALTIKOV-SCSEDRIK: Mesék (T. P. I.)	103
GÁDOR BÉLA: Nehéz szatírárt írni (Halda Alíz)	103
HALDÓR LAXNESS: Független emberek (Zolnay Vilmos)	104
DARÁZS ENDRE: Tüzek táncra (Vámosi Pál)	104
KIRK: A rabszolga (Simándi Béla)	105
CSERNISEVSZKIJ: Prológus (Szücs Andor)	105
SZ. M. SZTYEPNYAK—KRAVCSINSZKIJ: Egy rajongó útja (Aba Iván)	106
TAMÁSI ÁRON: Ábel a rengetegben (Gera György)	106
TATAY SÁNDOR: Kinizsi Pál (László Anikó)	107
MURÁNYI-KOVÁCS ENDRE: Garibaldi dobosa (Lóránd Lajos)	107
VERNE GYULA: Grant kapitány gyermekel (Vidor Pálné)	108
CSAPLINA: Négylábú barátaim (Szilágyi Lilla)	108
HATVANY LAJOS: Igy élt Petőfi I. (K. J.)	109
BÓKA LÁSZLÓ: Ady Endre élete és művei, I. (Katona Jenő)	109
TEMESI—RÓNAI—VARGHA: Anyanyelvünk (S. J.)	110
FRAJERMAN—ZAJKIN: Golovnyin kapitány élete és kalandjai (Hajdu Ferenc)	110
SEVCSIK JENŐ: Fényképészeti ismeretek (M. L.)	111
G. NYEDOSIVIN: Művészetelméleti tanulmányok (C. Á.)	111
BALOGH JOLÁN: Az esztergomi Bakócz-kápolna (Czobor Ágnes)	111